

Dr. Antonín Stríž

KURS LATINY

PRO SAMOUKY

Dr. Antonín Stříž

KURS LATINY
PRO
SAMOUKY

SCRIPTUM, Praha, 1992

©SCRIPTUM, Praha, 1992

ISBN 80-85528-18-5

Verzia z 23. mája 2018. **O.A.M.D.G.**

Errata prosím na: peter.e.butora@gmail.com

I.

VÝSLOVNOST A PŘÍZVUK.

Začínáme **in nomine Domini**. Tomu už jistě rozumíte, neboť slýcháte zpívati: **Benedictus, qui venit in nomine Domini** = Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně. Uvidíte, že už mnoho toho znáte z latiny, chodíte-li na služby Boží. Proto s chutí do práce a hned si zapamatujte každé slovo, jež se zde vyskytne a jehož překlad je v závorce.

Amor et studium (láska a snažení) jsou jediné, čeho je potřeba, abyste se latině naučili.

Nejprve se naučíme čísti. Rozdíly ve výslovnosti proti češtině jsou hlavně tyto:

ae se vyslovuje jako dlouhé é **Caelum** (nebe).

Ve slově **aer** (vzduch) však se vyslovují obě hlásky, neboť to pochází z řečtiny. Aby se na tuto výslovnost upozornilo, psává se **e** s dvěma tečkami: **aër**. Proto také říkáme: **aeroplán**.

oe jako dlouhé é s nádechem do **o**, jako německé **ö** ve slově Böhmen. **Poena** (trest).

Poeta (básník) je opět řecké slovo, proto se vyslovují hlásky odděleně. Psává se proto **poëta**.

Ph = f. **Prophëta** (prorok).

C se vyslovuje jako **c** před **e**, **i**, **y**, **ae**, **oe**, **eu**. **Cena** (večeře), **cibus** (pokrm). Jinde jako **k**. **Corpus** (tělo), **Credo** (věřím), **Carmen** (píseň, báseň), **hoc** (toto), **manducáte** (jzte).

Dvě **cc** za sebou jdoucí se čtou **kk**, následuje-li tvrdá samohláska, **Occásus** (okkásus, západ). Následuje-li měkká, čtou se **kc**. **Accípite** (akcipite, vezměte). **Ecce homo!** řekl Pilát, předváděje lidu Krista.

Nyní už správně přečtete i přeložíte:

Accípite et manducáte: Hoc est corpus meum.

T se vyslovuje jako **c**, následuje-li po něm **i** s kteroukoli jinou samohláskou nebo s dvojháskou **ae**, Tedy **etiam** (eciam, také), **ratio** (důvod), **divítiae** (bohatství).

Avšak předchází-li před **t** hláska **t, s, x**, vyslovuje se **t**. **Hóstia** (oběť), **commíxtio** (smíšení), rovněž je-li slabika **ti** přízvučná; **totíus** tedy se nečte **tocius**, nýbrž tak, jak je psáno.

Nuže, proč se čte **fortitúdo**, (síla, statečnost), **mitis** (tichý) tak, jak je psáno? Protože po **i** nenásleduje samohláska. **Patiéntia** (trpělivost) však se čte **paciencia**, protože po **i** je samohláska. **Laetítia** (radost) se čte **léticia**, avšak **modéstia** (skromnost) se čte jak je psáno. Proč? Viz předchozí pravidlo.

Dobře-li si vstípíte v paměť tyto poučky, již umíte správně čísti

K správné četbě je třeba ještě, abyste znali délky hlásek, neboť na př. a ve slově **pater** (otec) se vyslovuje krátce, ve slově **mater** (matka) dlouze. Délky se v latinských knihách neoznačují. Jen v středoškolských učebnicích se vyznačují ležatou čárkou nad písmenem. V liturgických knihách však vidíte, že jsou tam některé hlásky s čárkami jako v českém písmě: **Dóminus** (Pán), **ancilla** (děvečka). Ty čárky však neznačí délku, nýbrž **přízvuk**. Oboji se čte krátce, tedy: **dominus**, **ancilla**. Slova s vyznačeným přízvukem najdete jen v církevních knihách; je to zajištění, aby se při četbě správně přízvukovalo. Vidíte dvě trojslabičná slova: **déxtera et sinístra** (pravice a levice) a každé má přízvuk na jiné slabice.

V češtině je přízvuk vždy na první slabice slova. Pro latinu platí tato pravidla:

1. Dvojslabičná slova mají přízvuk na první slabice. (Proto se také v liturg. knihách při dvojslabičných slovech přízvuk nevyznačuje).

2. Víceslabičná slova mají přízvuk na třetí slabice od konce, je-li předposlední krátká (**omnípotens**, všemohoucí). Je-li předposlední dlouhá, je přízvuk na této (**amícus**, přítel). Za dlouhou se počítá slabika také tehdy, následují-li po krátké samohlásce dvě l nebo skupina souhlásek (**ancilla**, **sinístra**).

II.

PRVNÍ SKLOŇOVÁNÍ.

Nyní již budeme skloňovat, časovat a překládat. Učte se:

Ego — já; **tu** — ty; **nos** — my; **vos** — vy;

sum — jsem; **es** — jsi; **est** — jest; **sumus** — jsme; **estis** — jste;

sunt — jsou.

Pán Ježíš řekl o sobě, že je dobrý pastýř. **Ego sum pastor bonus.** Šimonovi řekl: **Tu es Petrus.** Jana Křtitele se ptali židé: **Elias es tu?** On odpověděl: **Non sum.** Jeden je Bůh a Pán: **Unus est Deus, unus est Dominus.** Spasitel řekl: **Ego et Pater unum** (jedno) **sumus.** Apoštolům řekl, že jsou jeho přátelé: **Vos amici mei estis.** Sv. Pavel se hájí, že i on je Hebrej a Izraelita: **Hebraei sunt? et ego. Israelitae sunt? et ego.**

Latina má jako čeština trojí rod: **genus masculinum** (mužský), **femininum** (ženský), **neútrum** (střední — doslovně „žádný z obou“; proto kdo není při žádné z dvou stran, říká, že je neutrální).

Čeština má 7 pádů, latina 6. Zde vypíšeme jejich jména a zároveň sklonění (**declinatio**) podstatných jmen první třídy:

Číslo jednotné

(numerus singularis):

1. nominativ:	dóminus , pán
2. genetiv:	dómini , pána
3. dativ:	dómino , pánovi,
4. akkusativ:	dóminum , pána
5. vokativ:	dómine! pane!
6. ablativ:	dómino , (o) pánu, (s) pánem

Číslo množné

(numerus pluralis):

1. dómini , páni	4. dóminos , pány
2. dominórum , pánů	5. dómini! páni!
3. dóminis , pánům	6. dóminis , (o) pánech, (s) pány

Podle tohoto vzoru skloňujte podstatná jména:

Deus Bůh	filius syn
ángelus anděl	pópulus národ, lid
amícus přítel	servus sluha, otrok
apóstolus apoštol	fámulus služebník
discípulus učedník, žák	meus můj
hymnus píseň, chvalozpěv	tuus tvůj

Tak se skloňují i vlastní jména končící na **-us**: **Christus, Petrus, Paulus** atd.

Překládejte:

1. **Ángelus Dómini.** — 2. **Ángeli sunt fámuli Dei.** — 3. **Christus est dóminus angelórum.** — 4. **Nos pópulus Dei sumus.** — 5. **Apóstoli sunt discipuli et amíci Christi.** — 6. **Dómine, ecce ego servus tuus sum.** — 7. **Ecce, filius tuus!** — 8. **Ángele Dei, tu es amícus meus.** — 9. **Discipuli apostolórum Petri et Pauli sumus.**

Discipuli et amíci mei! Dejte pozor, které pády jmen jsou v těch větách. Přepište si sami tyto věty česky.

Abyste si mohli srovnati, zdali jste správně přeložili, zde máte tytéž věty česky:

1. Anděl Pána (my česky říkáme: Páně). — 2. Andělé jsou služebníci Boha (Boží). — 3. Kristus jest pán andělů. — 4. My lid Boha (Boží) jsme. — 5. Apoštolové jsou učedníci a přátelé Krista. — 6. Pane, hle, já sluha tvůj jsem. — 7. Hle, syn tvůj! — 8. Anděle Boží (Boha), ty jsi přítel můj. 9. Učedníci apoštolů Petra a Pavla jsme.

Abyste se pocvičili, přepište si ty věty do latiny a potom srovnajte, zdali jste správně přeložili.

Podle vzoru **dóminus** skloňují se nejen podstatná jména s koncovkou **-us**, nýbrž také jména končící na **-er** s tím rozdílem, že vokativ (5. pád) zní jako nominativ.

1. puer , hoch	4. púerum , hoch
magíster , učitel	magístrum , učitele
2. púeri , hoch	5. puer , hochu!
magístri , učitele	magíster , učiteli!
3. púero , hochu	6. púero , (o) hochu
magístro , učiteli	magístro , (o) učiteli,
	(s) učitelem

Množné číslo je pravidelné. Skloňujte je podle vzoru dominus! Všimněte si, že při slově magister hláska e v dalších pádech se trátí. To se děje většinou. Výjimky zvíte později.

Latina nemá příd. jména přisvojovací. **Apóstolus Christi, Fílius Dei, Ángelus Dómini** bylo by doslovně: Apoštol Krista, Syn Boha, Anděl Pána. My však místo genetivu dáváme příd. jméno přisvojovací: Apoštol Kristův, Syn Boží, Anděl Páně.

Fílius a jiná jména na **-ius** mají vokativ na **i**. Rovněž **meus** (můj) zní ve vokativu **mi**.

Synu můj = **Fili mi!** (všecky slabiky jsou dlouhé!). **Sancte Antóni, patróné mi!** (sv. Antoníne, ochránce můj!)

Deus má vokativ rovněž **Deus**. Můj Bože — **Mi Deus!** Avšak v církevní latině bývá obyčejně i **meus** ve vokativu ponecháno jako v nominativu: **Deus meus!** Bože můj! **Pópule meus,** lide můj!

Jména hebrejská zůstávají většinou neskloněna; v češtině dlužno je skloňovati. **Deus Ábraham** = Bůh Abrahamův! **Joseph, fili David!** Josefe, synu Davidův!

Jméno **Jesus** zní ve všech dalších pádech **Jesu** kromě akusativu, jenž zní **Jesum**.

A nyní potřebujeme sloves, abychom mohli tvořiti věty.

III.

ČASOVÁNÍ SLOVES I. TŘÍDY.

Časování sloves se děje tím, že ke slovesnému kmeni se připojují přípony. Neurčitý způsob (infinitiv) sloves 1. třídy má příponu **-áre**.

Laudáre, chváliti, **cantáre,** zpívati, **clamáre,** volati.

Přítomný čas (**tempus praesens**):

Jednotné číslo:

1. **laudo,** chválím
2. **laudas,** chválíš
3. **laudat,** chválí

Množné číslo;

- laudámus,** chválíme
- laudátis,** chválíte
- laudant,** (oni, ony) chválí

Rozkazovací způsob:

lauda, chval! **laudáte,** chvalte!

Časujte:

amo miluji

oro modlím se

adóro (spojuje se s akkus. — **adóro Deum**)
klaním se

labóro pracuji

rogo prosím, žádám

salvo zachraňuji

vígilo bdím

suspíro vzdychám

ad (předložka s akkus.) k; **ad Deum,** k Bohu; **super** (s akkus.) nad; **non** — ne, nikoli; **nec** — ani; **suus** — svůj; **te** — tebe.

Non est discipulus super magístrum, nec servus super dóminum suum. — **Laudáte, pueri, Dóminum.** — **Ángeli cantant hymnos Deo.** — **Te Deum laudámus.** — **Adorámus te, Christe.**

— **Discípule, amas magistrum tuum?** — **Nos orámus, vos laborátis.** — **Ora et labóra!** — **Cantáte Dómino!** — **Christus amat discipulos suos.** — **Rogámus Te, Domine Deus, salva fámulos tuos.** — **Vigiláte et oráte!** — **Ad te clamámus, ad te suspirámus.** — **Mi Deus (nebo Deus meus), ego te amo.**

Přeložte: 1. Volám a vzdychám k Bohu: Pane, zachraň služebníka Tvého (česky správně: svého: ale v latině svůj se vztahuje jen k třetí osobě). — 2. Pracuješ a modlíš se, synu můj? — 3. Bůh bdí nad svými služebníky (v latině 4. pád!). — 4. Modlíte se a voláte k Bohu? — 5. Andělé se klanějí a zpívají chvalozpěvy Pánu. — 6. Přátelé, pracujte a modlete se!

Srovnajte, zdali jste to správně přeložili:

1. Clamo et suspiro ad Deum: Dómine, salva servum (fámulum) tuum!
2. Labóras et oras, fili mi?
3. Deus vigilat super fámulos suos.
4. Orátis et clamátis ad Deum?
5. Ángeli adórant et cantant hymnos Dómino.
6. Amíci, laboráte et oráte!

Říkejte si slova i věty **hlasitě**. Tím se mnohem snáze vštípí do paměti.

IV.

PODSTATNÁ JMÉNA ŽENSKÉHO A STŘEDNÍHO RODU.

Sklonění jmen podstatných ženského rodu:

Jednotné číslo:	Množné číslo:
1. stella , hvězda	stellae , hvězdy
2. stellae , hvězdy	stellárum , hvězd
3. stellae , hvězdě	stellis , hvězdám
4. stellam , hvězdu	stellas , hvězdy
5. stella! hvězdo!	stellae! hvězdy!
6. stella , (o) hvězdě, (s) hvězdou	stellis , (o, ve) hvězdách (s) hvězdami

Šestý pád se liší od prvního tím, že **a** je v 1. pádě krátké, v 6. dlouhé. I když se délka nevyznačuje, podle smyslu vytušíte, jde-li o 1. nebo 6. pád. Jako **stella** se skloňuje:

ancilla děvče, služebnice
ánima duše

coróna koruna, věnec
ecclesia církev, chrám

fámula služebnice
 filia dcera
 glória sláva
 grátia milost
 história historie, dějiny
 justítia spravedlnost
 luna měsíc
 mácula skvrna

magístra učitelka
 misericórdia milosrdenství
 plúvia dešť
 poena trest, strast
 regína královna
 terra země
 via cesta
 vita život

Tak se skloňují též jména osob, měst a zemí, končící se na **-a**:
Theresia, Italia, Judaea, Roma.

cibus pokrm
 Magus mág, mudrc
 pagánus pohan
 coronáre korunovati, věnčiti
 dare dávat
 enarráre vypravovati
 exspectáre očekávat
 exsultáre plesati
 liberáre vysvoboditi, zprostiti
 monstráre ukazovati

mundáre (o)čistiti
 ornáre (o)zdobiti
 paráre připravovati
 praestáre udělit, propůjčiti
 regnáre kralovati, vládnouti
 sanctificáre posvěcovati
 a nebo ab (předložka, vždy s 6. pádem) od
 in (s 6. pádem) v, na
 ubi, kde ibi, tam

Ecce ancilla Dómini. — Stella monstrat Magis viam ad Christum. — Grátia sanctificat ánimam. — Coróna stellárum Maríam ornat. — Christus ánimas coronat glória (ablativ). — Stellae enarrant glóriam Dei. — Jesus liberat ánimas a poenis. — In ánima Maríae mácula non est. — Pagáni adorant lunam et stellas. — Ego sum via et vita. — Mundáte máculas ánimae. História est magístra vitae. — Éxsulta filia Sion! — Grátia vítam praestat ánimae. — Paráte vias Dómini! — Deus parat terrae plúviam. — Regína dat cibum ancillis suis. — Rogámus Te, Dómine, da ánimae fámulae tuae Therésiae coronam glóriae. — Ubi Petrus, ibi Ecclésia.

Přeložte: Kristus zdobí duši milostí. — Bůh připravuje slávu služebnicím svým. — Na zemi nevládne spravedlnost. — Plesejte, dcery jerusalémské! — Kde Bůh, tam spravedlnost. — Pane, zachraň duši služebnice své. — Duše Mariina (gen.) plesá v Bohu. — Očist', Pane, duši mou od skvrn a vysvobď služebníka svého (tvého) od trestů.

Podstat. jména středního rodu:

1. verbum , slovo	verba , slova
2. verbi , slova	verbórum , slov
3. verbo , slovu	verbis , slovům
4. verbum , slovo	verba , slova
5. verbum! slovo!	verba! slova!
6. verbo , (o) slovu, slovem	verbis , (o, ve) slovech, slovy

Zapamatujte si pravidlo: jména středního rodu mají vždy 4. a 5. pád stejný jako první, v jednotném i množném čísle.

delictum provinění	regnum království, říše
exemplum příklad	templum chrám
fundamentum základ	vínculum pouto
membrum úd	apud (se 4. pádem!), u
peccátum hřích	umbra stín
principium počátek	erat byl, byla, bylo

In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. — Templum Dei estis vos. — In Deo non est peccátum, nec umbra peccáti. — Membra Christi sumus. — Justítia est regnórum fundamentum. — Christus verbo et exémplo viam monstrat. — Libera, Deus, ánimam meam a vínculo delictórum. — Exspectámus regnum Dei.

V.

ZVLÁŠTNOSTI — PRVNÍ PŘÍDAVNÁ JMÉNA.

Jako v češtině máme jména mužská, končící se na **a** a skloňující se podle vzoru ženského, na př. vladyka, starosta, tak i v latině. Na př.:

Prophéta, prorok, **poëta**, básník, **papa**, papež, **nauta**, plavec, **Israelíta**, **Juda**.

Jména ta se skloňují ve všech pádech podle vzoru **stella**. Také mužská vlastní jména, končící se na **-as** skloňují se tak; koncovka **-s** se ovšem v dalších pádech odsouvá, takže **Elias** zní v genitivě **Eliae**, v akkus. **Eliam**. V češtině mívají taková jména obyčejně koncovku **-áš**. **Messías**, Mesiáš, **Jonas**, Jonáš, **Judas**, Jidáš, **Mátthias**, Matyáš, Matěj.

Joánnes Baptísta (Křtitel) **erat filius Zachariae et Elisabeth.** — **Prophetae enarrant glóriam Messiae.** — **Regína prophetárum.** — **Poëtae amant stellas.** — **Ósculum Judae**, polibek Jidášův. — **Eliam vocat**, Eliáše volá. — **Ecce, Israëlíta, in quo non est dolus**, Ejhle Israelita, v němž není lsti. — **Sancte Barnaba! sancte Luca!** Sv. Barnabáši, sv. Lukáši!

Některá podst. jména se vyskytují v češtině jen v množném čísle: dveře, hodiny, oddavky. Též latina má taková jména. Nazývají se **plurále tantum** (množné toliko). Na př.:

divítiae, bohatství, **insídiae**, nástrahy, úklady, **núptiae**, svatba, **tenébrae**, tma, temnota, **castra** (plurál střed. rodu), tábor, **moénia** (stř. rod), hradby.

Caelum v množném čísle přechází do sklonění mužského. Tedy má 1. pád nikoliv **caela**, nýbrž **caeli**, 4. pád **caelos**.

Caeli (nebesa) **enarrant glórias Dei**. — **Super caelos glória tua**. Nad nebesa (jest) sláva tvá.

Nyní můžeme přistoupiti k přídavným jménům (nomina adjectiva) čili adjektivům. Adjektiva končící se na **-us**, **-a**, **-um** již umíte skloňovati, neboť skloňují se jako podstatná jména **dóminus**, **stella**, **verbum**. Skloňujte tedy a napište si sami ve všech pádech:

servus bonus, služebník dobrý, **terra bona**, země dobrá, **verbum bonum**.

Příd. jména končící se v muž. rodě na **-er**, skloňují se podle **puer** nebo **magíster**.

Liber, svobodný, **libera**, **liberum**.

Pulcher, krásný, **pulchra**, **pulchrum**.

Sacer, posvátný, **sacra**, **sacrum**.

Skloňujte: **hortus** (sad, zahrada) **pulcher**, **ánima pulchra**, **templum pulchrum**.

Rovněž tak se skloňují přisvojovací zájmena:

meus , můj	mea , má	meum , mé
tuus , tvůj	tua , tvá	tuum , tvé
suus , svůj	sua , svá	sum , své

Napište si pro cvik celé sklonění:

filius meus, **ancilla mea**, **delictum meum**.

Pozor na výjimku ve vokativě mužského rodu: (fili mi!)

Noster, náš, **vester**, váš, skloňuje se jako **pulcher**.

1. **Sanctus, sanctus, sanctus Dóminus Deus Sabaoth**. Pleni sunt caeli et terra glória tua. — 2. **Verae divítiae non sunt in terra, sed in caelis**. — 3. **Dóminus parat núptias magnas filio suo**. — 4. **Ave, ánima pia!** — 5. **Bonum est speráre in Dóminum**. — 6. **Dóminus noster Jesus Christus magíster bonus est**. — 7. **Magníficat ánima mea Dóminum**. — 8. **Tui sunt caeli, tua est terra**. — 9. **Cantáte Dómino cánticum novum**. — 10. **Magna sunt peccáta nostra**. — 11. **Peccáta vestra clamant ad caelum**. — 12. **Justa sunt judícia tua, Dómine Deus, et viae tuae rectae**. — 13. **Ímpii in ténebris ámbulant**. — 14. **Ab insídiis diáboli líbera, Deus, ánimam meam**. — 15. **Dómine, non sum dignus**.

Vypíši vám překlad těch vět, ale zato vám neurčím neznámých slovíček. Ta si podle překladu již určíte sami a

zároveň již musíte sami určití při slovesech, jak zní v 1. osobě, a při podst. jménech, jakého jsou rodu a jak zní 1. pád.

1. Svatý Hospodin Bůh Sabaoth (zástupů, slovo hebrejské). Plná jsou nebesa i země slávy tvé (v latině 6. pád, jako: naplněna slávou!). — 2. Pravé bohatství není na zemi, nýbrž v nebesích. — 3. Pán připravuje svatbu velikou synu svému. — 4. Zdráva buď, duše zbožná! — 5. Dobré je doufati v Hospodina. — 6. Pán náš J. K. jest učitel (mistr) dobrý. — 7. Velebí duše má Hospodina. (Dóminus se též překládá Hospodini) — 8. Tvá jsou nebesa, tvá je země. — 9. Zpívejte Hospodinu píseň novou (canticum je střed. rodu). — 10. Veliké jsou hříchy naše. — 11. Hříchy vaše volají k nebi. — 12. Spravedlivé jsou soudy tvé, Pane Bože, a cesty tvé přímé. — 13. Bezbožní kráčejí v temnotě. — 14. Od úkladů ďábla (ďáblových) vysvoboď, Bože, duši mou. — 16. Pane, nejsem hoden.

Proč v 2. a 3. větě máme latinsky množné číslo a česky jednotné? Protože *divítiae* a *núptiae* v latině jsou jen v množném čísle. Proto též přídavné jméno musí býti v latině v množném čísle, neboť **přídavné musí se vždy shodovati s podstatným v rodě, čísle i páde.**

VI.

OSOBNÍ ZÁJMENA – MINULÝ ČAS.

Zásoba slov se množí, brzy některá slova z dřívějších lekcí se vám vytratí z paměti; musili byste každé zase zvlášť hledati. Bude tedy třeba slovníku. Ale nemusíte si ho ještě zatím kupovat. Pořídte si jej sami takto: nařezete si malých, stejně velikých lístků a každé slovo z těch, která už jsme měli v lekcích, si napište na zvláštní lístek pod levý horní roh. Vedle připište český význam. Při předložkách připište, s jakým pádem se v latině spojují. Na př. **a (ab)** předl. s abl. (6. pádem) **od**. (Při tom připomínám: používá se **a**, následuje-li slovo začínající se souhláskou (**a filio**, od syna), **ab**, následuje-li slovo začínající se samohláskou (**ab insidiis**, od úkladů).

Ty lístky si podle abecedy seřadíte do krabičky, jako se dělají adresáře, a každé slůvko nově se vyskytnuvší v dalších lekcích si hned napíšete na nový lístek a vřadíte na příslušné místo. Pořídte si však lístkové slovníky dva: latinsko-český a česko-latinský. Psaní slovíček na lístky a nahlížení do slovníku vám přispěje, že si slovíčka uchováte v paměti.

Sklonění osobních zájmen:

1. ego , já	tu , ty	—
2. mei , mne	tui , tebe	sui , sebe
3. mihi , mně	tibi , tobě	sibi , sobě
4. me , mne	te , tebe	se , sebe
5. —	—	—
6. (de) me (o) mně mnou	te , tebou	se , (o) sobě, sebou

1. nos , my	vos , vy
2. nostrī (nostrum) , nás	vestri (vestrum) , vás
3. nobis , nám	vobis , vám
4. nos , nás	vos , vás
5. —	
6. nobis , (o) nás, námi	vobis , (o) vás, vámi

1. **Júdica me, Deus.** — 2. **Ánima Christi, sanctífica me.** — 3. **Dóminus sollicitus est mei** (gen.). — 4. **Quid mihi et tibi?** — 5. **Non nobis, sed tibi, Dómine, glória.** — 6. **Vias tuas demónstra nobis.** — 7. **Ora pro me! Oráte pro nobis!** — 8. **Unus vestrum** (gen. množ.). — 9. **Ab irā tua líbera nos Dómine.** — 10. **Christus mundat vos a peccátis vestris.** — 11. **Si Deus pro nobis, quis contra nos?** — 12. **Quis nostrum non amat Deum?**

Překlad: 1. Sud' mě, Bože. — 2. Duše Kristova, posvěť mě. — 3. Pán je pečliv o mne. — 4. Co mně a tobě? — 5. Ne nám, ale tobě, Pane, sláva. — 6. Cesty své (tvé) ukaž nám. — 7. Oroduj (pros) za mne. Orodujte za nás! — 8. Jeden z vás. — 9. Od hněvu svého vysvobod' nás, Pane. — 10. Kristus očisťuje vás od hříchů vašich. — 11. Jestliže Bůh pro nás, kdo proti nám? — 12. Kdo z nás nemiluje Boha?

Pro (předložka s ablativem) pro, za. **Contra** (předložka s akkus.!) proti. **Cum** (předl. s ablat.) s. **Cum Filio**, se synem. **Cum amícis**, s přáteli. Avšak při zájmenech osobních se **cum** neklade před zájmeno, nýbrž až za ně a spojuje se s ním v jedno slovo. Tedy nikoliv cum me, cum nobis, nýbrž: **mecum** (se mnou), **tecum**, **nobiscum**, **vobiscum**.

Ave Maria grátíā (abl.) **plena, Dóminus tecum.** — **Dóminus vobiscum.** — **Fili, tu semper** (vždy) **mecum es.** — **Ego vobiscum sum.** — **Magnificáte Dóminum mecum.**

Minulý čas je v latině trojí: 1. minulý trvající čili nedokonalý (imperféctum) značí děj trvající po nějakou dobu (chválil jsem); 2. minulý dokonalý (perféctum), značí děj končený (pochválil jsem); 3. čas předminulý (plusquamperféctum) značí děj, který se odehrál před jiným dějem. Na příklad: Pochválil jsem ho za skutek, který byl učinil. „Byl učinil“ je předminulý čas, neboť stalo se to dříve, než jsem ho pochválil.

Minulý čas trvající čili nedokonalý (**imperféctum**) vzoru **laud-áre** se tvoří tím, že se k slovesnému kmeni připojuje příznak **-ba-** a osobní přípona.

1. **laudábam**, chválil(a) jsem

2. **laudábas**, chválil(a) jsi

3. **laudábat**, chválil(a)

invocáre vzývati

ploráre plakati

praedicáre kázati, hlásati

portáre nésti, nositi

mundáre očišťovati

sanáre uzdravovati

1. **laudabámus**, chválili(y) jsme

2. **laudabátis**, chválili(y) jste

3. **laudábant**, chválili(y)

désertum poušť

infirmus nemocný

paeniténtia pokání, kajicnost

ramus větev, ratolest

palma palma

nunc nyní

Invocábam Dóminum. — Joannes praedicábat paenitentiam in desérto. — Jesus sanábat infirmos et mundábat leprósos. — Pueri Hebraeórum portábant ramos palmárum et clamábant: Hosánna filio David. — Dómine, tu pro me orábas et plorábas. — Cantabatis, et nunc plorátis.

Přeložte si věty z minulých lekcí, jež byly v přítomném čase, do minulého času. Ale pozor, ať nepřekládáte z horlivosti také vybízecí věty, na př. z Oráte neuděláte Orabáte! Vybízecí (rozkazovací) způsob čili imperativ nemá tvarů minulých.

VII.

BUDOUCÍ ČAS.

Budoucí čas vyznačuje děj budoucí trvalý (budu chváliti) nebo dokonalý (pochválím). Latina oboje vyjadřuje stejně: **laudábo** = budu chváliti i pochválím. Překládajíce latinský budoucí čas, dáme v češtině buď tvar trvací nebo dokonalý, podle toho, jak vyžaduje smysl věty. **Ad te clamábo**, k tobě budu volati. **Dóminus sanábit vos**, Pán uzdraví vás.

Budoucí čas — **futúrum** — vzoru laudáre:

1. **laudábo**, budu chváliti

2. **laudábis**, budeš chváliti

3. **laudábit**, bude chváliti

exaltáre vyvyšovati

intráre vcházeti, vstupovati

habitáre bydleti, přebývati

ignoráre neznati, nevěděti

1. **laudábimus**, budeme chváliti

2. **laudábitis**, budete chváliti

3. **laudábunt**, budou chváliti

ala peruť, křídlo

pópulus národ, lid

supérbus pyšný

sub (předložka) pod

tabernáculum stánek, stan

Exaltábo te, Deus, et laudábo misericordiam tuam. — Clamábis ad me, et ego sanábo te. — Dóminus judicábit populos in justítia. — Sub umbra alárum tuárum sperábo. — Invocábitis me, et liberábo vos. — Ignorámus et ignorábimus.

— **Dómine, quis habitábit in tabernáculo tuo? — Exsultábunt sancti in gloria. — Supérbi non intrábunt in regnum caelórum. — Narrábimus misericórdiam tuam, Dómine, et cantábimus júdicia tua.** — (Doslovně: Vypravovati budeme milosrdenství tvé a zpívati soudy tvé. **Narro** má u sebe pouhý akkusativ. Správně po česku dlužno přeložiti: Vypravovati budem o milosrdenství tvém a zpívati o soudech tvých — nebo: opěvovati soudy tvé.)

Pro cvik zaměňte v těchto větách budoucí čas časem přítomným a minulým. Srovnajte si dobře čas budoucí s časem minulým, abyste si uvědomili rozdíly a nepletli si tvary.

Minulý čas (imperfectum) slovesa **esse**, býti:

1. eram , byl(a) jsem	erámus , byli(y) jsme
2. eras , byl(a) jsi	erátis , byli(y) jste
3. erat , byl(a, o)	erant , byli(y, a)

Budoucí čas (futurum):

1. ero , budu	érimus , budeme
2. eris , budeš	éritis , budete
3. erit , bude	erunt , budou
hódie dnes	memória paměť, památka
cotídie denně, každý den	paradísus ráj
aetérnus věčný	signum znamení
avárus lakomý, lakomec	sicut jako
	beátus blažený

Cotídie eram in templo. — Et tu cum Jesu Galílaeo eras. — Sicut erat in principio, et nunc et semper. — Judas avarus erat. — Erámus servi peccati, nunc liberi sumus. — Non eratis semper justí. — Tenebrae erant super terram.

Ego semper técum ero. — Hodie mécum eris in paradíso. — In memória aetérna erit justus. — Si pro Christo laborá bimus, beáti erimus. — Erunt signa in lunā et in stellis. — Eritis sicut dii.

(**Dii** je 1. pád množ. čísla od **deus**; e se zde zpodobuje s i. — Také v dativu a v ablativu bývá **diis** místo **deis**)

VIII.

URČENÍ MÍSTA.

Určení místa se děje různě podle toho, jde-li o země nebo o města.

Při jménech zemí se klade na otázku *kde?* **in** s ablativem. **In Itáliā**, v Itálii. Na otázku *kam?* **in** s akkusativem.

In Itáliam, do Itálie. **Ad Itáliam**, k Itálii. Na otázku *odkud?* **ex** s ablativem. **Ex Itáliā**, z Itálie, **A Sýriā**, od Syrie.

Při jménech měst a malých ostrovů, jsou-li jednotného čísla, jako **Roma**, **Praga**, **Corinthus**, **Mediolánum** (Milán), na otázku *kde?* se klade pouhý genitiv, **Romae**, v Římě, **Damasci**, v Damašku, **Corinthi**, v Korintě. — Na otázku *kam?* pouhý **akkusativ**. **Corinthum**, do Korintu, **Romam**, do Říma. Na otázku *odkud?* pouhý **ablativ**. **Romā**, z Říma, **Corintho** z Korintu. Někdy také **a** s ablativem.

Při jménech měst pomnožného čísla, jako **Athénae**, **Delphi**, **Syracusae**, na otázku *kde?* se klade **ablativ**. **Athénis**, v Athénách, **Delphis**, v Delfech. Rovněž tak na otázku *odkud?* **Syracúsis**, ze Syrakus. Podle smyslu se pozná, co se tím udává. Na otázku *kam?* akusativ. **Athénas**, do Athén.

Při nesklonných jménech hebrejských se obyčejně přidává předložka, aby se lépe poznal smysl. **Portábant filium in Jerúsalem**. Nesli syna do Jerusalema. **Habitábant in Nazareth**. Bydleli v Nazarete.

Paulus Damasci disputabat (rozmlouval) **cum Judaeis**. **Praedicábat Evangelium Ephesi, Corinthi, Athénis, Romae**. **Corintho Ephesum navigábat**. (Z Korintu plul do Efezu.) **Romae cum Luca discipulo erat**.

IX.

PODSTATNÁ JMÉNA TŘETÍ DEKLINACE.

Podstatná jména, jež jste dosud poznali, náležejí k 1. a 2. deklinaci (sklonění). První deklinace se řídí vzorem **stella**, druhá vzory **dominus** a **verbum**. Nyní přistoupíme k 3. deklinaci. Při té nelze udati společný vzor, neboť podstatná jména této deklinace nemají v 1. pádě stejné koncovky. Končí se různě; na př.: **amor**, **pax**, **orátio**, **caritas**, **mare**, **nomen**. Je zde tedy více vzorů. Společné jsou však přípony dalších pádů:

Jednotné číslo:

Množné číslo:

1. —

1. — **es** (střední **a**, **ia**)

2. — **is**

2. — **um** (**ium**)

3. — **i**

3. — **ibus**

4. — **em** (střední jako 1.)

4. — **es** (střední **a**, **ia**)

5. —

5. jako 1.

6. — **e** (**i**)

6. — **ibus**

Vidíte, že v množ. čísle se shoduje 3. pád se 6, a 1. se 4. a 5. Střední rod má také v jednotném čísle 4. a 5. pád stejný jako 1.

1. pastor , pastýř	pastóres , pastýřové
2. pastóris , pastýře	pastórum , pastýřů
3. pastóri , pastýřovi	pastóribus , pastýřům
4. pastórem , pastýře	pastóres , pastýře
5. pastor , pastýři!	pastóres , pastýřové!
6. pastóre , (o) pastýři pastýřem	pastóribus , (o) pastýřích (s) pastýři

Takto se skloňují končící na **-or**.

creátor tvůrce, stvořitel	sanctificátor posvětitel
salvátor spasitel	viátor pocestný
doctor učitel	victor vítěz
redemptor vykupitel	amor láska
débitor dlužník	ardor žár
orátor řečník	dolor bolest, žal, lítost
peccátor hříšník	fervor žár, vroucnost
protéctor ochránce	honor čest
seminátor rozsevač	timor bázeň

Všecka jména na **-or** jsou mužského rodu.

Lauda Sion Salvatórem, lauda ducem (vůdce) et pastorem in hymnis et canticis. — Oráte cum amóre et fervóre. — Salvatórem expectámus.

Salvátor noster amóre et honóre dignus est (dignus se spojuje s ablativem!) — **Cum peccatóribus mandúcat magister vester. — Jesus vocábat peccátore ad paeniténtiam. — Ora pro nobis peccatóribus. — Anima mea dolóre plena est. — Redemptóri nostro honor et glória.**

Pater (otec) má v dalších pádech: **patris, patri, patrem**, abl. **patre**. Množ. **patres, patrum, pátribus** atd. Stejně se skloňuje **frater** (bratr) a **mater** (matka).

Ad te clamábant patres nostri. — Qui amat patrem aut (nebo) matrem plus (více) quam (než) me, non est me (abl.) dignus. — Pátribus in desérto dabat Deus cibum de caelo. Joseph cum patre et frátribus in Aegýpto habitábat.

Hláska a ve slově **pater** je krátká (nevyslovuj tedy: pá-ter!), ve slovech **fráter** a **māter** dlouhá.

DALŠÍ VZORY TŘETÍ DEKLINACE.

1. a 5. leo , lev	leónes , lvi
2. leónis , lva	leónum , lvů
3. leóni , lvu	leónibus , lvům
4. leónem , lva	leónes , lvy
6. leóne , lvem	leónibus , (o) lvech, lvy
Farao -nis Farao	pugnáre bojovati
latro -nis lotr, zloděj	rectus přímý, rovný
draco ještěř, had, drak	laetificáre obveselovati
praeco hlasatel	spélunca brloh
sermo řeč	dare dáti, dávat

Michael cum dracóne pugnábat. — **Líbera a leónibus ánimam meam.** — **Dabo vobis sermónem rectum. Latro clamábat ad latrónem.** — **Sermónes Dei laetíficant ánimam. Moyses cum Faraone disputábat.** — **Spélunca latrónum.**

Homo (člověk) se však skloňuje: 2. **hóminis**, 3. **hómini**, 4. **hóminem**, 6. **hómíne**. Množ. číslo: 1. **hómínes** (lidé) 2 **hóminum**, 3. a 6. **homínibus**.

Homo hómini lupus. Člověk člověku (bývá) vlk(em). — **Fílius hóminis judicábit peccátóres et justos.** — **Gratia Salvatóris sanctíficat hóminem.** — **Jesus dat se homínibus in cibum.**

Podstatná jména končící se na **-x** jsou některá rodu mužského, některá ženského. Některá mají v 2. pádě **-gis**. některá **-cis**. Proto ve slovnících u jmen třetí deklinace bývá připojen též tvar genitivní, sice by žák byl na rozpacích, jak zní genitiv. Poněvadž pak také není zjevno, jakého rodu je to jméno, bývá připsáno **m.** (t. j. masculinum, mužský rod), **f.** (femininum, ženský) nebo **n.** (néutrum, střední). Proto i vy ve svém lístkovém slovníčku si připište vždy k tvaru nominativnímu genitiv a označení rodu; na př.:

crux, crucis, f. kříž

Při delších slovech stačí vyznačiti jen koncovky genitivní, na př.: **fornax, -ácis, f.** pec, výheň.

Znáte-li tvar genitivní, další pády už si snadno utvoříte.

1. 5. rex , král. dux , vůdce	reges, duces
2. regis, ducis	regum, ducum
3. regi, duci	régibus, dúcibus
4. regem, ducem	reges, duces
6. rege, duce	régibus, dúcibus

grex, gregis, m. stádo
génatrix, -ícis, f. rodička
lex, legis, f. zákon
lux, lucis, f. světlo
pax, pácis, f. pokoj, mír
prex, precis, f. prosba, modlitba
vox, vócis, f. hlas
radix, radícis, f. kořen

cervix, cervícis, f. šíje
páternus, -a, -um otcovský
per (s akkus.!) skrze
impetráre dosíci, domoci se, doprositi se
contrárius opačný, protivný
saepe často
durus tvrdý

Rex regum. — **Pastor bonus ánimam dat pro grege suo.**
— **Pastóres vigilábant super greges suos.** — **Jesus in cruce orábat pro latrónibus.** — **Per crucem ad lucem.** — **Observáte leges patérnas.** — **Précibus impetrábis grátiam.** **Dona nobis pacem.** — **In terra pax homínibus.** — **Leges hóminum saepe contráriae sunt légibus Dei.** — **Ego sum lux mundi.** — **Sicut filii lucis ambuláte.** **Apóstoli erant praecones Regis, pastóres gregis, duces ad lucem.** — **Ínvoca Dei Genetrícem.** — **Ora pro nobis, sancta Dei Genetrix.** — **Judaei erant homines durae cervícis.** — **Púeri in fornáce cantábant.** — **Jesus clamábat voce magna.** — **Éxalta vocem tuam.**

Při vzorech **pastor**, **leo**, **rex** je v dalších pádech předposlední slabika **dlouhá** a je na ní přízvuk. Při následující skupině je předposlední slabika genitivu i dalších pádů **krátká** a přízvuk je na **třetí** od konce.

1. 5. miles , vojín	mílités , vojíni
2. mílitis , vojína	mílitum , vojínů
3. mílití , vojínu	mílitibus , vojínům
4. mílitem , vojína	mílités , vojíny
6. mílite , vojínem	mílitibus , (s) vojíny

Tak se skloňují na př.:

princeps, princípis, m. kníže
hospes, hóspitis, m. host
judex, júdicis, m. soudce
artifex, artíficis, m. umělec, mistr,
strůjce
opifex, opíficis, m. řemeslník, dělník

calix, cálicis, m. kalich, číše
arbor, árboris, f. strom
praeses, praésidis, m. vladař, předseda,
správce
comes, cómitis, (m. i f.) průvodce
pes, pedis, m. noha
lapis, lápidis, m. kámen
sanguis, sánguinis, m. krev

Stábitis ante príncipes et praésides. Státi budete před knížaty a vladaři. (ante se pojí s akkus.!) — **Mílités flagelábant Jesum.** — **Da mihi cálicem aquae frígidae** (studené). **Paulus cum princípibus et júdicibus disputábat.** — **Salvátor narrábat discípulis parábolam** (podobenství) **de árbore fici** (**ficus** = fík). — **Artífices ornant templa lapídibus pretiósís**

(pretiósus = drahý, drahocenný). — Tu mihi lavas pedes? — Ábraham lavábat pedes hóspítum. — Terra est scabéllum (podnoží) pedum tuórum. — Vox sánguinis fratris tui clamat ad me. — Redémptor noster mundat nos ságuine suo. — Ságuis Christi inébria (opoj) me!

XI.

DALŠÍ SKUPINY PODSTATNÝCH JMEN TŘETÍ DEKLINACE.

1. a 5. ovis , ovce	oves , ovce
2. ovis , ovce	óvium , ovci
3. ovi , ovci	óvibus , ovším
4. ovem , ovci	oves , ovce
6. ove , (o) ovci, ovci	óvibus , (o) ovcích, ovci

Podstatná jména končící na **-s**, **-is**, **-es** jsou většinou ženského rodu.

auris , auris, f. ucho	nubes , nubis, f. mrak, oblak
avis , f. pták	sedes , sedis, f. sídlo, stolice
civis (m. i f.) občan, občanka	gens , gentis, f. lid, národ
navis , f. loď	urbs , urbis, f. město
messis , f. žeň	vestis , vestis, f. šat, roucho

Mužského rodu jsou zvláště tato:

canis pes	orbis okrsek, obor
ignis oheň	panis chléb
funis provaz	piscis ryba
collis pahrbek	dens , dentis zub
finis konec, účel, cíl	fons , fontis pramen, zdroj, studnice
júvenis mladík, jinoch	
hostis nepřítel	mons , montis hora
crinis vlas	pons , pontis most
mensis měsíc	

Připíšte si do slovníčku ke každému slovu genitiv a m.

Při vzoru **ovis** jste si všimli, že genitiv množný není ovum, nýbrž **óvium**. Takový genetivní tvar **-ium** mají:

1. podstatná jména na **-is** a **-es**, která v genitivě nepřibírají další slabiky **Mensis**, gen. mensis; **sedes**, gen. sedis — stejný počet slabik, proto v gen. množném **ménsium**, **sédium**.

(Výjimkou jest: juvenis, canis, panis, jež mají v gen. množ.: júvenum, canum, panum.)

Slova jako **laus** laudis, f. chvála; **fraus**, fraudis, f. lest, přibírají další slabiku, proto v gen. množném je laudum, fraudum.

2. podst. jména, jejichž kmen se končí skupinou souhlásek: **urbs**, **urbis**, město, **úrbi-um**; **pars**, **partis**, část, **partium**; **ars**, **artis**, umění **ártium**; **mens**, **mentis**, mysl, **méntium**.

Avšak **parens**, **parentis**, rodič, má v množ. čísle **paréntum** (rodičů).

3. některá jednotlivá slova: **nix**, **nivis**, f. sníh; **imber**, **imbris**, m. déšť; **lis**, **litis**, f. pře; **cáro**, **carnis**, f. maso, tělo. (Tedy gen. množ.: **nívium**, **ímbrium**, **lítium** (též **litum**), **cárni-um**.)

Ego sum pastor óvium. — **Pastor bonus amat oves suas et dat etiam (také) vitam pro óvibus suis**. — **Panem nostrum cotidiánum** (**cotidiánus** = denní, vezdejší) **da nobis hódie**. — **Messis multa** (hojná, mnohá), **operárii** (**operárius** = dělník), **pauci** (málokteří; **pauci** se vyskytuje jen v množném čísle. Podobně: **Multi vocati**, **pauci electi** = mnozí povolání, málokteří vyvolení). **Ex nave Dóminus praedicábat**. — **Navis plena erat píscibus**. — **Manducábant** (**manducáre** = jísti) **panes et pisces**. — **Christus regnábit sine fine**. — **Inclína** (nakloň, nachyl) **aurem tuam ad precem meam**. — **Consideráte** (**consídero** = pozoruji, patřím, uvažuji) **aves caeli!** — **Lex (est) cívium dux**. — **Áquilae** (áquila, f. orel) **hábitant in vertícibus** (**vertex**, **-icis**, m. vrchol) **móntium et cóllium**. — **Urbi et orbi!** (Tak bývají nadepsány papežské vyhlášky, určené městu Římu i celému okrsku zemskému.) **Cur (proč) sunt lites inter (mezi, předl. s akk.) vos?** — **Júvenes in véstibus albis** (**albus** = bílý) **stabant in monte**. — **In te gentes sperábunt**. **Óbserva mandáta** (**mandátum**, n. příkaz) **paréntum**.

Senex, m. stařec, má další pády: **senis**, **seni**, **senem**; množ. **senes**, **senum**, **senibus**. — **Honóra** (**honóro** = ctím) **senes, nam** (neboť) **in mente senum sapiéntia** (moudrost) **est**.

Některá jména ženského rodu na **-is** mají odchylkou v akkusativě **-im**, v ablativě **-i**. Jsou to:

febris , f.	horečka, zimnice, akk. febrim , abl. febri
puppis ,	zád' (lodní), puppim , puppi
secúris ,	sekyra, secúrim , secúri
sitis ,	žízeň, sitim , siti
turris ,	věž, turrim , turri
vis ,	síla, násilí, vim , vi , mn. č.: vires , vírium , víribus

a jména řek a měst, jako: **Albis**, **Labe**, **Neápolis**, **Neapol**.

Vesúvius (**Vesuv**) **est mons apud Neápolim**. — **In Albi pisces multi sunt**. — **Hómines supérbi aedificábant turrim**. — **Aqua nívium** (od **nix**, sníh) **et ímbrium non sedat** (**sedo** =

utišuji) **sitim**. Voda dešťů a sněhů (dešťová a sněhová) nehasí žízň. — **Vis** síla, má množ. číslo: **vires**, **vírium**, **víribus**. — **Hostes vi impugnábant** (impugno s akkus., útočím) **urbem**. — **Viíribus unítis** (unítis = sjednocený, spojený) spojenými silami.

Také někdy **navis** mívá v akk. **navim**, v ablativu **navi**.

XII.

MINULÝ ČAS DOKONALÝ — ŽENSKÉ VZORY III. DEKLINACE.

Pro změnu zase něco z časování, abychom mohli tvořiti více vět.

Minulý čas, značící děj **dokonalý** (perféctum):

1. laudávi , (po) chválil jsem	laudávimus , (po) chválili jsme
2. laudavísti , (po) chválil jsi	laudavístis , (po) chválili jste
3. laudávit , (po) chválil (a)	laudavérunt , (po) chválili

V 2. osobě jednotného i množného čísla bývá též stažený tvar **parásti**, **parástis** (připravil jsi, -i jste) místo **paravisti**, **paravistis**.

1. **Pópule meus, in quo** (v čem) **contristávi te? Ego te plantávi véneam meam speciósam, et tu acéto sitim meam potásti. Ego te cibávi mannā et tu parásti crúcem Salvatóri tuo.** — 2. **Petrus negávit Jesum et contínuo gallus cantávit.** — 3. **Ángelus Dómini nuntiávit Mariáe.** — 4. **Peccávimus et mandáta tua non observávimus.** — 5. **Clamavístis ad me et ego liberávi vos.** — 6. **Exclamavérunt voce magna et lapidavérunt Stéphanum.** — 7. **Discípuli paravérunt agnum.**

Překlad: 1. Lide můj, v čem (čím) jsem tě zarmoutil? Já jsem tě vštípil (jakožto) vinici svou spanilou, a ty jsi octem napojil žízeň mou. Já jsem tě nakrmil manou a ty jsi připravil kříž Spasiteli svému. — 2. Petr zapřel Ježíše a ihned kohout zazpíval. — 3. Anděl Páně zvěstoval Marii. — 4. Zhřešili jsme a přikázání tvá jsme nezachovali. — 5. Volali jste ke mně a já jsem vás vysvobodil. — 6. Vzkřikli hlasem velikým a kamenovali Štěpána. — 7. Učedníci připravili beránka.

cóntristo, -áre zarmucuji
planto, -áre zasazuji, vštěpuji
vénea, -ae, f. vinice
speciósus, -a, -um spanilý, krásný
acétum, -i, n. ocet
poto, -áre napájím

cibo, -áre krmím
nego, -áre zapírám
núntio, -áre zvěstuji
pecco, -áre hřeším
exclámo, -áre zvolávám, vykřikuji
lápido, -áre kamenuji

Další skupiny podst. jmen třetí deklinace:

1. 5. **volúptas**, rozkoš,
2. **voluptátis**
3. **voluptáti**
4. **voluptátem**
6. **voluptáte**

Množ. číslo:

1. 4. 5. **voluptátes**
2. **voluptátum**
3. 6. **voluptátibus**

Jména na **-tas** jsou všechna rodu ženského. Jsou to většinou jména označující vlastnost, jako:

áequitas, -atis slušnost, spravedlnost

bónitas dobrota

cáritas láska, dobročinnost

felícitas štěstí

píetas zbožnost, něžnost

suávitás líbeznost

impietas bezbožnost

májestas velebnost

crudélitas ukrutnost

humánitas = 1. lidstvo, člověčenství,

2. lidumilnost, vlídnost

únitas jednota, jednotnost

natívitas narození

cívitas obec, město

societas společnost

trínitas trojice

iníquitas nepravost

simplicítas jednoduchost, prostota

virgínitas panenství, panictví

volúntas vůle

volúptas rozkoš, rozmařilost

aetas věk

aestas léto

libértas svoboda, volnost

captívitas zajetí, poroba

sollémnitas slavnost

Serváte caritátem, quae (kteráž) est vínculum unitátis. — Pax homínibus bonae volutátis. — Lava me ab iniquitáte mea. — In humanitáte (člověčenství) Christi revélat (zjevuje) Deus suam bonitátem et suavitátem. — In nativitáte (při narození) Mariáe ángeli exsultábant. — Pleni sunt caeli et terra majestátis glóriæ tuæ. — In civitáte Dei regnat summa (summus = svrchovaný, nejvyšší) felícitas. Propter (pro) crudelitátem et impietátem multi (mnozí) sunt in societáte daemónum (daemon, daemónis m. ďábel, zlý duch). Adorámus Deum unum (unus = jeden) in Trinitáte et trinum (trojí) in unitáte. — Ovídius poëta narrat de áurea (áureus = zlatý) aetáte, in qua justítia et áequitas regnábat. — Hómínes sub captivitáte daemónis erant, sed Christus libertátem nobis donávit.

1. 5. **Virtus**, síla, ctnost

2. **virtútis**

3. **virtúti**

4. **virtútem**

6. **virtúte**

Množ. číslo:

1. **virtútes**

2. **virtútum**

3. **virtútibus**, atd.

Salus, salutis, spása, záchrana
júventus, juventútis, mládí, mladost

senectus, stáří
sérvitus, služebnost, otroctví, poroba

Podst. jména této skupiny jsou vesměs rodu ženského.

In cruce salus. — **Ad Deum, qui laetíficat juventútem meam.**
— **Salvátor liberávit nos a servitúte peccáti.** — **A juventúte usque (až) ad senectútem ambula in via virtútis.** — **Ama sciéntiam** (věda, vědění), **sed virtútem magis** (více). — **Beatitúdo caelórum** (nebes, nebeská) **est práemium** (stř. rodu, odměna) **virtútum.**

XIII.

DALŠÍ ŽENSKÉ VZORY.

1. a 5. altitúdo , výška, hloubka	altitúdines
2. altitúdinis	altitúdinum
3. altitúdini	altitúdinibus
4. altitúdinem	altitúdines
6. altitúdine	altitúdínibus

Podstatná jména této skupiny jsou vesměs feminina.

celsitúdo výše, vysokost

latitúdo šířka, šíře

magnitúdo velikost

multitúdo množství

pulchritúdo krása

beatitúdo blaženost, blahoslavenství

amaritúdo hořkost

dulcédo sladkost

fortitúdo statečnost, síla

libído náruživost, choutka, rozmařilost

valetúdo zdraví

solitúdo samota

Ō altitúdo divitiárum sapiéntiae Dei! — **Ō beáta solitúdo, ō sola beatitúdo!** (Rčení vyjadřující blaho samoty: Ó blažená samoto, ó samá blaženosti!) — **Amaritúdine plena est ánima mea.** — **Libídines parant amaritúdinem. Tu es Deus, fortitúdo mea.** — **Esto (budiž) nobis, Dómine, turris fortitúdinis.**

Následující podstatná jména na **-io** značí obyčejně nějakou činnost nebo děj a jsou vesměs ženského rodu.

1. **orátio**, řeč, modlitba

2. **oratiónis**

3. **oratióni**

4. **oratióne**

6. **oratióne**

Množ. číslo:

1. **oratiónes**

2. **oratiónum**

3. **oratióne** atd.

áctio, -ónis, f. činnost, jednání
adorátio klanění
concéptio početí
tentátio pokušení
tribulátio soužení
revelátio odhalení, zjevení
miserátio slitování
visio vidění
missio posláni
remíssio odpuštění
absolútio rozvázání, rozhřešení
tradítio odevzdání, podání

pássio 1. utrpení, mučení, 2. vášeň, náruživost
rátio důvod, způsob, rozum, účet, počet
relígio náboženství
perdíctio ztráta
régio krajina
benedíctio pozhennání
maledíctio zlořečení, kletba
visitátio navštívení
invitátio pozvání
creátio stvoření
redémptio vykoupení

Adjuváte nos oratió nibus vestris (ádjuvo = podporuji, pomáhám; pojí se s akkus.). **Observáte traditió nes antiq uas** (antiq uas = starobyly, starý). **Creatúra** (f. stvoření, tvor, tvorstvo) **revelatió nem filió rum Dei expéctat** (expécto, očekávám). — **Joá nnes praedicá bat in regió ne Jordá nis.** — **In visió nibus et revelatió nibus Deus aliquá ndo** (někdy) **sanctis suis voluntá tem suam maníf éstat** (vyjevuje, oznamuje). — **In oratió ne postulá mus** (vyprošujeme) **a Deo remissió nem peccató rum et benedictió nem.** — **In redemptió ne hó minis manifestá vit Deus miseratió nem suam.**

Virgo, vírginis, množ. **vírgines, vírginum** jest rodu mužského i ženského — panic, panna.

Christus virgo ex matre vírgine. Kristus panic z matky panny. **Sancta virgo vírginum, ora pro nobis. Immaculátam conceptió nem vírginis Marí ae dé bitis láu dí bus honorá mus.** (Dé bitus = povinný, dlužný, příslušný, immaculátus = neposkvrněný. Honorá re = uctívati.)

Orígo, oríginis, f. původ, počátek. **Ab orí gine mundi,** od počátku světa.

Ordo, órdis, m. řád, pořádek. **Sacérdos, sacerdotís,** kněz. **Tu es sacérdos in aetérnum secú ndum ór dinem Melchisedech.** (Secú ndum = předložka s akkus., podle; aetérnus = věčný; in aetérnum = na věky.)

XIV.

VZORY STŘED. RODU TŘETÍ DEKLINACE.

Poznali jsme sklonění podst. jmen **třetí** deklinace rodu mužského a ženského. Zbývá nám **rod střední** čili **neútrum** třetí deklinace. Ten už je snadný. Připomeňte si, že 1., 4. a 5. pád jsou u středního rodu vždy stejné.

1., 4., 5. **mare**, moře

2. **maris**, moře

3. **mari**, moři

6. **mari**, mořem

altáre, altáris, n. oltář

lumináre, -áris, n. světlo, světelné těleso

mária, moře

márium, moří

máribus, mořím

máribus, (v) mořích, moři

ovíle, ovílis ovčinec

rete, retis síť

salutáre, spasení

Všimněte si, že v 6. pádě je koncovka **i**, v 2. množ. **-ium**.

Ave, maris stella, Dei Mater alma (vznešená) **atque** (a) **semper Virgo, felix** (šťastná) **caeli porta** (bráno). — **Deus creávit in firmaménto** (firmaméntum = obloha) **luminária magna** (creo = tvořím). — **Laxáte rétia!** (laxáre povoliti, rozestříti). — **Erit unum ovíle et unus pastor.** — **Ad altáre Dei!**

1., 4., 5. **corpus**, tělo

2. **córporis**, těla

3. **córpори**, tělu

6. **córpore**, tělem

córpóra, těla

córpорum, těl

corpóribus, tělům

corpóribus, těly

Zde máme v 6. pádě **-e**, v 2. množ. **-um**. Některá jména mají v genitivě příponu **-oris** a obdobně i v dalších pádech **-o-**, některá **-eris**.

tempus, témporis, n. čas

pignus, pignoris zástava, rukojmí

pecus, pécoris dobytče

pectus, péctoris hrud', prsa

litus, lítoris břeh

thus, thuris kadidlo

foedus, fóederis smlouva

latus, láteris bok

munus, múneris dar

onus, óneris břímě

opus, óperis dílo

sidus, síderis hvězda

vulnus, vúlneris rána

viscus, vísceris, n. útroba

(užívá se jen v plurále: **víscera**, útroby, nitro)

Tempus meum prope (blízko) **est.** — **Hoc est corpus meum.** — **Córpóra sanctórum in pace sunt.** — **Sacraméntum** (svátost) **Córporis Christi pignus est redemptionis nostrae.** — **Jesus ambulábat in lítore maris.** — **Magi portábant múnera: aurum** (zlato), **thus et myrrham.** — **Magna sunt opera Dómini.** — **Deus sanctus est in opéribus suis.** — **Aqua láteris Christi lava me.** — **Arcus** (-ūs, m., oblouk, luk, duha) **in núbibus erit signum fóederis mei vobíscum.**

1., 4., 5. **nomen**, jméno

2. **nóminis**, jména

3. **nómini**, jménu

6. **nómine**, jménem

nómina, jména

nóminum, jmen

nomínibus, jménům

nomínibus, jmény

cognómen, -inis, **n.**, příjmení; **certámen**, -inis, zápas, boj; **cólumen**, -inis, opora; **culmen**, -inis, vrchol; **agmen**, -inis, voj, čet roj; **flumen**, -inis, řeka; **lumen**, -inis, světlo; **semen**, -inis, símě; **germen**, -inis, klíč, zárodek.

sémino, -áre, rozsévati, zasévati; **ager**, -i, **m.**, pole.

Bonum semen seminásti in agro tuo. — **In nómine Dómini.** — **Lumen de lúmine.** — **Non nobis Dómine, sed nómini tuo da glóriam.** — **Mária et flúmina laudáte Deum.** — **In cúlmine montis Sinai revelávit Deus majestátem suam.**

1., 4., 5. ánimal , živočich	animália
2. animális	animálium
3. animáli	animálibus
6. animáli	animálibus

vectígal, -is, **n.**, daň; **exémplar**, -is, vzor; **jubar**, -is, lesk, záře, třpyt.

Porůzná jména středního rodu;

Cor, srdce, 2. **cordis**, 3. **cordi**, 6. **corde**. Množ.: 1. **corda**, 2. **córdium**, 3. **córdibus**.

Caput, hlava, 2. **cápitis**, 3. **cápiti**, 6. **cápite**. Množ.: 1. **cápita**, 2. **cápitum**, 3. **capítibus**.

Lac, mléko, 2. **lactis**, 6. **lacte**.

Mel, med, 2. **mellis**, 6. **melle**. Množ.: 1. **mella**, 2. **mellium/mellum**.

Ōs, ústa, 2. **oris**, 6. **ore**. Množ.: 1. **ora**, 2. **órium/orum**, 3. **óribus**.

Os, kost, 2. **ossis**. Množ.: 1. **ossa**, 2. **óssium**, 3. **óssibus**.

Aes, kov (měď), **aeris**.

Cibávi vos lacte et melle. — **Uno corde et ore laudábant Dóminum.** — **Portábat in cápíte corónam spíneam** (spíneus = trnový). — **Illúmina** (osvět) **corda nostra.** — **Exsultábunt Dómino ossa humiliáta** (ponížené). — **Ecclésia** (chrám) **Salvatóris in Lateráno Romae est „ecclesiárum urbis et orbis mater et caput“.** — **Cor Jesu exémplar virtútum est.**

Řecká jména končící se na -a:

Charísma, milostní dar, 2. **charísmatis**, 6. **charísmate**. Množ.: 1. **charísmata**, 2. **charísmatum**.

Chrisma, -tis, křížmo; **baptísma**, -tis křest (ale také se užívá **baptísmus**, -i, **m.**); **aenigma**, -tis, záhada, hádanka; **numisma**, -tis, peníz.

Při sv. birmování biskup říká: **Signo te signo Crucis et confirmo te chrísmate salútis in nómine Patris et Fílii et Spíritus Sancti. Amen.**

(**Signo** = znamenám; **signum**, **n.**, znamení; **confirmo**, utvrzuji.)

DRUHÁ TŘÍDA SLOVES.

Nyní opět časování sloves. Dosud jsme poznali časování sloves 1. třídy, podle vzoru laudáre. **Druhá třída sloves** čili 2. konjugace (časování) má vzor **delére**, ničiti. Rozdíl mezi 1. a 2. třídou je ten, že místo kmenového znaku **-a-**, který vládá v 1. třídě (laud-**á**-re, laud-**á**-bo, laud-**á**-vi), v 2. konjugaci vládne znak **-e-** (del-**é**-re, del-**é**-bo, del-**é**-vi).

Přítomný čas:

1. déleo , ničím	delémus , ničíme
2. deles , ničíš	delétis , ničíte
3. delet , ničí	delent , ničí

Budoucí čas:

1. delébo , budu n. (zničím)	delébumus , budeme ničiti
2. delébis , budeš ničiti	delébitis , budete ničiti
3. delébit , bude ničiti	delébunt , budou ničiti

Minulý (imperféctum):

1. delébam , ničil jsem	delebámus , ničili jsme
2. delébas , ničil jsi	delebátis , ničili jste
3. delébat , ničil	delébant , ničili

Imperativ:

dele , (z) nič	deléte , (z) ničte
-----------------------	---------------------------

Infinitiv:

delére, (z) ničiti

Minulý čas dokonalý (perféctum) má při některých slovesech příponu **-évi**, při jiných **-ui** (**monére**, napomínati; **mónui**), proto klademe zde dva vzory:

delévi , zničil jsem	delévimus , zničili jsme
delevísti , zničil jsi	delevístis , zničili jste
delévit , zničil	delevérunt , zničili

mónui , napomenul jsem	monúimus , napomenuli jsme
monuísti , napomenul jsi	monuístis , napomenuli jste
mónuit , napomenul	monuérunt , napomenuli

Jsou však při této konjugaci a při dalších dvou také slovesa nepravidelná, která mají kmenový znak jiný. Na př. od **vídeo** je perféctum: **vidi**, **vidísti** atd., od **respóndeo** (odpovídám) **respóndi**. — Proto ve slovnících slovesa bývají udána v 1. osobě přítomného času, ale aby bylo patrné, ke které třídě slovesné náleží,

bývá připojena také přípona infinitivní a perfektní. Proto i my budeme již od nynějška každé nové sloveso takto označovati.

tímeo, -ére, tímui, bojím se

dóleo, -ére, dólui, želím, lituji

máneo, -ére, mansi, zůstávám

dóceo, -ére, dócui, učím

sédeo, -ére, sedi, sedím

respóndeo, -ére, respóndi, odpovídám

vídeo, -ére, vidi, vidím

téneo, -ére, ténuui, držím

sustíneo, -ére, sustínui, vydržuji, vyčkávám, snáším, trpím

abstíneo, -ére, abstínui, zdržuji se

contíneo, -ére, contínui, udržuji, obsahuji

hábeo, -ére, hábui, mám

fleo, -ére, flevi, pláči

rídeo, -ére, risi, směji se

pláceo, -ére, plácui, líbím se

nóceo, -ére, nócui, škodím

Dele iniquitátem meam. — **Delébo hómínem, quem** (jehož) **creávi, et animália.** — **Móneo vos júvenes: Timéte Deum.** — **Beátus vir, qui timet Dóminum.** — **Qui timent te, magni erunt apud te.** — **Véritas Dómini manet in aetérnum.** — **Quot** (s akk., kolik) **panes habétis?** — **Manéte in me, et ego in vobis.** — **Vinum non habent.** — **Sústine et ábstine!** (Trp a odříkej se!) — **Dómine, quis sustinébit?** (kdo obstojí?) — **Dómine, doce nos oráre.** — **Vide tribulatiómem meam.** — **Vidébit omnis caro salutáre Dei** (uzří všeliké tělo spasení Boží). — **Vidébunt multi et tímébunt et sperábunt in Dómino** (Žalm 39, 4). — **Vae** (běda) **vobis, qui nunc ridétis, quia** (neboť) **flébitis.** — **Beáti, qui nunc fletis, quia ridébitis** (Luk. 6, 21). — **Cotídie apud vos sedébam in templo, et non me tenuístis** (Mat. 26, 55). — **Jesus de navi docébat turbas** (turba = zástup). — **Pópulus, qui sedébat in tenébris, vidit lucem magnam** (Isai. 9, 2). — **Deus, tu docuísti me a juventúte mea** (Žalm 70, 17). — **Tímui te, quia homo austérus** (přísný) **es** (Luk. 19, 21). — **Dóminus illuminátio** (osvícení) **mea et salus mea, quem** (koho) **timébo?** (Žalm 26, 1). — **Super flúmina Babylónis sédimus et flévimus** (Žalm 126). — **Sermo Joseph plácuít Faraoni.** — **Samuel placébat Deo et homínibus.** — **Leónes Daniéli non nocuérunt.**

PŘÍDAVNÁ JMÉNA PODLE TŘETÍ DEKLINACE.

Poznali jste přídavná jména (adjektiva), jež se skloňují jako podstatná jména první a druhé deklinace: bonus, bona, bonum. Jsou však též přídavná jména, jež se skloňují podle vzorů třetí deklinace.

V češtině máme přídavná jména trojvýchodná a jednovýchodná, podle toho, mají-li pro každý rod zvláštní tvary (dobrý, dobrá, dobré), nebo jen jeden tvar, společný pro všechny tři rody (na př. zimní).

V latině jsou adjektiva trojvýchodná, dvojvýchodná a jednovýchodná. Dvojvýchodná mají v 1. pádě jednotného čísla stejný tvar pro rod mužský i ženský.

Přídavná jména trojvýchodná:

1. a 5. **céleber**, slavný, **célebris**, slavná, **célebre**, slavné
2. **célebris** (pro všechny tři rody)
3. **célebri** (pro všechny tři rody)
4. **célebrem** (muž. i ženský), **célebre** (střední)
6. **célebri** (pro všechny rody)

Množné číslo:

1. a 5. **célebres**, slavní, slavné (muž. i žen.), **celébria** (stř.)
2. **celébrum**, slavných (pro všechny rody)
3. **celébribus**, slavným (pro všechny rody)
4. **célebres**, slavné (muž. i žen.), **celébria** (stř.)
6. **celébribus** (pro všechny rody)

Přídavná jména dvojvýchodná:

1. a 5. **dulcis** (muž. i žen.), sladký, sladká, **dulce**, sladké
2. **dulcis** (muž., žen., stř.)
3. **dulci** (muž., žen., stř.)
4. **dulcem** (muž. a žen.), **dulce** (stř.)
6. **dulci** (muž., žen., stř.)

Množné číslo:

1. a 5. **dulces** (muž., žen.), **dúlcia** (stř.)
2. **dúlcium** (muž., žen., stř.)
3. **dúlcibus** (muž., žen., str.)
4. **dulces** (muž., žen.), **dúlcia** (stř.)
6. **dúlcibus** (muž., žen., stř.)

Adjektiva **jednovýchodná** mají v 1. pádě jednotného čísla společný tvar (**felix**, šťastný, -á, -é, **simplex**, prostý, -á, -é), v dalších pádech se skloňují jako dvojevýchodná (gen. **felícis**, **símplicis**, 1. pád množ. **felíces**, **símplices**, střední rod **felícia**, **símplicia** atd.).

Při adjektivech dvojevýchodných bývá ve slovnících označen také střední rod (fortis, -e), při jednovýchodných tvar genetivní (pátiens, -tis).

fortis, -e stat(eč)ný, silný
(ad)mirábilis, -e podivný, podivuhodný

ignóbilis, -e neurozený, všední, bezectný

fidélis, -e věrný
húmilis, -e nízký, ponížený, pokorný

mitis, -e něžný, tichý, krotký

símilis, -e podobný

tristis, -e smutný

omnis, -e všechen, každý

paschális, -e velikonoční

nóbilis, -e vznešený, urozený

Adjektiva jednovýchodná:

clémens, -tis laskavý, dobrotivý,
milostivý

quam jak, kterak

prudens, -tis rozumný, opatrný,
moudrý

pius, -a, -um zbožný, dobrotivý, laskavý

pátiens, -tis trpělivý

estóte (imperativ od esse) buďte!

pauper, -is, chudý

serpens, -tis, m. had, plaz

miséricors, -dis milosrdný

colúmba, -ae, f. holub(ice)

óculus, -i, m. oko

mandátum, -i, n. vzkaz, příkaz

esca, -ae, f. pokrm, krmě

stultus, pošetilý, nemoudrý, blázen

propter (předl. s akk.) pro

opportúnus, příhodný, vhodný

autem však, pak

1. **Viros célebres laudámus.** — 2. **Alexandriae schola philosophiae célebris erat.** — 3. **Tempus paschale célebre et sanctum est.** — 4. **Dóminus iudex justus, fortis et pátiens** (Žalm 7, 12). — 5. **Laudáte Dóminum omnes gentes.** — 6. **O clémens, o pia, o dulcis Virgo María!** — 7. **Ego sum mitis et húmilis corde.** — 8. **Mirábilis Deus in sanctis suis.** — 9. **Páuperes semper habétis vobíscum, me autem non semper habétis.** — 10. **Estóte prudéntes sicut serpéntes, et símplices sicut colúmbae.** — 11. **Deus humílibus dat grátiam.** — 12. **Fidélia sunt ómnia mandáta Dómini** (Žalm 110). — 13. **Nos stulti propter Christum, vos autem prudéntes in Christo; nos infirmi, vos autem fortes; vos nóbiles, nos autem ignóbiles** (I. Kor. 4, 10). — 14. **Dómine, Deus noster, quam admirábile est nomen tuum.** — 15. **Tristis est ánima mea usque ad mortem.** — 16. **Símile est regnum caelórum, hómíni, qui seminávit bonum semen in agro suo.** — 17. **Estóte misericórdes, sicut et Pater vester miséricors est.** — 18. **Oculi ómnium**

in te spérant Dómine, et tu das illis escam in témpore oportúno.

Překlad: 1. Muže slavné chvalme. — 2. V Al. byla slavná škola filosofie. — 3. Čas velikonoční je slavný a svatý. — 4. Pán (je) soudce spravedlivý, silný a trpělivý. — 5. Chvalte Hospodina všichni národové. — 6. Ó milostivá, ó přívětivá, ó sladká Panno Maria. — 7. Já jsem tichý a pokorný srdcem. — 8. Podivuhodný Bůh ve svých svatých. — 9. Chudé vždy máte s sebou, mne však vždycky nemáte. — 10. Buďte opatrní jako hadi a prostí jako holubi. — 11. Bůh pokorným dává milost. — 12. Věrné jsou příkazy Páně. — 13. My pošetili pro Kr., vy však moudří v Kristu; my slabí, vy však silní; vy urození, my neurození (nizcí). — 14. Pane Bože náš, jak podivuhodné je jméno tvé. — 15. Smutná je duše má až k smrti. — 16. Podobno je království nebes(ké) člověku, který nasel dobrého semene na poli svém. — 17. Buďte milosrdní, jakož i Otec váš milosrdný jest. — 18. Oči všech v tebe doufají, Hospodine, a ty dáváš jim pokrm v čas příhodný.

XVII.

TŘETÍ TŘÍDA SLOVESNÁ.

Dnes přistoupíme k III. třídě slovesné. Nebojte se, že těch tříd bude ještě celá řada. Zbude nám už jen jedna, která je snadná.

III. konjugace má v infinitivu **-ere**, na rozdíl od 2. konjugace je to **e krátké**.

Přítomný čas:

1. lego , čtu	légimus , čteme
2. legis , čteš	légitis , čtete
3. legit , čte	legunt , čtou

Budoucí čas má **ē** dlouhé v 2. os. jedn. čísla a v 1. a 2. os. množ. čísla. Pamatujte si dobře, že v 1. os. jedn. čísla je přípona **-am**.

1. legam , budu čísti	legēmus , budeme čísti
2. legēs , budeš čísti	legētis , budete čísti
3. leget , bude čísti	legent , budou čísti

Minulý čas nedokonalý (imperfēctum):

1. legēbam , čtl jsem	legebāmus , čtli jsme
2. legēbas , čtl jsi	legebātis , čtli jste
3. legēbat , čtl	legebant , čtli

Minulý čas dokonalý (perfectum):

1. lēgi , přečtl jsem	lēgimus , přečtli jsme
2. lēgísti , přečtl jsi	lēgístis , přečtli jste
3. lēgit , přečtl	lēgérunt , přečtli
- (všimněme si rozdílu: legit s krátkým e = čte, lēgit = přečtl.
Legimus = čteme, lēgimus = přečtli jsme.)

Infinitiv: **légere**, čísti.

Imperativ (rozkazovací způsob): **lege**, čti, **légite**, čtěte.

intéllego, -ere, -lexi, rozumím, chápu

vivo, vivere, vixi, žiji

bibo, bíbere, bibi, pijí

credo, credere, credidi, věřím

díligo, díligere, dílexi, miluji

mitto, mittere, misi, posílám

sacer, **sacra**, **sacrum** posvátný, svatý

prophetia, -ae, f. proroctví

servo, -áre zachovávám

scriptúra, -ae, f. písmo

autem pak, však

próximus, -a, -um nejbližší, bližní

vero ale, však

agnus, -i, m. beránek

Lege sacram Scriptúram cotidie. — Judaéi legébant prophetias de Messia, sed non intellegébant. — In lege quid legis? (V zákoně co čteš?) — Díliges próximum tuum. — Credis in Fílium Dei? Credo, Dómine. — Qui vivit et credit in me habet vitam aetérnam. — Qui mandúcat meam carnem et bibit meum sánguinem, vivet in aetérnum. — Bíbite ex hoc omnes. — Fili, serva mandáta mea et vives (Přísl. 7, 2). — Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus (Gal. 2, 20). — Ego mitto vos sicut agnos inter lupos. — Mittam ángelum meum ante te. — Díligam te, Dómine, fortitúdo mea. — Dilexérunt hómines ténebras magis quam lucem.
Milovali lidé tmu více než světlo.

Slovesa třetí třídy, jež mají v 1. osobě jednotného čísla **-io**, podržují toto **i** také v dalších tvarech.

Fáció (činím), **facis**, **facit**, **facimus**, **facitis**, **faciunt**. Budoucí čas: **faciam**, **facies**, **faciet**, **faciémus**, **faciétis**, **facient**.

Imperfectum: **faciébam** (činil jsem), **faciébas** atd.

Perfectum u mnoha sloves třetí konjugace je **nepřavidelné**. Proto je důležité při každém slovese zaznamenati si 1. osobu perfekta; další osoby už se tvoří podle ní. Tak perfectum slovesa **facere** (činiti) zní:

fecí (učinil jsem), **fecísti**, **fecit**, **fecimus**, **fecístis**, **fecérunt**.

Imperativ: **fac!** (u)čiň — tvar nepravidelný, neboť jinak bývá koncovka **-e** (lege, rape!) — **fácite!** (u)čiňte!

Také **dico** (pravím), **dícere**, **dixi**, má imperativ **dic!** (rci, pověz), **dícite!** Rovněž jeho složeniny: **benedíco**, **-cere -dixi** (dobrořečím, žehnám) a **maledíco** (zlořečím, proklínám), mají imperativ **bénedic** (dobrořeč), **máledic** (zlořeč).

accípio, **-ere accépi**, беру, přijímám

rápíio, **-ere, rápui**, uchvacuji, loupím

suffício, **-ere, sufféci**, (do)stačím

osténdo, **-ere, osténdi**, ukazuji

peto, **pétere, petívi** (též **-ī**), žádám, prosím

commemorátio, **-ónis, f.**, připomínka, památka

gratis (příslovce), zdarma, darmo

sōl, **sōlis, m.**, slunce

1. **Ego fácio voluntátem Patris, qui misit me.** — 2. **Hoc fac et vives.** — 3. **Hoc fácite in meam commemoratiónem.** — 4. **Fili, quid fecísti nobis?** — 5. **Pópule meus, quid feci tibi?** — 6. **Lupus rapit oves.** — 7. **Ad Cor tuum rape univérso.** — 8. **Dómine, osténde nobis Patrem et súfficit nobis.** — 9. **Gratis accépistis, gratis date.** — 10. **Jesus accépit panem et benedíxit.** — 11. **Pétite et accipiétis: nam omnis qui petit, áccipit.** — 12. **Si tu es Christus, dic nobis.** — 13. **Bénedic anima mea Dómino.** — 14. **Benedícite sol et luna Dómino.** — 15. **Non omnis, qui dicit mihi Dómine, Dómine, intrábit in regnum caelórum, sed qui facit voluntátem Patris mei** (Mat. 7, 21).

Překlad: 1. Já činím vůli Otce, jenž mě poslal. — 2. To čiň a žítí budeš. — 3. To čiňte na mou památku. — 4. Synu, co jsi nám (to) učinil? — 5. Lide můj, co jsem ti učinil? — 6. Vlk uchvacuje ovce. — 7. K Srdci svému všechny uchvať! — 8. Pane, ukaž nám Otce a stačí nám. — 9. Zdarma jste přijali, zdarma dávejte. — 10. J. vzal chléb a požehnal. — 11. Proste a vezmete; neboť každý, kdo prosí, bere. — 12. Jsi-li ty K., pověz nám. — 13. Dobrořeč duše má Pánu. — 14. Dobrořečte slunce a měsíc Pánu. — 15. Ne každý, kdo mi říká Pane, Pane, vejde do království nebeského ale kdo činí vůli Otce mého.

XVIII.

PŘÍČESTÍ ČINNÉ A TRPNÉ.

Příčestí činné — **participium actívum** — se tvoří tím, že od infinitivního tvaru **laudáre**, **monére**, **legere** se odvrhne přípona **-re** a připojí se **-ns**, společná pro rod mužský, ženský i střední.

láudans, chvále, chválíc, **monens**, napomínaje (-íc), **legens**, čta, čtouc.

Stojí-li participium při podstatném jméně jako přívlastek, překládá se přechodníkem určitým: **chválící, čtoucí**.

María stabat ad monuméntum plorans. Maria stála u hrobu plačíc. — **Rachel plorans filios suos**. Ráchel plačící synů svých (opлакávající syny své). — **Caecus sedébat iuxta viam mendícans**. Slepý seděl u cesty žebraje. — **Vir amans Deum**. Muž milující Boha.

Participium činné se skloňuje jako přídavná jména jednovýchodná třetí deklinace.

Jednotné číslo:

- 1., 5. **láudans**,
2. **laudántis**,
3. **laudánti**,
4. **laudántem**, stř. **láudans**
6. **laudánte**

Množné číslo:

- 1., 5. **laudántes**, stř. **-ia**,
2. **laudántium**,
3. **laudántibus**,
4. **laudántes**, stř. **-ia**,
6. **laudántibus**

Podobně druhá a třetí konjugace: **delens**, **deléntis**, **delénti** atd., **legens**, **legéntis** atd.

Pueri portántes ramos palmárum clamábant dicétes: Hosánna. Pacholíci nesouce ratolesti palem volali řkouce: Hosanna. — **Discípuli vidérunt Jesum ambulántem super mare**. Učeníci viděli Ježíše kráčejícího nad mořem (po moři). — **Vox clamántis in desérto**. Hlas volajícího na poušti.

Latinské participium se rozvádí někdy v češtině vztažnou větou, a to když by věta s přičestím nebyla dosti jasná. **Ego diligétes me díligo**. Já milující mne milují. Rozvedeno: já miluji ty, kteří mne milují. — **Pax tíméntibus Deum**. Pokoj bojícím se Boha. = Pokoj těm, kdož se bojí Boha.

Někdy se místo přičestí klade v češtině podstatné jméno: **Júdica Dómine nocétes mihi**. Sud' Pane škodící mně = Sud' Pane škůdce mé.

Přičestí trpné — participium pássivum — se tvoří zpravidla příponou **-tus**. **Laudátus**, jsa (byv) chválen, **mónitus**, napomenut, **lectus**, (pře)čten.

Tato participia se skloňují jako přídavná jména první a druhé deklinace:

muž.: **laudátus**,
delétus

žen.: **laudáta**,
deléta

stř.: **laudátum**,
delétum

Stojí-li participium trpné ve větě jako přívlastek, překládá se jako přídavné jméno: **parátus**, připravený.

Puer mónitus non se emendávit. Hoch napomenut byv, nenapravil se. — **Fílii Israëli ex captivitate liberáti laudábant Deum.** Synové Izraelovi ze zajetí vysvobozeni byvše, chválili Boha. — **Cívitas supra montem aedificáta.** Město na hoře vystavěné.

Slovesa druhé a třetí třídy některá mají participium trpné pravidelné: **delétus**, **lectus**, **factus**, **raptus**, mnohá však nepravidelné. Proto ve slovnících při slovesech bývá uváděn kromě perfekta také tvar participia trpného ve středním rodu.

dico, -ere, dixi, dictum, pravím
video, -ére, vidi, visum, vidím
mitto, -ére, misi, missum, posílám
pono, -ere, posui, pósito, kladu
fácio, -ere, feci, factum, činím

Tvar participiální s pomocným slovesem **sum**, **es**, **est** atd. tvoří **minulý čas dokonalý, trpný**.

Consummátum est. Dokonáno jest. — **Verbo Dómini caeli firmáti sunt.** Slovem Hospodinovým upevněna jsou nebesa. — **Núptiae parátae sunt.** Svatba připravena jest (núptiae je jen v množ. čísle — viz 5. lekcí!). — **Missus est Ángelus ad vírginem.** — **Vocátum est nomen ejus Jesus.** Nazváno jest jméno jeho Ježíš. — **Pósito est in ruínam et in resurrectiónem multórum in Israëli.** Položen jest k pádu a k povstání mnohých v Izraeli. — **Vidi (viděl jsem) civitátem sanctam, Jerúsalem novam (jména měst jsou ženského rodu!) descendétem de caelo a Deo, parátam sicut sponsam ornátam viro suo (Zjev. 21, 2).**

monuméntum, -i, n. památník,

pomník, náhrobek

caecus, -a, -um slepý

juxta (příslovce s akk.) -u, vedle, podél

mendico, -áre žebrák

eméndo, -áre napravuji

consúmmo, -áre dovršuji, dokonávám

firmo, -áre upevňuji, utvrzuji

ruína, -ae, f. pád, zřícení, zřícenina

resurrectio, -ónis, f. povstání,

zmrtvýchvstání, vzkříšení

descéndo, -ere, descendi, -sum

sestupuji

sponsa, -ae, f. nevěsta

ČTVRTÁ DEKLINACE PODSTATNÝCH JMEN.

Vzor mužského rodu čtvrté deklinace:

Jednotné číslo (singulár):	Množné číslo (plurál):
1. spírítus , duch	1. spírítūs , duchové
2. spírítūs , ducha	2. spírítuum , duchů
3. spírítui , duchu	3. spírítibus , duchům
4. spírítum , ducha	4. spírítūs , duchy
5. spírítus , duchu!	5. spírítūs , duchové!
6. spírítū , (o) duchu, duchem	6. spírítibus , o duších, duchy

Vzor středního rodu:

1., 4., 5. cornū , roh	córnuu , rohy
2. cornūs , rohu	córnuum , rohů
3. córnuui , (též -ū) rohu	córnicibus , rohům
6. cornū , rohem	córnicibus , rohy

u v 2. a 6. pádu jednotného čísla a v 1., 4. a 5. pádu množného je **dlouhé**. Skloňujte si to hlasitě a dobře vyslovujte přízvuky a délky.

Podstatná jména této deklinace jsou jen rodu mužského a středního. Ženského rodu jsou: **acus**, **-ūs**, f., jehla; **domus**, **-ūs**, f., dům; **manus**, **-ūs**, f., ruka; **pórticus**, **-ūs**, f., sloupoví; **tribus**, **-ūs**, f., kmen, pokolení. Skloňují se podle **spírítus**, jen **domus** má odchylku v ablativu singuláru **domō** a v akk. plurálu **domos**, někdy též v genetivě plurálu **domórum** (místo domuum).

Obdobou se jmény měst a míst **domi** = doma, **domum** = domů, **domo** = z domu.

currus , -ūs, m. vůz	gehéna , -ae, f. peklo
exércitus , -ūs, m. vojsko	miséria , -ae, f. bída
intelléctus , -ūs, m. rozum	pisčina , -ae, f. rybník
fructus , -ūs, m. plod, ovoce	venter , ventris, m. břicho, žaludek, život
fletus , -ūs, m. pláč	frigus , frigóris, n. mráz, zima
lacus , -ūs, m. prohlubeň, jáma, jezero	stridor , -óris, m. sípot, skřípot, skřípění
potus , -ūs, m. nápoj	oleum , -i, n. olej
gelu , -ūs, n. mráz, zima	gens , gentis, f. lid, národ
genu , -ūs, n. koleno	dissolútus , -a, -um uvolněný, skleslý
múlier , -is, f. žena	posséssio , -ónis, f. držení, država, statek
immúndus , -a, -um nečistý	promptus , -a, -um pohotový, ochotný
probáticus , -a, -um bravný, ovčí	
débilis , -e slabý	
suávis , -e lahodný, milý, líbezný	

Slovesa:

certo, -áre zápasím, bojuji
comméndo, -áre (do)poroučím
firmo, -áre upevňuji
impero, -áre přikazuji, rozkazuji, velím

confórto, -áre posiluji
róboro, -áre utvrzují, posiluji
répleo, -ére, replévi, replétum naplňuji

cognósko, -ere, cognóvi, cognitum
poznávám
constítuo, -ere, -ui, -útum ustanovuji

erípio, -ere, -ui, ereptum vytrhuji,
vyprošťuji
vere (příslovce) vpravdě, vskutku

flecto, -ere, flexi, flexum ohýbám
genufléctere = ohýbati kolena, klekati

erigo, -ere, eréxi, eréctum vztyčuji

proício, -ere, -iéci, -iectum vrhám,
svrhuji
suscípio, -ere, -cépi, -ceptum přijímám,
ujímám (se)
illúdo, -ere, -lúsi, -lúsum (s akk.)
posmívám se
ungo, -ere, unxi, unctum pomazávám

quidem (příslovce) ovšem, zajisté, sice

Spíritus Dómini replévit orbem terrárum. — Glória Patri, et Fílio, et Spíritui Sancto. — Quam suávis est, Dómine, spíritus tuus. — Spíritus quidem promptus est, caro autem infirma. — Docéte omnes gentes, baptizántes eos in nómine Patris et Fílii et Spíritūs Sancti. — In manus tuas comméndo spíritum meum. — Lapidábant Stephanum orantem et dicentem: Dómine Jesu, suscipe spíritum meum. — Et cum spíritū tuo. — Beáti páuperes spíritū. — Jesus imperábat spíritibus immúndis. — Currūs (vozy) Pharaónis et exercitum ejus (jeho) projécit Deus in mare. — Bonum certámen certávi, cursum consummávi. — Est autem in Jerúsalem probática piscína quinque (pět) pórticūs habens (mající). — Da mihi intellectum et vivam (živ budu). — Domus mea domus oratiónis est. — Constituit eum dóminum domūs suae et principem omnis possessiónis suae. — Dóminus benedixit domui Israēl. — Beati, qui (kteří) habitant in domo tua, Dómine. — Benedíctio patris firmat domūs filiórum (Sirach 3, 11). — Benedíctus fructus ventris tui. — Mulier fortis de fructū manuum suárum plantávit vineam. Žena statečná z plodu (práce) rukou svých štípila vinici. — Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. — Ex fructibus cognoscétis prophétas. — Arbor bona fructūs bonos facit. — Samuel accépit cornu olei et unxit David. — Dóminus Deus Israēl erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui. (Vztyčil nám roh spasení v domě Davida služebníka svého.) — Confortáte manūs dissólutas et génu debília roboráte (Isai 35, 3). (Posilňte ruce skleslé a kolena slabá

upevněte.) — **Mílites fléctentes génua illudébant Jesum.** (Vo jíní poklekajíce (dosl. ohýbajíce kolena) posmíváli se Ježíšovi.)
— **Benedícite gelu et frigus Dómino.**

XX.

ČTVRTÁ TŘÍDA SLOVESNÁ.

Čtvrtá (již poslední!) třída sloves má kmenový příznak **-i-**;
aud-í-re, slyšeti.

Přítomný čas (praesens):

1. áudio , slyším	audímus , slyšíme
2. audis , slyšíš	audítis , slyšíte
3. audit , slyší	audiunt , slyší

Budoucí čas (futúrum):

1. áudiam , uslyším, (budu slyšeti)	audíemus
2. áudies , uslyšíš	audíétis
3. áudiet , uslyší	áudiant

Minulý čas trvalý (imperféctum):

1. audiébam , slyšel jsem	audiebámus , slyšeli jsme
2. audiébas , slyšel jsi	audiebátis , slyšeli jste
3. audiébat , slyšel	audiébant , slyšeli

Minulý čas dokonaný (perféctum):

1. audívi , uslyšel jsem	audívimus , uslyšeli jsme
2. audívísti , uslyšel jsi	audívístis , uslyšeli jste
3. audívit , uslyšel	audivérunt , uslyšeli

Imperativ: **audi!** (u) slyš! **audíte!** slyšte!

Infinitiv: **audíre**, slyšeti.

Participium (příčestí) činné: **audiens**, slyše, slyšíc.

Participium trpné: **audítus**, -a, -um, slyšen, (-ý, -á, -é).

apério, -íre, -ruí, apértum otvírám

bonum, -i, n. dobro

custódio, -íre, -ívi, -ítum střežím

malum, -i, n. zlo

dórmio, -íre, -ívi, dormítum spím

carcer, -eris, m. žalář

esúrio, -íre, -ívi, -ítum lačním, hladovím

coram (předl. s abl.) před

exáudio, -íre, -ívi, -ítum vyslyšeti

edo, -ere, edí, esum jím

háurio, -íre, hausi, haustum čerpám,

impleo, -ére, -évi, -étum naplňuji

vážím

lábium, -i, n. ret

invénio, -íre, invéni, invéntum

láncea, -ae, f. kopí, oštěp

nalézám

mórtuus, -a, -um mrtvý

annúntio, -áre zvěstuji

obédio, -íre, -ívi, -ítum s dativem

adhuc ještě

poslouchám

sepélio, -íre, -ívi, sepúltum pohřbívám

sérvio, -íre, -ívi, servítum sloužím

sítio, -íre, -ívi žizním

scio, scire, scívi, scítum vím, znám

néscio, -íre, -ívi, -ítum nevím, neznám

vénio, -íre, veni, ventum přicházím

nox, noctis noc

nocte (abl. časový) v noci

ónero, -áre, zatěžuji, obtěžuji

plorátus, -ūs, m. pláč

quia že, poněvadž

refíció, -ere, -fécí, -fécum napravuji,
občerstvuji

sperno, -ere, spreví, spretum (s akkus.)
pohrdám

saéculum, -i, n. věk, století

tectum, -i, n. střecha

ululátus, -ūs, m, kvílení

Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit (Luk. 10, 16). — **Quod (co) in aure auditis, praedicáte super tecta** (Mat. 10, 27). — **Beáti, qui áudiunt verbum Dei et custodiunt.** — **Deus, auribus nostris audívimus: patres nostri annuntiaverunt nobis** (Žalm 43, 2).

Vocem tuam audívi in paradíso, et timui (I. Mojž. 3, 10). — **Audi, filia, et vide, et inclína aurem tuam** (Žalm 44, 11). — **Veníte, filii, audíte me, timórem Dómini docébo vos** (Žalm 33, 12). — **Tobias nocte sepeliébat mórtuos.** — **Vox in Rama audíta est: plorátus et ululátus multus.** — **A saeculo non est auditum.** Od věku není slýcháno. — **Miles lanceā latus Jesu aperuit.** — **Dómine, lábia mea apéries** (otevřeš) **et os (ústa) meum annuntiábit laudem tuam** (Žalm 50, 17). — **Dómine aperi nobis. Nescio vos.** — **Jesus apériens os suum docébat turbas.** — **Christe audi nos, Christe exaudi nos.** — **Clama ad me, et ego exaudiam te.** — **Dómine exáudi oratió-nem meam.** — **Veni, sancte Spíritus.** — **Benedíctus, qui venit in nomine Dómini.** — **Amíce, ad quid venísti?** — **Veníte ad me omnes, qui laborátis et onerátí estis, et ego refíciam vos** (Mat. 11, 28). — **Servíte Dómino in timóre.** — **Non serviam.** — **Servi, obedíte dominis!** — **Milites custodiébant carcerem.** — **Non omnes obédiunt evangélio.** — **Hauriétis aquas de fón-tibus Salvatóris** (Isai. 12, 3). — **Venit mulier de Samaria hauríre aquam.** — **Beáti, qui esúriunt et sitiunt justítiam.** — **Sítívit anima mea ad Deum fortem, vivum** (Žalm 41, 3). — **Qui edunt me, adhuc esurient, et qui bibunt me, adhuc sitient** (Sir. 24, 29). — **Omnes sitiéntes veníte ad aquas** (Isai. 55, 1). — **Noe invénit grátiam coram Deo.** — **Mulierem fortem quis (kdo) invéniet?** — **Jesus invénit discipulos dormientes; et dixit: Simon, dormis?** — **Scimus, quia peccatóres Deus non audit.** — **Dómine, tu scis, amo te.** — **Eritis sicut dii, sciéntes bonum et malum.**

PÁTÁ DEKLINACE PODSTATNÍCH JMEN.

Již poslední deklinace podstatných jmen.

Jednotné číslo:

1. **diēs**, den, **rēs**, věc
2. **diēi**, dne, **reī**, věci
3. **diēi**, dni, **reī**, věci
4. **diem**, den, **rem**, věc
5. **dies**, dni! **rēs**, věci!
6. **diē**, (o) dni, dnem
rē, (o) věci, věci

Podstatní jména této deklinace jsou vesměs **rodu ženského**.

Jen jméno **dies** je rodu mužského; značí-li však určitý, stanovený den, je rodu ženského; **die statúta** (abl.) v stanovený den.

merídiēs, -ei, m., poledne

fides, -ei, f., víra

spēs, -ei, f., naděje

faciēs, -ei, f., tvář,

facie ad faciem = tvář v tvář

adáugeo, -ére, -auxi, -auctum
rozmnožuji

amárus, -a, -um hořký

audítus, -ūs, m. sluch, slyšení

avérto, -ere, -ti, -sum odvracím

consummátio, -ónis, f. dovršení,
skonání

decórus, -a, -um půvabný, spanilý,
ozdobný

diléctio, -ónis, f. milování, láska

dimítto, -ere, -misi, -missum

propouštím, odpouštím

divínus, -a, -um božský

jejúno, -áre postím se

lavo, -áre, lavi myji

mane (nesklonné) ráno

Množné číslo:

1. **diēs**, dni, **rēs**, věci
2. **diérum**, dní, **rērum**, věci
3. **diēbus**, dním, **rēbus**, věcem
4. **diēs**, dni, **rēs**, věci
5. **diēs**, dní (dnové), **rēs**, věci
6. **diēbus** (ve) dnech, dny
rēbus (o) věcech, věcmi

spéciēs, -ei, f., podoba, tvářnost,
spůsob

réquies (vlastně podle 3. de-
klinace gen.) má akkus. po-
dle páté dekl. requiem, f.,
odpočinek, odpočinutí

módicus, -a, -um nepatrný, malý

neque ani

quasi jako(by)

resúrgo, -ere, -réxi, -réctum

vstávám (z mrtvých)

secúndum podle

sine (předl. s abl.!) bez

spéculum, -i, n. zrcadlo

tantus, -a, -um tak veliký

tímíduš, -a, -um bázlivý

tértius, -a, -um třetí

theólogus, -i, m. bohovědec,
bohoslovec

tunc tehdy

vanus, -a, -um prázdňý, marný, lichý

unus, -a, -um jeden, jediný

Dies diei narrat glóriam Dei. Den dni vypravuje slávu Boží.

— **Dies iudícii dies magna et amára.** Den soudu den veliký
a hořký. — **In die tribulatiónis meae clamávi ad te, et exaudísti**
(stažený tvar místo exaudivisti) **me.** — **Dies nostri**

quasi umbra super terram (I. Par. 29, 15). Dnové naši (jsou) jako stín na zemi. — **Memor fui diérum antiquórum** (Ž. 142, 5). Pamětliv jsem byl dnů dávných. — **Dies multos sedébunt filii Israēl sine altári** (Os. 3, 4). — **Benedícite noctes et dies Dómino**. — **Ego vobiscum sum ómnibus diébus usque ad consumatiónem mundi** (Mat. 28, 20). — **Vox tua dulcis et fácies tua decora** (Sir. 25, 31). — **Avérte faciém tuam a peccátis meis**. — **Nunc vidémus per spéculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciém** (I. Kor. 13, 12). — **Cum** (když) **jejúnas, unge caput tuum et faciém tuam lava** (Mat. 6, 17). — **O múlier, magna est fides tua**. — **Fides ex audítu, audítus autem per verbum Christi** (Řím. 10, 17). — **Si Christus non resurréxit, vana est fides vestra**. — **Unus Deus, una fides, unum baptisma** (Ef. 4, 5). — **Quid tímidi estis, modicae fidei?** Co jste bázkiví, (vy lidé) malé víry? — **Fides sine operibus mortua est** (Jak. 2, 20). Víra bez skutků je mrtvá. — **Non invéni tantam fidem in Israēl**. — **Dómine, adáuge nobis fidem**. — **Justus ex fide vivit** (Řím. 1, 17). — **Dómine, spes mea a juventúte mea** (Ž. 70, 5). — **Ego mater pulchrae dilectiúnis et sanctae spei**. — **Deus ómnium rerum creátor est**. — **Theólogi de rebus divínis dísputant**.

Nyní si přeložíte chvalozpěv Simeonův, jež se modlíme denně v kompletári církevních hodinék:

Nunc dimíttis servum tuum Dómine, secúndum verbum tuum in páce.

Quia vidérunt óculi mei salutáre tuum.

Quod parásti ante faciém ómnium populórum.

Lumen ad revelatiónem géntium, et glóriam plebis tuae Israēl.

XXII.

TRPNÍ ROD I. TŘÍDY SLOVESNÉ.

Oddechli jste si, milí žáci a žákyně, že už máte časování sloves za sebou. Ale čeká vás táž práce ještě jednou. Poznali jste slovesa v rodu činném (**actívum**). Nyní třeba si osvojit rodu trpný (**passívum**). Passivum první konjugace:

Přítomný čas (praesens): jsem chválen, jsi chválen atd.

1. láudor

laudámur

2. laudáris

laudámini

3. laudátur

laudántur

Budoucí čas (futúrum): budu chválen atd.

1. laudábor	laudábimur
2. laudáberis	laudabímíni
3. laudábitur	laudabúntur

Minulý čas nedokonaný (imperfectum): byl jsem chválen atd.

1. laudábar	laudabámur
2. laudabáris	laudabámíni
3. laudabátur	laudabántur

Minulý čas dokonaný (perfectum): (byl) jsem pochválen atd.

1. laudátus sum	laudáti sumus
2. laudátus es	laudáti estis
3. laudátus est	laudáti sunt

Při ženském rodě je koncovka **-a**, množ. **-ae**, při středním **-um**, množ. **-a**. Fília laudáta est.

Infinitiv: **laudári**, chválenou býti.

Imperativ: **laudáre!** buď chválen! **laudámíni**, buďte chváleni!

Passivum se překládá také formou zvratnou; místo „ctnost je chválena“, říkáme „ctnost se chválí“. **In Evangelio perféctio commendátur**. V Evangeliu dokonalost jest doporučována = dokonalost se doporučuje. **Appellátur** jest nazýván = nazývá se.

aspérgo, -ere, -rsi, -sum pokropuji

coróno, -áre věnčím, korunuji

curo, -áre pečuji, ošetřuji, léčím

deálbo, -áre bílím, zběluji

diléctus, -a, -um mil(ovan)ý

gáudeo, -ére raduji se

hyssópus, -i, f. (jméno rostliny)

yzop

muto, -áre měním

pacíficus, -a, -um pokojný

rénovo, -áre obnovuji

sano, -áre uzdravuji

surdus, -a, -um hluchý

surgo, -ere, surrexi, -ctum

vstávám

tento, -áre zkouším, pokouším

vexo, -áre trápím

voco, -áre volám, nazývám

quóniam neboť, poněvadž

Ego Dóminus non mutor (neměním se). — **Si tentáris, ora**. Jsi-li pokoušen, modli se. — **Qui non peccat, non judicátur**. Kdo nehřeší, není souzen. — **Omnes tentámur a diábolo**. Všichni jsme (býváme) pokoušeni od ďábla. — **Non vocáberis** (nebudeš nazýván = nebudeš slouti) **Jacob, sed Israël**. — **Mulier timens Deum laudábitur**. Žena bojící se Boha chválena bude. — **Beáti pacífici, quóniam filii Dei vocabuntur** (budou nazýváni — slouti budou). — **Qui in lege peccavérunt, per legem judicabúntur** (Řím. 2, 12). — **Leprósi mundántur**,

surdi áudiunt, mórtui resúrgunt. — **Aspérges me hyssópo et mundábor, lavábis me, et super nivem dealbábor** (Žalm 50, 9). — **Mundus** (svět) **gaudébit, vos autem contristabimini** (rmoutiti se budete). — **Sana me, Dómine, et sanábor** (Jer. 17, 14). — **Veni, dilécta mea, de Libano, coronáberis** — **Mundáre!** Bud' čist. — **Surge, illumináre, Jerúsalem.** Vstaň, osvěť se, J. — **Qui** (jenž) **sedes super Cherubim, manifestáre** (zjev se). — **Renovámini spíritū.** Obnovte se duchem. — **Qui vexabántur a spiritibus immúndis, curabántur.** — **Non sum dignus vocari** (býti nazýván, slouti) **filius tuus.** — **In Sion firmáta sum.** — **Data est mihi omnis potéstas in caelo et in terra.** — **Puer vocátus est Jesus.** — **Qui non credit, jam judicátus est.** Kdo nevěří, již je odsouzen.

Jako v češtině jsou slovesa se zvratnou náměstkou „se“, mající však význam činný, na př. „modlím se“, „bojím se“, tak i v latině jsou slovesa rodu trpného s významem aktivním. Časují se tedy jen pasivně.

(ad)miror, -ári, -átus sum dívím

se, podivuji se

laetor, -ári, -átus sum raduji se, veselím se

glórior, -ári, -átus sum chlubím se

dóminor, -ári panuji

óperor, -ári pracuji, dělám

méditor, -ári rozjímám

cónsolor, -ári těším, utěšuji

infirmitas, -átis, f. slabost, nemoc

semper vždycky

Pater meus operátur, et ego operor. Otec můj dělá (je činný), i já dělám (jsem činný). — **Deus consolátur** (těší) **nos in omni tribulatióne.** — **Viri Galilaéi, quid admirámini?** Co se divíte? — **In lege tua meditábor semper.** — **Gloriábor in infirmitátibus meis.** — **Laetáre** (raduj se) **Jerúsalem.** — **Regína caeli laetáre.** — **Turbae mirabantur.** — **Laetábor et exsultábo in te, Dómine.** — **Laetámini justí in Dómino.** — **Deus dominábitur a mari usque ad mare.** Bůh bude panovati od moře až k moři.

XXIII.

PASSIVUM (TRPNÝ ROD) DRUHÉ TŘÍDY SLOVESNÉ.

Přítomný čas (praesens):

1. **déleor**, jsem ničen

2. **deléris**, jsi ničen

3. **delétur**, jest ničen

delémur, jsme ničení

delémini, jste ničení

deléntur, jsou ničení

Budoucí čas (futúrum):

1. delébor , budu (z)ničen	delébirur , budeme (z)ničeni
2. deléberis , budeš ničen	delebímíni , budete ničeni
3. delébitur , bude ničen	delebúntur , budou ničeni

Minulý čas trvalý (imperfécium):

1. delébar , byl jsem ničen	delebámur , byli jsme ničeni
2. delebáris	delebámíni
3. delebátur	delebántur

Minulý čas dokonaný (perfécium):

1. delétus sum (byl) jsem zničen	deléti sumus
2. delétus es	deléti estis
3. delétus est	deléti sunt

Při některých slovesech je **-itus**. **Mónitus sum**, byl jsem napomenut.

Infinitiv: **deléri**, býti zničen.

Imperativ: **delére**, buď zničen! **delémíni**, buďte zničení!

irrídeo, -ére, -ísi, -sum (s akkus.!) posmívám se; **móveo**, -ére, movi, motum hýbám, pohybuji; **vallis**, -is, f. údolí; **humílio**, -áre ponižuji, pokořuji.

Deus non irridétur. Bůh nebývá posmíván. — **Nomen impiórum delébitur** (Sir. 41, 14). — **In Deo vivimus et movémur** (pohybujeme se). — **Omnis vallis implébitur, et omnis collis humiliábitur** (Luk. 3, 5). — **Implémíni Spírítu Sancto**. Naplňte se Duchem sv. — **Repléta est terra iniquítate**. — **Virtútes caelórum movebúntur**. Moci nebes(ké) budou se hýbati. — **Visum est Spírítu Sancto et nobis** (vidělo se). — **Vidébitur Deus in Sion**.

Vídeo v passivu značí též „zdám se“, „jevím se“. **Est via, quae vidétur recta, sed ducit ad mortem**. Je cesta, jež se zdá přímá, ale vede k smrti.

Slovesa vyskytující se jen v passivu, mající však význam činný:

confíteor, -éri, conféssus sum

vyznávám (se)

miséreor, -éri, misértus sum (s ge-

nitivem nebo s dativem) mám

lítost, smilovávám se, slituji se

túeor, -éri, túitus sum chráním

intúeor, -éri, -túitus sum (s akkus.!)

pohlížím, patřím

médeor, -éri (perf. nemá) léčím, hojím

(pojí se s dativem)

véreor, -éri, -itus sum (s akkus.!)

ostýchám se

vúlnero, -áre raním

cónspuo, -ere, -ui, -utum (s akk.) uplvám

saltem aspoň

abýssus, -i, f. (poněvadž je to slovo řecké!)

propast

Confíteor Deo omnipoténti. — Te Deum laudámus, Te Dóminum confitémur. — Confitébor tibi, Dómine, et laudábo nomen tuum. — Miséreor super turbam. Lítost mám nad zástupem = líto mi jest zástupu. — **Dóminus vulnerat et medétur.** Hospodin raní a hojí. — **Quis medébitur tibi?** Kdo tě zhojí? — **Fáciem meam conspúere non veréntur.** Ve tváři mou plivati se neostýchají. (Job. 30, 10). — **Confitémini Dómino et invocáte nomen ejus** (jeho). — **Confitebántur peccáta sua et baptizabántur. — Joannes conféssus est et non negavit.** Vyznal a nezapřel. — **Miserére mei Deus. — Miserémini mei saltem vos, amíci mei.** Smilujte se nade mnou aspoň vy, přátelé moji. — **Tuére, Dómine, fámulos suos. — Deus misértus est nostri et benedíxit nobis. — Benedíctus es, Dómine, qui intuéris abýssos.** Jenž patříš na propasti.

Udělejte si přehledné tabulky všech tříd slovesných. Napište si tam jednotlivé časy v aktivu a pasivu, abyste tam mohli nahlédnouti, jste-li v pochybnostech. Srovnávejte jednotlivé tvary a opakujte si je často a hlasitě.

Píšete si slovíčka? Opakujete? **Repetítio** (opakování) **est mater studiórum.**

XXIV.

TRPNÝ ROD (PASSIVUM) TŘETÍ TŘÍDY SLOVESNÉ.

Přítomný čas (praesens):

1. legor , jsem čten	légimur , jsme čteni
2. légeris , jsi čten	legímini , jste čteni
3. légitur , je čten	legúntur , jsou čteni

Budoucí čas (futúrum):

1. legar , budu čten	legémur , budeme čteni
2. legéris , budeš čten	legémini , budete čteni
3. legétur , bude čten	legéntur , budou čteni

Minulý čas trvalý (imperféctum):

1. legébar , byl jsem čten	legebámur , byli jsme čteni
2. legebáris	legebámini
3. legebátur	legebántur

1. lectus sum (byl) jsem přečten	lecti sumus
2. lectus es	lecti estis
3. lectus est	lecti sunt

Všimněte si dobře rozdílu mezi 2. osobou přítomného času (légeris), při níž -eris má krátké e, a 2. osobou budoucího času (legéris), kdež é je dlouhé.

Infinitiv: **legi**, čtenu býti

Imperativ: **légere**, buď čten!

cúpio, -ere, cupívi žádám (si)

duco, -ere, duxi, ductum vedu

dissólvo, -ere, -solvi, -solútum rozvazuji, roztrhuji, rozděluji, rozpouštím

legímini, buďte čtení!

relínquo, -ere, reliqui, relictum opouštím, zanechávám

remítto, -ere, remísi, remísum povoluji, odpouštím

sábbatum, -i, n. sobota

desértus, -a, -um opuštěný, pustý

Sábbato sancto prophetíae legúntur. (Doslovně „ve svatou sobotu“, u nás však se říká „na Bílou sobotu“, Sabbato = ablativ časový.) — **Remittúntur tibi peccáta tua.** (Odpouštějí se...) — **Dimíttite, et dimittétur vobis.** Odpouštějte, a bude vám odpuštěno. — **Per te erípiar a tentatióne.** Skrze tebe budu vytržen z pokušení. — **Ad reges ducémini propter me.** **Jesus ductus est a Spíritū in desértum.** — **Ángelus missus est ad Mariám.** — **Arbor ex fructu suo cognóscitur** (bývá poznáván, poznává se). — **Cúpio díssolvi et esse cum Christo.** Žádám si býti rozdělen a býti s Kristem. — **Ecce relinquetur vobis domus vestra desérta** (Mat. 23, 38).

convérto, -ere, convérti, convérsus obracím

egrédior, égredi, egréssus sum vykročuji, vycházím

loquor, loqui, locútus sum mluvím

mórior, mori, mortuus sum umírám

nascor, nasci, natus sum rodím se

pátior, pati, passus sum trpím

sequor, sequi, secútus sum následuji

pérsequor, -qui, -cútus sum pronásleduji

univérsus, -a, -um veškerý, všecek

reminíscor, -isci (perf. se neužívá) rozpomínám se

revérto, -verti, reversus sum vracím se, obracím se

quámdiu jak dlouho

foras ven

palam veřejně, otevřeně

mystérium -i, n. tajemství

párvulus maličký

pulvis, -eris, m. prach

várius, -a, -um rozmanitý, rozličný, pestrý

volátus, -ūs, m. let

virga, -ae, f. prut, výhonek, žezlo

Qui séquitur justítiam, dilígitur a Deo (Přísl. 15, 9). — **Petrus sequebátur Jesum.** — **Veni, séquere me.** Pojď, následuj mne. — **Gloria magna est sequi** (následovati) **Dóminum**

(Sir. 23, 38). — **Regnum caelórum vim pátitur** (trpí násilí). — **Quámdu vos pátiar?** Jak dlouho vás budu trpěti? — **Christus passus est** (trpěl) **pro nobis.** — **Saule, quid me perséqueris?** (pronásleduješ) — **Pulvis es et in púlverem revertéris** (se obrátíš). — **Convertímini ad me, et ego convertar ad vos** (Zach. 1, 3). — **Sol convertétur in ténebras et luna in sánguinem.** — **Jerúsalem, convertere** (obrat' se) **ad Dóminum Deum tuum.** — **Loquor vobis, et non créditis.** — **Non vos estis, qui** (kteří) **loquimini, sed Spíritus Patris vestri lóquitur in vobis.** — **Lóquimur Dei sapiéntiam in mystério** (1. Kor. 2, 7). — **Apóstoli loquebántur váriis línguis.** — **Lóquere** (mluv) **Dómine, quia audit servus tuus.** — **Audi, pópule meus, et loquar.** — **Egrediétur virga de radíce Jesse.** — **Petrus egréssus est foras et flevit.** — **Cotídie mórior.** — **Non móriar, sed vivam et laudábo ópera Dómini** (Žalm 117, 17). — **Qui credit in me, non moriétur in aetérnum.** — **Homo nascitur ad labórem et avis ad volátum** (Job 5, 7). — **Párvulus natus est nobis, filius datus est nobis** (Isai. 9, 6). — **Quod** (co) **nascétur ex te sanctum, vocábitur Fílius Dei** (Luk. 1, 35). — **Reminiscéntur et converténtur ad Deum univérsi fines** (končiny) **terrae** (Ž. 21). — **Reminiscere miseratiónum tuárum Dómine** (Ž. 24, 6). — **Ego palam locútus sum.**

XXV.

PASSIVUM ČTVRTÉ TŘÍDY SLOVESNÉ.

Prítomný čas (praesens):

1. áudior , jsem slyšen	audímur , jsme slyšeni
2. audíris , jsi slyšen	audímini , jste slyšeni
3. audítur , je slyšen	audiúntur , jsou slyšeni

Budoucí čas (futúrum):

1. áudiar , budu slyšen	audiémur , budeme slyšeni
2. audiéris , budeš slyšen	audiémini , budete slyšeni
3. audiétur , bude slyšen	audiéntur , budou slyšeni

Minulý čas trvalý (imperféctum):

1. audiébar , byl jsem slyšen	audiebámur
2. audiebáris	audiebámini
3. audiebátur	audiebántur

1. audítus sum byl jsem uslyšen	audíti sumus
2. audítus es	audíti estis
3. audítus est	audíti sunt

Infinitiv: **audíri**, slyšenu býti.

Imperativ: **audíre**, buď slyšen! — **audímíni**, buďte slyšeni!

adapérió, -íre, -ruí, -ertum otvírám

desidérium, -i, n. touha, tužba žádost

finío, -íre, finiví, finítum končím

díves, dívitis bohatý, boháč

nútrio, -íre, -ívi, -ítum krmím, živím

inférnus, -i, m. peklo

opérió, -íre, -ui, opértum zahaluji,
odívám

occúltus, -a, -um skrytý

partúrio, -íre, -ívi rodím

prophéto, -áre prorokuji

aula, -ae, f. (před)siň, dvůr

pulso, -áre tluku, klepám

brevis, -e krátký

régíus, -a, -um. královský

turtur, túrturis, f. hrdlička

Orátio justí (spravedlivého) **semper audítur a Deo**. — **Justa desidéria exaudiúntur**. — **Vox túrturis audíta est in terra nostra**. — **Peccátor orábit, et non exaudiétur**. — **Exaudíta est orátio tua**. — **Pulsáte et aperiétur vobis**. — **Tunc aperiéntur oculi caecórum**. — **Ephpheta, quod (což) est: Adaperíre (otevři se)!** — **Apértum est os Zacharíaie et prophétavit**. — **Virtúte Dei custodímíni**. Mocí Boží jste střeženi. — **Mórtuus est díves et sepúltus est in inférno**. Umřel boháč a pohřben jest v pekle. — **Daniel nutriebátur in aula régíia**. — **Nihil est occúltum, quod non sciétur**. — Nic není skrytého, co nebude zvěděno. — **Quid bibémus, quo operiémur?** Co budeme pítí, čím se budeme odívati? — **Vita nostra brevi témpore finiétur**. — **Ante colles ego parturiébar**. Před pahrbky já jsem se rodila. — **Beátus vir, qui invéntus (nalezen) est sine mácula**.

Slovesa pasivní s významem činným se nazývají **verba deponentia**. Deponentní slovesa čtvrté konjugace:

lārgior, -íri, largítus sum uštědruji,
uděluji

benefícium, -i, n. dobrodiní

impértior, -íri, -ítus sum uděluji,
poskytuji

caeléstis, -e nebeský

méntior, -íri, -ítus sum lžu

conténtio, -ónis, f. hádka, svár

órior, oríri, ortus sum vycházím, vznikám

occído, -ere, occídi, occísus zabíjím

sempitérnus, -a, -um věčný

Deus cotídie nobis multa benefícia largítur. — **Largíre (uděl) nobis, Dómine, salútem et pacem**. — **Cur contentiónes**

oriúntur inter vos? — Oriétur stella ex Jacob. — Glória Dómini super te orta est (vzešla). — Deus scit, quod (že) non mentior. — Os, quod mentitur, occidit animam (Moudr. 1, 11). Ústa, která lžou, zabíjejí duši. — Non es mentítus homínibus, sed Deo. — Fámulis tuis, Dómine, caelestis grátiae munus impertíre. Služebníkům svým nebeské milosti dar uděl. — Felix es, sácra Virgo Maria, quia ex te ortus est sol justítiae, Christus Deus noster, qui (jenž) largitus est nobis vitam sempitérnám.

XXVI.

ZPODSTATNĚLÁ PŘÍDAVNÁ JMÉNA.

Přídatná jména nabývají často ve středním rodu významu jmen podstatných:

bonum, dobré = dobro; **malum**, zlé = zlo; **profúndum**, hluboké = hlubina; **excélsum**, vyvýšené, vysoké = výšina, výsost; **verum**, pravé, pravdivé = pravda; **falsum**, křivé, lživé = lež; **vanum**, prázdné, marné = prázdnota, marnost.

Častěji se užívá takových zpodstatnělých přídatných jmen v množném čísle: **bona**, **mala**, **profúnda**, **excélsa**.

Gloria in excélsis Deo. — **Hosanna in excélsis.** — **De profúndis clamávi ad te, Dómine.** — **Super excélsa statuit me.** Na výšiny postavil mne. — **Declína a malo et fac bonum.** Uchyl se od zla a čiň dobro. (Žalm 36, 27). — **Homines saepe vana loquúntur.** Lidé často mluví(vají) marnosti.

Altum je hlubina i výšina (výsost) podle toho, díváme-li se shora dolů nebo zdola nahoru. **Duc in altum.** Zajed' (doslovně: veď) na hlubinu. — **Quis (kdo) sicut Dóminus Deus noster, qui (jenž) in altis habitat** (na výsostech přebývá)?

Bona, mala, magna a pod. překládáme často místo „dobra“, „zla“: dobré věci, zlé věci, veliké věci.

Fecit mihi magna, qui potens est. Učinil mi veliké věci (ten), jenž mocný jest. **Esuriéntes implévit bonis.** Lačné (doslovně: hladovějící) naplnil dobrými věcmi. **Quid cogitátis mala in córdibus vestris?** Co (Proč) myslíte zlé věci v srdcích svých?

Někdy stačí přeložiti latinské množné číslo jednotným. **Vera dixi vobis.** Pravdu pověděl jsem vám. **Procédent, qui bona fecérunt, in resurrectionem vitae, qui vero mala egérunt,**

in resurrectionem iudicii. Půjdou (ti), kteří dobré činili, na vzkříšení života (k životu), kteří však zlé konali, na vzkříšení (k) soudu. **NON timeo mala** (timeo se spojuje s akkusativem), **quoniam tu mecum es** (Žalm 22, 4). Nebudu se báti zlého, poněvadž ty se mnou jsi. **Repleta est malis anima mea** (Žalm 87, 4). Naplněna jest zlem (nebo strastmi) duše má.

Bonum znamená v množném čísle také statek, jmění, zboží.

Vocavit servos suos et tradidit illis bona sua (Mat. 25, 14). Povolal služebníky své a odevzdal jim statky (jmění) své.

Někdy bývá třeba zvoliti v češtině určitější výraz: **Erunt prava in directa et aspera in vias planas.** (Doslovně: Budou křivosti [proměněny] v přímosti, a drsnosti v cesty rovné.) Místa křivá budou přímá a drsná cestami rovnými.

Přídavná jména, skloňující se podle třetí deklinace, jako **omnis**, -e, všechen, každý, **inánis**, -e, prázdný, marný, nicotný, **mirabilis**, -e, podiv(uhod)ný, **vetus**, veteris, starý — mají v 1. pádě množného čísla stř. rodu: **omnia**, všecky věci, všecko, **inánia**, marné věci, marnosti, **mirabilia**, podivné věci, divy, vetera, staré věci, starobylosti.

Quare fremuerunt gentes et populi meditati sunt inania? Proč se vzbouřili národové a lidé obmýšleli marnosti? **Mirabilia fecit dextera tua, Dómine.** Podivné věci (divy) učinila pravice tvá. **Nova et vetera.** Věci nové i staré.

Spiritus Sanctus docebit vos omnia. Duch svatý naučí vás všemu (doceo se pojí s akkus.). **Omnia mea mecum porto.** Všecko své s sebou nosím. **Omnibus omnia factus sum.** Všem vším (doslovně: vše) jsem se stal. **Pietas ad omnia utilis est.** Zbožnost je ke všemu užitečná. Začátek Kreda zní: **Crédo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem** (stvořitele, doslovně: učinitele) **caeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium** (všech bytostí viditelných i neviditelných).

Multum, mnohé, mnoho. **Multa**, mnohé věci, mnoho. **Multa habeo dicere vobis.** Mnoho (věcí) mám povědět vám. **In multis offéndimus omnes.** Ve mnohých věcech (ve mnohém) chybujeme všichni.

Nová slovíčka vyskytující se v hořejších větách:

ago, ágere, egi, actum činím, konám,
jednám, vedu

fremo, -ere, fremui, frémítum hlučím,
bouřím (se)

offéndo, -ere, -endi, -ensum
narážím (na něco), urážím
procédo, -ere, -cessi, -cessum
předstupuji, postupuji, jdu
trado, -ere, tradidi, traditum
vydávám, odevzdávám, zrazuji

declíno, -áre skláním, uchyluji (se)
asper, -a, -um drsný
diréctus, -a, -um přímý
pravus, -a, -um špatný, zlý
visíbilis, -e viditelný
invisíbilis, -e neviditelný

XXVII.

DRUHÝ A TŘETÍ STUPEŇ PŘÍDAVNÝCH JMEN.

Přídatná jména mají v latině tři stupně, jako v češtině.

Druhý stupeň, komparativ, značí, že jedna ze dvou nebo více osob nebo věcí má větší míru určité vlastnosti než jiné. Komparativ se tvoří tím, že od genetivního tvaru se odvrhne koncovka a přidá se **-ior** pro mužský a ženský rod, **-ius** pro střední rod. Skloňování se děje podle třetí deklinace.

vir clárus, muž slavný, **vir clárior**, muž slavnější; **clárior vita**, slavnější život, **clárior nomen**, slavnější jméno. Množ. číslo: **viri clarióres**, muži slavnější, **nomina clarióra**, jména slavnější.

felix, šťastný, **felcior** (stř. -ius), šťastnější. — **prudens**, opatrný, **prudéntior** (stř. -ius), opatrnější. — **amábilis**, laskavý, milý, **amábíior** (-ius), milejší.

Srovnání se děje **ablativem** nebo pomocí předložky. **Sapiéntia sole speciósior est** (Moudr. 7, 29). Moudrost je krásnější (než) slunce. — Nebo předložkou: **Judícia tua dulcióra super mel**. Soudy tvé sladší nad med. — **Quid dulcius** (stř. rod) **melle, quid fortius leóne?** (Soudc. 14, 18.) Co sladší než med, co silnější než lev? — **Serpens callidior erat omnibus animalibus**. Had byl chytřejší všech živočichů. — **Fortibus fortior instat cruciátio**. Silným silnější trápení nastává.

Třetí stupeň, superlativ, značí, že osoba nebo věc vyniká určitou vlastností nade všechny, s nimiž se srovnává.

Superlativ se tvoří tím, že ke kmeni genetivnímu se připojí **-íssimus, -a, -um**, **Altus**, vysoký, **altíssimus**, nejvyšší. **Purus**, čistý, **puríssimus**, nejčistší. **Dulcis**, **dulcíssimus**, **Sapiens**, moudrý, **sapiéntíssimus**.

Přídatná jména končící se na **-er** tvoří superlativ tím, že k nominativu se připojí přípona **-rimus**. **Pulcher**, krásný, **pulchérísimus**, nejkrásnější, **miser**, bídny, **misérrimus**, nejbídnější, **pauper**, chudý, **paupérrimus** nejchudší.

V češtině vyjadřujeme vysoký stupeň vlastnosti také předponou pře- nebo vele-. Tak můžeme překládati též latinské superlativy. **Sanctíssimus**, přesvatý. **Vir fortíssimus Judas**, muž velestatečný.

Turrís fortíssima nomen Dómini (Přisl. 18, 10). Věž(i) nejpevnější (je) jméno Páně. — **Erípuit me de inimícis meis fortíssimis**. — **O sanctíssima, o pííssima dulcis Virgo Maria**. — **Fratres mei caríssimi et desideratíssimi**. Bratři moji nejmilejší (přemilí) a přežadoucí.

Při superlativu bývá **genetiv**. **Ó pulchérriima mulierum**, ó nejkrásnější z žen. **Salomon omnium regum sapientíssimus erat**.

Novíssimus, nejnovější (superl. od **novus**) značí též poslední. „Nejnovější zprávy“ jsou „poslední zprávy“.

Erunt novíssimi primi, et primi novíssimi. Budou poslední první(mi) a první poslední(mi). — **In diébus novíssimis vé-nient illusóres** (2. Pet. 3, 3). V posledních dnech přijdou posměvači.

Novíssima hóminis = poslední věci člověka. **Memento novíssimorum, et in aeternum non peccábis**. Buď pamětliv posledních věcí a na věky nezhrěšíš.

Některá přídavná jména končící se na **-ilis** mají v superlativu **-illimus**. Jsou to:

fácilis, snadný, **facílior**, snadnější, **facíllimus**, nejsnadnější; **diffícilis**, nesnadný, **diffícilior**, **difficíllimus**;

símilis podobný, **simílior**, **simíllimus**;

dissímilis, nepodobný, **dissimílior**, **dissimíllimus**;

húmilis, nízký, **humílior**, **humíllimus**.

Některá adjektiva mají druhý a třetí stupeň odvozený od jiného kořene než 1. stupeň:

bonus, dobrý, **mélior** (stř. mélius), lepší, **óptimus**, nejlepší;

malus, zlý, **péior** (stř. péius), horší, **péssimus**, nejhorší;

magnus, veliký, **máior** (stř. máius), větší, **máximus**, největší;

parvus, malý, **minor** (minus), menší, **mínimus**, nejmenší;

multus, mnohý, **plus** (gen. pluris), více, **plúrimus**, nejčetnější, nejvíce.

1. **Melior est obediéntia quam víctimae** (1. Král. 15, 22). — 2. **Expectámus meliórem vitam in caelis**. — 3. **Maria optimam partem elégit**. — 4. **Melius est parum cum justitia, quam multi fructus cum iniquitáte** (Přisl. 16, 8). — 5. **Qui minor est inter vos, hic (ten) maior est** (Luk. 9, 48). — 6. **Non**

est servus máior dómno suo (Jan 15, 20). — **7. Ego sum mínimus apostolorum** (1. Kor. 15, 9). — **8. Qui fidélis est in mínimo, et in maiori fidélis est** (Luk. 16, 18). — **9. Samson plures interfécit moriens quam vivus.**

Překlad: 1. Lepší je poslušnost než oběti. — 2. Očekáváme lepší život v nebesích. — 3. M. nejlepší stránku vyvolila. — 4. Lepší je málo se spravedlivostí než mnohé plody s nepravostí. — 5. Kdo je menší mezi vámi, ten větší jest. — 6. Není sluha větší nad pána svého. — 7. Já jsem nejmenší z apoštolů. — 8. Kdo je věrný v nejmenším, i ve větším je věrný. — 9. Samson víc (jich) zahubil umíraje než živ jsa.

cállidus, -a, -um chytrý, lstivý

cruciátio, -ónis, f. trápení, muka

desiderátus, -a, -um žádaný, žádoucí

éligo, -ere, elégi, electum (vy)voliti

interficio, -ere, -féci, -fectum hubím, zabíjím

inimicus, -i, m. nepřítel

insto, -áre nastávám, naléhám

obediéntia, -ae, f. poslušnost

parum málo

víctima, -ae, f. žertva, oběť

XXVIII.

PŘÍSLOVCE (ADVERBIA).

Od přídavných jmen se odvozují příslovce, **adverbia**. Od přídavných jmen končících se na **-us (-er)**, **-a**, **-um** se tvoří tím, že ke kmeni se připojí přípona **-e**: **justus**, spravedlivý, **juste**, spravedlivě; **dignus**, důstojný, **digne**, důstojně; **devótus**, zbožný, **devóte**, zbožně; **atténtus**, pozorný, **atténte**, pozorně; **modéstus**, skromný, **modéste**, skromně; **pulcher**, krásný, **pulchre**, krásně; **malus**, zlý, **male**, zle; **bonus**, dobrý, výjimkou: **bene**, dobře (nikoli bone!); **sóbrius**, střízlivý, **sóbrice**, střízlivě; **religiósus**, nábožný, **religióse**, nábožně; **jucúndus**, příjemný, **jucúnde**, příjemně.

Ora digne, atténte et devóte. — **Sobrie, juste et pie vivate** (žijte). — **Judas Machabáeus bene et religióse cogitábat** (smýšlel) **de resurrectióne.** — **Si male locútus sum, testimónium perhibe de malo, si autem bene, quid me caedis?** Mluvil-li jsem zle, vydej svědectví o zlém, pak-li dobře, proč mne tepeš? (Jan 18, 23). — **Qui mandúcat et bibit indigne, judícium** (soud) **sibi mandúcat et bibit, non dijúdicans** (nerozsuzuje) **corpus Dómini** (I. Kor. 11, 27).

Od přídavných jmen třetí deklinace končících na **-ans**, **-ens** tvoří se adverbia příponou **-anter**, **-enter**. **Amans**, milující,

amānter, mile, láskyplně; **instans**, naléhavý, snažný, **instānter**, snažně; **sápiens**, moudrý, **sapiēnter**, moudře; **prudens**, opatrný, **prudēnter**, opatrně.

Ode všech ostatních se tvoří adverbia příponou **-iter**. **Fortis**, statečný, **fortiter!** **simplex**, -ícis, prostý, **simpliciter**, prostě; **velox**, -ócis, rychlý, **velociter**; **felix**, -ícis, šťastný, **feliciter**, šťastně; **suávis**, líbezný, lahodný, **suáviter**; **humilis**, pokorný, **humíliter**; **similis**, podobný, **similiter**.

Vade et fac simíliter! Jdi a čiň podobně. — **Surge** (vstaň) **velociter!** — **David prudēnter agēbat et Dóminus erat cum eo** (s ním). — **Humíliter implorámus cleméntiam tuam, Dómine**.

Vado, -ere, jdu; **implóro**, -áre, vzývám; **cleméntia**, -ae, f. milostivost, dobrotivost; **perhíbeo**, -éře, -ui, -itum, podávám (zprávu); **testimónium**, -i, n., svědectví.

Druhý stupeň — **komparativ** — u všech adverbii rovná se komparativu přídavných jmen středního rodu. (Viz minulou lekci.) Tedy: **dígnius** důstojněji, **púlchrius** krásněji, **jucúndius** příjemněji, **dúlcus** sladčeji, **velócius** rychleji.

Nil canitur suávis, nil audítur jucúndius, nil cogítatur dúlcus, quam Jesus Dei Fílius. Nic nepěje se líbezněji, nic neposlouchá se příjemněji, nic nerozjímá se sladčeji než Ježíš, Syn Boží. (Z hymnu „Jesu, dulcis memoria“.)

nil je stažený tvar slova **nihil** nic

cógito, -áre myslím, přemýšlím, uvažuji

cano, -ere, cécini, cantum pěji, zpívám

Třetí stupeň — **superlativ** — tvoří se u všech adverbii ze superlativu přídavných jmen tím, že místo koncovky **-issimus**, **-errimus**, **-illimus** dá se přípona **-issime**, **-errime**, **-illime**.

Sanctíssime nejsvětěji, **pulchérrime** nejkrásněji, **sapientíssime** nejmoudřeji, **fortíssime** nejstatečněji, **dulcíssime** nejsladčeji, **humíllime** nejpokorněji, **facíllime** nejsnadněji.

Obdobně tomu jest při adverbiiích, odvozených od přídavných jmen, majících komparativ a superlativ od jiných kořenů:

bene dobře, **mélius** lépe, **óptime** nejlépe; **male** zle, **péius** hůře, **péssime** nejhůře.

Pro superlativy **máxime** a **mínime** není vlastního adverbia v pozitivu, proto se pozitiv nahrazuje jinými slovy:

valde velice, **magis** více, **máxime** nejvíce;
parum málo, **minus** méně, **mínime** nejméně;
multum mnoho, **plus** více, hojněji, **plúrime** nejhojněji.

Jsou též některá adverbia, jež nejsou odvozena od přídavných jmen a mající jinou koncovku v prvním stupni než **e**. Na příklad:

crebro často, **crébrus** častěji, **creberrime** nejčastěji; **cito** brzy, rychle, **cítius** rychleji, **citissime** nejrychleji, **diu** dlouho, **diútius** déle, **diutissime** nejdéle; **prope** blízko, **própius** blíže, **próxime** nejbliže; **saepe** často, **saepius**, častěji, **saepissime** nejčastěji.

Při obřadu svatořečení postulátor (žadatel) přednáší papeži prosbu za svatořečení třikrát: **instánter** snažně, **instántius** snažněji, **instantissime** nejsnažněji.

Novissime = nejnověji; znamená však též: posléze, konečně. **Novissime véniunt et reliquae** (ostatní) **vírgines dicentes: Dómine, Dómine, áperi nobis!** (Mat. 25, 11).

XXIX.

ZÁJMENA TÁZACÍ.

Zájmeno tvaru substantivního:

1. **quis** kdo? **quid** co?
2. **cuius** koho, čeho, čí?
3. **cui** komu, čemu?
4. **quem** koho? **quid** co?
6. **quo** kým, čím? (**a quo** od koho?)

Quis nos separábit a caritate Christi? — **Quis ex vobis arguet me de peccato?** Kdo z vás usvědčí mne ze hříchu? — **Quid dulcius melle** (abl. srovnávací) **et quid fortius leone?** (Soud. 14, 18) Co sladšího nad med a co silnějšího nad lva? — **Cuius est imágo et superscriptio?** Čí jest obraz a nápis? — **Cui assimilábo te, virgo filia Sion?** Komu tě připodobím, panno dcero sionská? — **Cui minus dimittitur, minus diligit** (Luk. 7, 47). Komu se méně odpouští, méně miluje. — **Quem quaeritis?** — **Amice, ad quid venistri?** — **A quo creatus es?** Od koho jsi stvořen?

Tázací zájmeno tvaru adjektivního:

1. **qui** který (kdo), **quae** která, **quod** které (co)
2. **cuius** (pro všechny tři rody) kterého, žen.: které
3. **cui** kterému, které
4. **quem** kterého, **quam** kterou, **quod** které (co)
6. (a) **quo** (od) kterého, kterým, **qua** kterou, **quo** kterým, (čím)

Množné číslo:

1. **qui** kteří, **quae** které, **quae** která
2. **quorum** kterých, **quárum**, quórum
3. **quibus** kterým
4. **quos** které, žen. **quas**, stř. **quae**
6. **quibus** (od) kterých, kterými

Toto jest zároveň zájmeno vztažné (relativum), znamenající: který, jenž.

Magister, quod est mandátum mágnum in lege? Mistře, které jest přikázání veliké v Zákoně? — **Qui te creávit sine te, non te salvábit sine te.** (Ten), jenž tě stvořil bez tebe, nespasí tě bez tebe, bez tvého přičinění (sv. Aug.). — **Qui (kdo) non est mecum, contra me est.** — **Beátus vir, qui timet Dóminum.** — **Qui (kteří) seminant in lacrimis, in exsultatióne metent** (budou žnouti). — **Deus, cuius misericordiae non est numerus.** Bože, jehož milosrdenství není (nemá) počtu. — **Beáta, quae credidisti.** Blahoslavená (jsi), která jsi uvěřila. — **Quod (co) dico vobis in ténebris, dicite in lúmine.** (**Quid** bývá jen ve smyslu tázacím, jinak vždy **quod**.) — **Panis, quem ego dabo, caro mea est.** — **Beati, quorum remissae sunt iniquitates et quorum tecta sunt peccata** (Ž. 31). Blažení ti, jejichž nepravosti jsou odpuštěny a jejichž hříchy jsou přikryty.

árguo, -ere, -ui, -utum usvědčuji, obviňuji

assímilo, -áre připodobňuji

exsultátio, -ónis, f. plesání, radost

meto, -ere, -ssui, -ssum žnu

númerus, -i, m. počet, číslo

séparo, -áre odděluji, odlučuji

superscríptio, -ónis, f. nápis

tego, -ere, texi, tectum příkrývám

ZÁJMENA UKAZOVACÍ.

1. is on, ea ona, id ono	iī oni, eae ony, ea ona
2. eius jeho, její jeho	eōrum jich, eārum , eōrum
3. eī jemu, jí, jemu	iīs (nebo eīs) jim
4. eum jej, ho, eam ji, id je, ono	eōs je, eās je, ea je
6. eō jím, eā jí, eō jím	iīs (nebo eīs) jimi

Diabolus assumpsit eum in montem excelsum et ostendit ei omnia regna mundi et glóriam eorum. Ďábel ho vzal na vysokou horu a ukázal mu všecka království světa a slávu jejich. — **Qui petit a te, da ei.** (Tomu), kdo žádá od tebe, dej (mu). — **Deus eos, qui dormiérunt per Jesum, addúcet cum eo** (1. Thes. 4, 13). Bůh ty, kteří zesnuli skrze Ježíše, přivede s ním.

Is, qui překládá se: ten, jenž. Podobně **ea quae** = ta, jež. **Ii qui** = ti, kteří.

Jako množné číslo středního rodu přídavných jmen na př. **bona, omnia** značí „dobré věci“, „všecky věci“ nebo prostě „dobro“, „všecko“, tak rovněž **ea** (množ. čís. střed. rodu), **quae** = „ty věci, které“ nebo „to, co“.

Ea, quae sursum sunt, quaerite. Ty věci, které nahoře jsou, hledejte, — **Quae placita sunt ei, facio semper.** Co milé jest mu, činím vždycky. — **Omnia, quae habet Pater, mea sunt.** Všecko, co má Otec, mé jest.

1. hic ten(to), haec ta(to),
hoc to(to)	hi tito, hae tyto, haec tato
2. huius tohoto, této, tohoto	hōrum, hārum, hōrum těchto
3. huic tomuto, této, tomuto	his těmto,
4. hunc tohoto, hanc tuto,
hoc toto	hōs tyto, hās tyto, haec tato
6. hōc tímto, hāc touto,
hōc tímto	his těmto, (de his o těchto)

Hic est Fílius meus diléctus, in quo complácu mihi. Tento je Syn můj milý, v němž jsem zalíbil sobě. **Populus hic lábiis me honórat, cor autem eorum longe est a me.** Lid tento rty mne ctí, srdce však jejich daleko jest ode mne (Mat. 15, 8). — **Haec est volúntas Dei: sanctificátio vestra.** Tato (Toto) jest vůle Boží: vaše posvěcení. — **Hoc est corpus meum. Hoc facite in meam commemoratiónem.** — **Quid**

molésti estis huic mulieri? Proč (co) obtížni jste této ženě? — **Tu es Petrus, et super hanc petram aedificábo ecclésiám meam.** — **Quaerite primum regnum Dei et justítiam ejus, et haec omnia** (tyto věci všechny = toto všechno) **adjicientur vobis** (Mat. 6, 33). — **In hac nocte ter me negábis.** — **Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundétur in remissionem peccatórum.** — **Qui mandúcat hunc panem, vivet in aetérnum.** — **Regnum meum non est ex hoc mundo.** — **Quae** (ty věci, které = co) **audívi a Patre meo, haec loquor.** Co jsem slyšel od Otce svého, to mluvím (Jan 8). — **Quis me liberábit de corpore mortis huius?** Kdo mne vysvobodí z těla smrti této? (Řím. 7, 24.)

adjicio, -ere, -jéci, -ctum přidávám

aedifico, -áre stavím, vzdělávám

assúmo, -ere, -sumpsi, -sumptum

beru, pojímám vzhůru, přibírám

compláceo, -ére, -cui, -citum zalibuji si, mám zalíbení

effúndo, -ere, -fúdi, -fúsum vylévám

longe (adv.) daleko

moléstus, -a, -um obtížný

petra, -ae, f. skála

plácitus, -a, -um oblíbený, milý

primum (adv.) nejprve, nejdříve

quaero, -ere, quaesívi, quaesítum hledám, žádám

sanctificátio, -ónis, f. posvěcení

sursum (adv.) vzhůru, nahore

ter třikrát

testaméntum, -i, n. závěť, úmluva

XXXI.

DALŠÍ ZÁJMENA UKAZOVACÍ.

1. **iste** ten(hle), **ista** ta, **istud** to

2. **istius** toho(hle), **té**(hle)

3. **istī** tomu, **té**, tomu

4. **istum** toho, **istam** tu, **istud** to

6. **istō** tím(hle), **istā** tou, **istō** tím

istī ti, **istae** ty, **ista** ta

istōrum těch, jejich, (f. **istārum**)

istis těm

istōs ty, **istās** ty, **ista** ta

istīs těmi (**de istis** o těch)

Podobně se skloňuje **ille**, onen.

1. **ille** onen, **illa** ona,

illud ono

2. **illius** onoho, oné

3. **illi** onomu, oné, onomu

4. **illum**, **illam**, **illud**

6. **illo**, **illa**, **illo**

illi oni, **illae** ony, **illa** ona

illōrum, **illārum** oněch, jich

illis oněm, jim

illos, **illas**, **illa**

(**de illis** o oněch, s oněmi)

Ille však mívá též význam: ten, on.

Elíam vocat iste. Eliáše volá tento. — **Terríbilis est locus iste.** — **Quae est ista, quae progréditur quasi auróra consúrgens?** Která je ta, jež předstupuje jako červánek vycházející?

(Velepíseň 6, 9.) — **Amen dico vobis, vénient haec omnia mala** (tato všechna zla) **super generatióne istam.** (Mat. 23, 36.) — **Visita, quaesumus, Dómine, habitatióne istam et omnes insídias inimíci ab ea longe repélle.** — **Hic est discipulus ille, qui testimónium pérhibet de his** (o těch věcech) **et scripsit haec, et scimus quia verum est testimónium ejus.** (Jan 21, 24.) — **Ancilla dixit: Hic ex illis est. At ille negávit. Et post pusillum qui astabant dicébant Petro: Vere tu ex illis es. Ille autem jurábat dicens: Nescio hominem istum. Et statim gallus cantávit.** — **Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.** Nebudu píti od nynějška z tohoto plodu révy až do dne onoho, kdy jej budu píti s vámi nový v království Otce mého. — **In illo tempore** = v onom čase, (za) onoho času. — **In diébus illis** = v oněch dnech.

ámodo (adv.) od nynějška, od této chvíle

asto (adsto), -áre, -steti stojím při něčem

at však, než

auróra, -ae, f. červánek

generátio, -ónis, f. rod, pokolení

génimen, -inis, n. plod

habitátio, -ónis, f. přebývání, příbytek

juro, -áre přísahám

locus, -i, m. místo (množ. č. je střed.

rodu: loca, -órum)

post (s akk.) po

Ipse sám, týž — užívá se často ve významu zájmena **iste, ille, on, ten.** Skloňuje se jako **iste** neb **ille**, jenže v středním rodu je **ipsum**.

1. **ipse, ipsa, ipsum**

2. **ipsíus**

3. **ipsi**

4. **ipsum, ipsam, ipsum**

6. **ipso, ipsa, ipso**

progrédior, -edi, gressus sum postupuji, předstupuji

pusillum (adv.) maličko

quaeso, -ere, quaesivi, -itum prosím, žádám (v 1. os. množ. bývá **quaesumus** místo **quaesimus**)

repéllo, -ere, repuli, repulsum zapuzuji, odháním, zamítám

statim ihned

scribo, -ere, scripsi, scriptum píši

terribilis, -e strašný, hrozný

vere (adv.) opravdu, vpravdě

visito, -áre navštěvuji

vitis, -is, f. vinný kmen, réva

ipsi, ipsae, ipsa

ipsórum, ipsárum, ipsórum

ipsis

ipsós, ipsas, ipsa

ipsis

Ipse fecit nos et non ipsi nos. On (sám) učinil (stvořil) nás a ne my sami sebe. — **Ipsa cónteret caput tuum.** Ona potře hlavu tvou. **Beáti páuperes spírítu, quoniam ipsórum est regnum caelórum.** Blažení chudí duchem, neboť jejich je království nebeské. — **Beáti mites, quóniam ipsi possidébunt**

terram. — Omnia (všecky věci) per ipsum facta sunt; et sine ipso factum est nihil, quod factum est.

Ipse se spojuje s osobními zájmeny v jedno slovo, při čemž se někdy vkládá mezi obě součástky částice **-met-**. **Quid dicis de teipso?** Co pravíš sám o sobě? — **Ego a meipso non loquor.** Já nemluvím sám ze sebe. — **Salva temetipsum.** Spasiž sám sebe. — **Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit (dal) et Filio habere vitam in semetipso.**

cóntero, -éřere, -trívi, -trítum
drtím, potírám, kručím

possídeo, -éře, -séđi, -sessum
mám v držení něco, vládnú něčím

XXXII.

PŘEDMINULÍ ČAS — ZÁJMENO IDEM.

Latina má kromě imperfekta a perfekta ještě jeden čas vyjadřující minulý děj. Je to **plusquamperfectum** — čas **předminulý**. Užívá se ho, je-li řeč o dvou dějích minulých, jež se neudály současně; ten děj, který se udál dříve, vyjadřuje se plusquamperfektem, děj následující perfektem nebo imperfektem. Na př.: „Když se byl přesvědčil, uvěřil.“ (Napřed se přesvědčil a potom uvěřil.)

Tvary plusquamperfektní si snadno osvojíte, neboť se tvoří tím, že od tvaru perfektního se odvrhne koncovka **-i (laudáv-i)** a připojí se imperfektní tvary slovesa esse (býti): **eram, eras, erat, erámus, erátis, erant**. Tedy plusquamperfectum jednotlivých tříd slovesných v činném rodu (v aktivu) zní:

laudáv-eram byl jsem (po)chválil, **laudáveras, laudáverat, laudáverámus, laudáverátis, laudáverant**;

deleverámus, deleverátis, deléverant. Podobně **monúeram** byl jsem napomenul, **monúeras** atd.

légeram byl jsem četl, **légeras, légerat, legerámus, legerátis, légerant**;

audí(v)eram, byl jsem slyšel, **audí(v)eras, audí(v)erat, audí(v)erámus, audí(v)erátis, audí(v)erant**.

Sloveso **esse** (býti) má perfektem **fui**. Plusquamperfectum: **fueram** býval jsem, **fueras, fuerat, fuerámus, fuerátis, fuerant**.

Et erat ibi Anna prophetíssa, filia Fanuel, Haec procésserat in diébus multis et vixerat cum viro suo annis septem a virginitáte sua. A byla tam A. prorokyně, dcera F. Ta byla pokročila ve dnech mnohých a byla žila s mužem svým let

sedm od panenství svého (Luk. 2, 36). — **Mulieres, quae venerant** (byly přišly) **de Galilaéa, viderunt monumentum.** — **Venerunt ad monumentum portantes aromata, quae paraverant.** Přišly k hrobu nesouce vonné masti, jež byly připravily. — **Stella, quam viderant in Oriente, antecederat eos.** Hvězda, kterou byli viděli na Východě, předcházela je. — **Multi ex Judaeis, qui venerant et viderant, quae fecit Jesus, crediderunt in eum.** Mnozí ze Židů, kteří byli přišli a uviděli ty věci, které (to, co) činil Ježíš, uvěřili v něho.

Passivum plusquamperfecta je též snadné. Jako v perfektu passivním máme **laudatus sum, es, est,** tak v plusquamperfektu je **eram, eras, erat** atd.

laudatus eram byl jsem pochválen, **laudatus eras, l. erat.** Množ. číslo: **laudati eramus, eratis, erant.**

Podobně **delatus eram, lectus eram, auditus eram.**

Místo **eram** bývá též **fueram, fueras** atd.

Hic filius meus mortuus erat et revixit. Tento syn můj byl zemřel a znovu ožil. **Virgines, quae paratae erant, intraverunt ad nuptias.** Panny, jež byly připraveny, vešly na svatbu. — **Qui missi fuerant, erant ex Pharisaeis.** Kteří posláni byli, byli z fariseů.

aroma, -atis, n. vůně, vonná věc, vonná mast; **prophetissa, -ae, f,** prorokyně; **septem** sedm; **antecedo, -ere, -cessi, -cessum** předcházím; **revivo, -ere, -vixi, -victum** (znovu) ožívám.

Zájmeno **idem** (tentýž) se skloňuje jako **is, ea, id,** k jehož tvarům se ve všech pádech připojuje **-dem.** Jen tam, kde **dem** následuje po **m,** měnívá se **m** v **n.**

1. idem týž, éadem tatáž,
idem totěž	iidem titíž, eaedem tytéž,
éadem tatáž
2. eiusdem téhož, ž. téže,
stř. téhož	eorúndem (eorundem) týchž,
earúndem, eorumdem
3. éidem témuž, téže, témuž	iisdem týmž
4. eúndem (eundem) téhož,
eandem touž, idem totěž	eósdem tytéž, eásdem, éadem
6. eódem o témže, týmž,
eádem, eódem	iisdem o týchž, týmiž

Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus. Jsou rozdíly milostí, týž však Duch. — **Si duo faciunt idem, non est idem.** Činí-li dva totěž, není (to) totěž. — **Omnes eandem escam spiritalem manducaverunt, et omnes eúndem potum**

bibérunt (1. Kor. 10, 3). Všichni tutěž krmi duchovní jedli a všichni týž nápoj pili. — **Persónae divinae ejúsdem natúrae sunt.** Božské osoby jsou téže přirozenosti. — **Homo nunquam in eódem statu permanet.** Člověk nikdy v témže stavu nezůstává.

divísio, -onis, f. (roz)dělení, rozdíl

spirit(u)ális, -e duchovní

persóna, -ae, f. osoba

status, -ús, m. stav

natúra, -ae, f. přirozenost, povaha

permáneo, -ére, mansi, mansum

zůstávám, setrvávám

XXXIII.

FUTURUM EXACTUM.

Kromě budoucího času, který už znáte, má latina ještě druhý budoucí čas — futurum II, čili **futurum exactum**. Užívá se ho, je-li v souvětí řeč o dvou dějích budoucích, z nichž jeden předchází, druhý následuje. Děj, který má nastati dříve, vyjadřuje se futurem II, děj pozdější futurem

I. Na př. „Až se vrátím, navštívím tě“. (Napřed návrat, potom návštěva.) V češtině ovšem vyjadřujeme obojí stejně, neboť nemáme dvojí futurum. (Zato máme budoucí čas jednodobý a opakovací „navštívím“ a „budu navštěvovati“, čehož zase latina nemá.)

Futurum II je snadné. Jako plusquamperfektum se tvoří z tvarů perfektních připojením imperfektních tvarů slovesa esse: eram, eras, erat atd., tak zase futurum II se tvoří z téhož perfekta připojením budoucího času slovesa esse: **-ero, -eris, -erit, -erimus, -eritis**, jen v 3. osobě množ. čísla jest místo **-erunt -erint**. Tedy:

laudávero pochválím, **laudáveris**, **laudáverit**, **laudavérimus**, **laudavéritis**, **laudáverint**;

delévero zničím, **deléveris**, **deléverit**, **delevérimus**, **delevéritis**, **deléverint**;

legero přečtu, **legeris**, **legerit**, **legérimus**, **legéritis**, **légerint**;

audívero (nebo **audiero**) uslyším, **audí(v)eris**, **audí(v)erit**, **audí(v)erimus**, **audí(v)éritis**, **audí(v)erint**.

Qui perseveráverit usque ad finem, salvus erit. Kdo setrvá až do konce, spasen bude. — **Qui se humiliáverit, exaltábitur.** Kdo se poníží, bude povýšen. — **Si quis sermónem meum serváverit, non gustábit mortem in aeternum.** Jestliže

kdo zachová mou řeč, neokusí smrti na věky. — **Si vobis dixero, non credétis mihi, si autem et interrogávero, non respondébitis mihi.** Jestliže vám povím, neuvěříte mi, jestliže pak se i otáží, neodpovíte mi (Luk. 22, 67). — **Postquam resurréxero, praecedam vos in Galilaéam.** Až vstanu (z mrtvých), předejdu vás do G. — **Qui biberit (bude pít) ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet (nebude žízniti) in aeternum.** — **Cum vénerit ille Spiritus veritatis, docébit vos omnem veritátem.** Když přijde onen Duch pravdy, naučí vás všeliké pravdě.

Od slovesa „býti“ futurum II jest: **fúero** budu, **fúeris, fúerit, fuérimus, fuéritis, fúerint.**

Trpný rod futura II se tvoří pomocí tvarů **ero, eris, erit** atd., v biblické latině však častěji **fuego, fueris** atd.

laudátus ero (nebo **fuego**) pochválen budu, **laudátus eris, 1. erit, laudáti (fu)erimus, (fu)eritis, (fu)érint.**

Podobně: **delétus (fu)ero, lectus (fu)ero, audítus (fu)ero.**

Si exaltátus fueo a terra, omnia traham ad meipsum. Jestliže povýšen budu od země, všecko potáhnu k sobě. — **Qui credíderit (uvěří) et baptizátus fuerit (pokřtěn bude), salvus erit.** — **Qui conféssus fuerit (vyzná) me coram (před) homínibus, et Fílius hominis confitébitur illum (vyzná ho) coram angelis Dei.** (Confíteor je pasivní sloveso s významem aktivním.)

baptizo (čte se baptidzo, neboť je to slovo řeckého původu), -áre křtím; **praecédo**, -ere, -cessi, -cessum předcházím; **traho**, -ere, traxi, tractum táhnu; **gusto**, -áre okouším; **intérrogo**, -áre táží se; **persevéro** -áre vytrvávám, setrvávám; **postquam** když, jakmile, až.

XXXIV.

ZÁJMENA NEURČITÁ.

Neurčité zájmeno **aliquis** někdo, **aliquid** něco, se skloňuje jako quis, quid.

1. **aliquis** někdo, **aliquid** něco. 2. **alicúius** někoho, něčeho.
3. **alicui** někomu, něčemu. 4. **aliquem** někoho, **aliquid** něco.
5. **aliquo** někým, něčím.

Ve formě adjektivní:

1. **aliqui** některý,
aliqua některá
aliquod některé
2. **alicuius** některého,
ž. některé
3. **alicui** některému, ž. -é
4. **aliquem** některého,
aliquam některou,
aliquod některé
6. **aliquo, aliqua, aliquo** ně-
kterým, některou

Zájmena neurčitá se skládají ze zájmen **quis, quid** nebo adjektivních **qui, quae, quod** a stejně se i skloňují. Příklonná částice zůstává ve všech pádech nezměněna.

1. **quidam** kdosi, kterýsi,
quaedam kterási,
quoddam kteréši
2. **cuiusdam** kteréhosi
3. **cuidam** kterémusi
4. **quemdam, quamdam** (nebo
quendam, quandam),
quoddam
6. **quodam, quadam, quodam**

Množné číslo:

- aliqui** někteří,
aliquae některé,
aliqua některá
aliquorum, -arum, -orum
některých
aliquibus některým
aliquos, -as, -a některé, -á
- aliquibus** (o) některých,
některými

- quidam, kteřísi, někteří,**
quaedam kterási,
quaedam kterási
quorúmdam, quarúmdam
(neb quorúmdam) kterýchsi
quibúsdam kterýmsi
quosdam, quasdam, quaedam
- quibúsdam**

Homo quidam fecit cenam magnam et vocavit multos. Člověk kterýsi učinil večeři velikou a pozval mnohé. (Místo „kterýsi“ překládáme „jeden“, čímž se vyjadřuje neurčitá osoba.) — **Homo quidam descendebat ab Jerúsalem in Jericho.** Člověk jeden sestupoval od Jerus. k Jerichu (z Jerus. do Jericha). — **Intrávit Jesus in quoddam castellum, et mulier quaedam, Martha nomine, excepit illum in domum suam.** Vešel do jednoho městečka a žena jedna, jménem M., přijala ho do domu svého. — **Dixit autem ad quosdam, qui in se confidébant tamquam justí, parabolam.** Pověděl pak (k) některým, kteří v sebe důvěřovali jakožto spravedliví, podobenství.

quicúmque kterýkoliv, **quaecúmque** kterákoliv, **quodcúmque** kterékoliv, cokoliv; 2. **cuiuscúmque** kteréhokoliv; **cuicúmque** kterémukoliv, atd.

Quicumque manducaverit (futurum II) **pánem vel bíberit cálicem Dómini indigne, reus erit córporis et sánguinis Dómini.** Kdožkoliv jísti bude ... nehodně, vinen bude tělem a krví Páně (**reus** se pojí s genet.) — **In quamcúmque domum intravéritis, primum dicite: Pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra.** Do kteréhožkoliv domu vejdete, nejprve rcete: Pokoj tomuto domu. A jestliže tam bude syn pokoje, spočine na něm pokoj váš. — **Docéte eos serváre omnia, quaecúmque** (množ. č. stř. rodu) **mandávi vobis.** Učte je zachovávatí všecky věci, kteréžkoli (všecko, cožkoli) jsem přikázal vám. — **Quemcúmque osculátus fuero, ipse est, tenéte eum.** Kteréhožkoli políbím, tent' jest, držte ho.

Podobně: **quilibet, quaélibet, quodlibet** kterýkoli, kterákoli (doslovně: který-libo, která-libo).

quisnam kdopak? **quidnam** copak? Adjektivně: **quinam** kterýpak? **quaenam** kterápak? **quodnam** kterépak?

Souvztažná zájmena (korrelativa): **quantus, -a, -um** jak veliký, -á, -é; **tantus, -a, -um** tak veliký: **qualis, -e, jaký, jaká, jaké; talis, -e** tak(ov)ý, -á, -é; **quot** (nesklonné, pojí se s akkusativem) kolik, **tot** tolik.

Qualis mors, talis sors. Jaká smrt, taký úděl. — **Sinite párvulos veníre ad me, tálíum est enim regnum caelórum.** Nechte maličké přicházeti ke mně, neboť takových jest království nebeské. — **Quot pánes habétis?** Kolik chlebů máte? **Quot capita, tot sententiae.** Kolik hlav, tolik mínění (smyslů). — **Non invéni tantam fidem in Israél.** Nenalezl jsem tak veliké víry v Israeli. — **Quantas habeo iniquitátes, ostende mihi.** Jak veliké mám nepravosti, ukaž mi (Job 13, 22). — **Tanta est longitúdo (délka) civitátis, quanta et latitúdo** (šířka).

Quantum (stř. rod, též jako adverbium) jak mnoho, jak velice, kolik. **Tantum** tak mnoho, tak velice, tolik. **Quantum gloriácávit se et in delíciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum** (Zjev. 18, 7). Jak velice se honosil a v rozkoších byl, tak veliké (tolik) mu dejte trápení a hoře.

Quisquis kdokoli. **Quidquid** cokoli. **Quidquid orántes petitis, créдите, quia accipiétis.** Začkoli modlíce se prosíte, věřte, že obdržíte.

Quisque, quidque, každý, každé. Suum cuique každému své.

confido, -ere, perf. je pasivní:
confisus sum důvěřuji
glorífico, -áre oslavuji
mando, -áre vzkazují, přikazují, odkazují

excipio, -ere, -cépi, -ceptum přijímám

óscolor, -ári líbám
requiesco, -ere, requiévi odpočívám

sino, -ere, sivi, situm nechávám
castéllum, -i, n. tvrz, městečko
delíciæ, -árum f. (jen v plurale) rozkoš

longitúdo, -inis, f. délka
luctus, -ús, m. žal, hoře, zármutek
parábola, -æ, f. podobenství
párvulus, -a, -um maličký
reus, -a, -um (s genetivem) vinný,
trestuhodný
reus est mortis hoden jest smrti
sors, **sortis**, f. los, úděl, osud
senténtia, -æ, f. myšlenka, mínění

torméntum, -i, n. muka, trápení
tamquam (adv.) tak jako
primum (adv.) nejprve

XXXV.

NEPRAVIDELNÁ ZÁJMENA.

Některá zájmena a číslovková adjektiva se skloňují jako **bonus**, -a, -um s tou odchylkou, že v 2. pádu jednotného čísla mají -ius, ve třetím -i.

solus, -a, -um sám, jediný, samojediný, 2. **solíus** (pro všechny tři rody), 3. **solí** (pro všechny tři rody), 4. **solum**, -am, -um. Ostatní pády pravidelné.

totus, -a, -um celý, všecek, 2. **totíus**, 3. **toti**, 4. **totum** -am, -um atd.

unus, -a, -um jeden, 2. **uníus**, 3. **uni**, 4. **unum**, -am, -um.

alter, -a, -um druhý, 2. **alteríus**, 3. **alteri**.

uter, **utra**, **utrum** který z obou, 2. **utríus**, 3. **utri**.

uterque, **utraque**, **utrumque** jeden i druhý, oba, obojí,

2. **utriúsque**, 3. **utríque**.

néuter, **néutra**, **néutrum** žádný z obou, ani jeden ani druhý,

2. **neutríus**, 3. **néutri**, 4. **néutrum**, -am, -um.

ullus, -a, -um nějaký, některý, 2. **ullíus**, 3. **ulli**.

nullus, -a, -um žádný, 2. **nullíus**, 3. **nulli**.

unusquisque jedenkaždý se skloňuje v obou částech: ž. **unaquaéque** jednakaždá, stř. **unumquodque** jednokaždé, 2. **uniuscuiúsque** jednohokaždého, 3. **unicuíque** jednomukaždému, 4. **unumquemque**, **unamquamque**, **unumquodque**, 6. **unoquoque** (muž. a stř.), **unaqáque** (ž.).

Odchylnější je **alius** jiný, **alia** jiná, **aliud** jiné (nikoli alium!), 2. **alteríus** jiného, 3. **alii** neb **alteri**, 4. **alium**, **aliam**, **aliud**.

Nemo nikdo, 2. neminis nikoho, 3. nemini nikomu, 4. neminem nikoho, 6. obyčejně **nullo**, -a, -o (žádným), nikým.

ambo oba, dva, 2. **ambórum**, -árum, -órum obou, 4. **ambos**, **ambas**, **ambo**.

Tu solus sanctus, tu solus altíssimus, Jesu Christe. — Soli Deo gloria. Bohu samému sláva, — **Tibi soli peccavi et malum coram te feci. — Vae soli.** Běda samotnému. — **Levantes oculos neminem vidérunt nisi solum Jesum.** Pozdvihše oči nikoho neviděli leč samého Ježíše. — **Quid statis hic tota die** (ablativ časový) **otiósi? Dicunt ei: Nemo nos condúxit.** Co tu stojíte celý den zahálející? Řkou jemu: Nikdo nás nenajal. — **Diliges Dóminum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota mente tua.** Milovati budeš ... z celého srdce svého... — **Pro peccátis totíus mundi Christus passus est.** Pro hříchy celého světa Kristus trpěl. — **Unum est necessarium.** Jedno jest potřebné, jednoho jest potřebí. — **Ego et Pater unum sumus. — Uníus hominis delicto multi mortui sunt.** Jednoho člověka proviněním mnozí zemřeli. — **Alter alterius onera portáte.** Druh druha (jeden druhého) břemena neste. — **Crucifixérunt cum eo latrónes: unum a dextris, alterum a sinístris.** Ukřižovali s ním lotry: jednoho po pravici, druhého po levici. — **Praeter te, Dómine, nullus est auxiliátor alius.** Mimo tebe není žádného jiného pomocníka (Ester 14, 3). — **Alia est claritas solis, alia lunae.** Jiná je jasnost slunce, jiná měsíce, — **Alii per Spiritum datur sermo sapientiae, alii autem sermo scientiae secundum eundem spiritum; alteri fides in eódem Spiritu. Haec omnia operátur unus atque idem Spiritus.** Jinému skrze Ducha dává se řeč moudrosti, jinému pak řeč vědomostí podle téhož Ducha; jinému víra v témže Duchu. To všecko působí jeden a týž Duch (1. Kor. 12). — **In die une morientur ambo filii tui.** V jednom dni zemrou oba synové tvoji (1. Král. 2, 34). — **Si caecus caecum ducit, ambo in foveam cadunt.** Jestliže slepý slepého vede, oba do jámy padají (padnou). — **Exaudítate sunt preces ambórum.** Vyslyšeny jsou prosby obou. — **Discipuli implevérunt ambas naviculas piscibus.** Naplnili obě lodičky rybami. — **Nemini date ullam offensiónem** (2. Kor. 6, 3). Nikomu nedávejte jakéhokoli pohoršení. — **Sub utraque specie.** Pod obojí způsobou. — **Unusquisque onus suum portábit.** Jedenkaždý své břímě ponese. — **Filius hominis veniet cum angelis suis et tunc reddet unicuique secúndum**

opera ejus. Přijde ... a tehdy odplatí jednomu každému podle skutků jeho.

cado, -ere, cecidi, casum padám

condūco, -ere, -duxi, -ductum svádím,

shromažďuji, najímám

levo, -āre pozdvihuji

sto, stare, steti stojím

reddo, -ere, reddidi, redditum zpět dávám,

vracím, splácím, odplácím

cláritas, -átis, f. jasnost

fovea, -ae, f. jáma

navícula, -ae, f. loďka

otíósus, -a, -um nečinný, zahálející

necessárius, -a, -um potřebný

offénsio, -ónis, f. urážka, pohoršení

praeter (předl. s akk.) kromě, mimo

nisi leč

vae běda

hic (příslovce) zde, tu

XXXVI.

ČÍSLOVKY.

Č í s l o v k y z á k l a d n í (na otázku: kolik?):

unus, -a, -um jeden (Sklonění viz v minulé lekci.)

duo dva, **duae** dvě,

stř. **duo** dvě

gen. **duórum**, ž. **duárum**,

stř. **duórum**

dativ **duóbus**, **duábus**, **duóbus**

akk. **duo(s)**, **duas**, **duo**

ablativ jako dativ

Jen tyto první tři číslovky se skloňují, další až do 200 jsou nesklonné.

quátuor 4

quinque 5

sex 6

septem 7

octo 8

novem 9

decem 10

undecim 11

duodecim 12

trédecim 13

quatuordecim 14

quíndecim 15

tres, stř. **tria** tři

gen. **trium**

dat. **tribus**

akk. **tres**, stř. **tria**

abl. **tribus**

sédecim 16

septéndecim 17

duodevigínti 18 (= dvě od dvaceti)

undevigínti 19 (= jedna od dvacíti)

vigínti 20

vigínti unus 21

vigínti duo 22

vigínti tres 23

quatuor et vigínti 24

quinque et vigínti 25 atd.

triginta 30
quadraginta 40
quingenta 50
sexaginta 60
septuaginta 70
octoginta 80
nonaginta 90
centum 100
ducenti, fem. **ducentae**,
 stř. -a 200
trecenti, -ae, -a 300
quadringenti 400

quingenti 500
sescenti 600
septingenti 700
octingenti 800
nongenti 900
mille 1000
duo milia 2000
quattuor milia 4000
decem milia 10.000
quingenta milia 50.000
centum milia 100.000
decies centena milia milion

Est unus puer hic, qui habet quinque panes hordeaceos et duos pisces. Je zde jeden hoch, který mál pět chlebů ječných a dvě ryby. — **Tres sunt, qui testimónium dant in caelo.** Tři jsou, kteří svědectví vzdávají na nebi. — **Facies tibi arcam: trecentórum cubitórum erit longitúdo ejus, quinquaginta cubitórum latitúdo, et triginta cubitórum altitúdo.** Učiniš sobě archu: 300 loket bude délka její, 50 loket šířka, 30 výška. — **Ecce Agnus stabat super montem Sion et cum eo quadraginta quatuor milia, habéntes (mající) nomen ejus et nomen Patris ejus scriptum in fróntibus suis** (Apok. 14, 1).

arca, -ae f, schrána, archa; **cubitus**, -i, m loket; **frons**, -tis, f. čelo, průčelí; **hordeáceus**, -a, -um ječný.

Číslovky řadové (na otázku: kolikátý?):

primus , -a, -um první	undecésimus 19.
secundus , -a, -um nebo alter , -a, -um druhý	vicésimus (nebo vigésimus) 20.
tertius , -a, um třetí	vicésimus primus 21.
quartus 4.	vicésimus alter 22.
quintus 5.	vicésimus tertius 23. atd.
sextus 6.	duodetricésimus 28.
septimus 7.	undetricésimus 29.
octávus 8.	tricésimus 30.
nonus 9.	quadragésimus 40.
decimus 10.	quingagésimus 50.
undecimus 11.	sexagésimus 60.
duodecimus 12.	septuagésimus 70.
tertiusdecimus 13.	octogésimus 80.
quartusdecimus 14., atd.	nonagésimus 90.
duodevicésimus 18.	centésimus stý
	ducentésimus 200.

trecentésimus 300.
quadringentésimus 400.
quingentésimus 500.

octingentésimus 800.
nongentésimus 900.
millésimus tisíci

Jména měsíců:

Januárius, -i, m, leden
Februárius, únor
Martius, březen
Aprílis, -is duben
Maius, květen
Junius, červen

Julius, červenec
Augustus, srpen
September, -bris září
Octóber, říjen
Novémber, listopad
Decémber, prosinec

Jména měsíců jsou všechna rodu mužského a píší se s velkým písmenem.

Jména dní:

Dominica (dies), neděle
(den Páně)
feria secunda, pondělí
feria tertia, úterý

feria quarta, středa
feria quinta, čtvrtek
feria sexta, pátek
sábbatum, sobota

Sollémnitas, -átis, f. slavnost, **festum**, -i, n. svátek, **feria**, -ae, f. v liturgickém významu den volný (na který nepřipadá svátek) nebo den všední; **annus**, -i, m. rok.

Označení času se vyjadřuje pouhým ablativem bez předložky (ablativ časový).

Nativitas Dómini celebrátur (slaví se) **die vicesima quinta mensis Decembris**; **Circumcisio** (obřezání) **Dómini die prima mensis Januárii**, **Epiphania** (Zjevení) **die sexta ejusdem mensis**, **Ascensio** (Nanebevstoupení) **Dómini feria quinta post Dominicam quintam Paschae** (velikonoční). — **Anno Dómini millesimo nongentesimo quadragesimo quinto**. L. P. 1945.

XXXVII.

SPOJOVACÍ ZPŮSOB PŘÍTOMNÝ.

Již jste si asi myslili, že časování sloves již máte za sebou. Ale znovu se k nim vracíme. Poznali jste dosud jen oznamovací způsob (indikativ). Latina však má ještě spojovací způsob — **konjunktiv**. Je to **conjunctivus praesentis** (přítomného času), **c. imperfecti**, **c. perfecti** a **c. plusquamperfecti**. Nebojte se; znajíce indikativ, snadno si osvojíte i konjunktiv, ale napište si tvary konjunktivní vedle indikativních, abyste si dobře uvědomili a zapamatovali rozdíly.

Konjunktiv praesentní aktivní (činný):

První třída slovesná:

1. laudem , ať chválím	laudémus , ať chválíme, chvalme
2. laudes , ať chválíš	laudétis , ať chválíte, chvaltež
3. laudet , ať chválí	laudent , ať chválí

Laudémus viros glorióšos. Chvalme muže slavné. — **Veníte adorémus.** Pojd'te, klanějme se. — **Exsultémus Dómino, jubilémus Deo salutári nostro.** Plesejme Hospodinu, jásejme Bohu, spasiteli svému. — **Orémus.** Modleme se. — **Dóminus det** (ať dá, dejž) **nobis suam pacem.** — **Omnis spiritus laudet Dóminum.** Všeliký duch chval (ať chválí) Hospodina. — **Imperet illi Deus.** Příklad jemu Bůh.

Jak vidíte, překládá se konjunktiv též v některých osobách způsobem vybízecím: chval, chvalme, chvalte.

Užívá se též konjunktivu tam, kde v češtině klademe **by**.

Filius hominis non habet, ubi caput reclinet. Syn člověka nemá, kam by hlavu sklonil.

Rovněž ve větách účelových, uváděných spojkou **ut** aby. **Dic illi, ut me adjuvet.** Rci jí, aby mi pomohla (ať mi pomůže).

Druhá třída slovesná:

1. deleam , ať zničím	deleámus , ať zničíme, zničme
2. deleas	deleátis
3. deleat	deleant

Sio luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est. Tak svít' (ať svítí) světlo vaše před lidmi, aby viděli skutky vaše dobré a oslavovali Otce vašeho. — **Requiem aetérnam dona eis Dómine, et lux perpétua luceat eis.** — **Gaudeámus in Dómino.** Radujme se v Pánu. — **Timeat Dóminum omnis terra.** Ať se bojí (boj se) Hospodina veškerá země. — **Ne timeas Maria, invénisti enim gratiam apud Deum.** Neboj se, M., neboť jsi našla milost u Boha.

Pravidlo: Při konjunktivu nebývá zápor **non**, nýbrž **ne**.

Třetí třída sloves:

1. legam , ať čtu	legámus , ať čteme
2. legas	legátis
3. legat	legant

Benedicámus Dómino. Dobrořečme Hospodinu. — **Flectámus genua.** Skloňme kolena, poklekněme. — **Dóminus nos benedicat et ab omni malo deféndat et ad vitam perdúcat aetérnam.** Pán nás požehnej a ode všeho zlého ochraň a přived nás k životu věčnému. — **Fidélium animae per misericordiam Dei requiescant in pace.** Duše věrných skrze milosrdenství Boží ať odpočívají v pokoji. **Procedámus (vykročme) in pace.** — **Faciámus hic tria tabernacula.** Udělejme zde tři stánky.

Čtvrtá třída:

1. audiam, ať slyším	audiámus
2. audias	audiátis
3. audiat	audiant

Exaudiat nos (ať vyslyší, vyslyš nás) **omnípotens et misericors Dóminus.** — **Advéniat regnum tuum.** Přijď království tvé. — **Clamor meus ad te veniat.** Volání mé k tobě přijď. — **Si quis sitit, veniat ad me et bibat.** Žíznil-li kdo, přijď ke mně a pij.

Konjunktiv praes. slovesa esse býti:

1. sim, ať jsem	simus, ať jsme, bud'me
2. sis, ať jsi, bud'	sitis, ať jste, bud'tež
3. sit, ať jest, bud', budiž	sint, ať jsou

Sit nomen Dómini benedíctum. Budiž jméno Páně požehnáno. — **In omni conversatióne sancti sitis.** Ve všelikém obcování svatí bud'tež (1. Petr. 1, 15).

Číslovky podílné (na otázku: po kolika?):

singuli, -ae, -a po jednom, každý jednotlivý; **bini** -ae, -a po dvou; **trini (terni)** po třech; **quatérni** po čtyřech atd.; **deni** po deseti; **centéni** po stu.

Per singulos dies benedícimus te. Po všecy dni (každý den) dobrořečíme tobě. — **Unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.** Jedno tělo jsme v Kristu, jednotliví (každý) úd jeden druhého. — **Misit illos binos ante faciem suam.** Poslal je po dvou před tváří svou. — **Erant ibi lapideae hydriae sex, capientes singulae metrétas binas vel ternas.** Bylo tam 6 kamenných štoudví, jež braly do sebe jednotlivé (každá) po dvou nebo po třech měrách.

capio, -ere, cepi, captum беру, přijímám,
zajímám

luceo, -ére, luxi svítím

deféndo, -ere, -di, -sum hájím, chráním

júbilo, -áre plesám, jásám

perduco, -ere, -xi, -ctum převádím,
přivádím

reclino, -áre skláním

clamor, -óris, m. křik, volání

conversátio, -ónis, f. obcování

lapidaéus, -a, -um kamenný

hydria, -ae, f. štoudev

metréta, -ae, f. míra

perpétuus, -a, -um neustálý, ustavičný

XXXVIII.

SPOJOVACÍ ZPŮSOB PŘÍTOMNÝ TRPNÝ.

Konjunktiv přítomného času trpný (passivum):

I. třída slovesná:

1. **lauder**, ať jsem chválen,

laudémur, ať jsme (bud' me)
chváleni

2. **laudéris**, ať jsi chválen,

laudémini

3. **laudétur**, ať jest (bud')

laudentur

chválen

Zopakujte si dobře oznamovací způsob (indikativ) přítomného času a uvědomte si rozdíly.

Laudétur Jesus Christus. In saecula. — Qui gloriátur, in Dómino gloriétur. Kdo se chlubí, v Pánu ať se chlubí (II. Kor. 10, 17). — **Adorétur in aetérnum Sanctíssimum Sacraméntum.** Velebena budiž na věky (bez ustání) nejsvětější Svátost (oltářní). — **Sanctificétur nomen tuum.** Posvěť se (budiž posvěcováno) jméno tvé. — **Si quid vovisti Deo, ne moréris reddere.** Slíbil-li jsi (ně)co Bohu, neváhej splniti (Kaz. 5, 3). — **Tantum ergo Sacramentum venerémur cernui** (1. pád množ.), **et antiquum documéntum novo cedat ritui; praestet fides supplementum sensuum** (2. pád množ.) **deféctui.** Tak velikou tedy svátost (tajemství) ctívejme klanějíce se; a starobylé zřízení ať ustoupí novému řádu; víra ať skýtá doplnění nedostatečnosti smyslů.

vóveo, -ére, vovi, votum (za)slibuji,
zasvěcuji

moror, -ári prodlévám, váhám

véneror, -ári uctívám, ctím

cérnuus, -a, -um střemhlav, hlavou dolů,
skloněný

documéntum, -i, n. naučení, poučení,
důkaz, doklad

cedo, -ere, cessi, cessum ustupuji,
postupuji

ritus, -us, m. obřad, řád

sensus, -us, m. smysl

deféctus, -ús, m. nedostatek, vada

supplementum, -i, n. doplněk

II. třída sloves:

1. delear , ať jsem (z)ničen	delámur
2. deleáris	deleámini
3. deleátur	deleántur

Deleántur peccatóres de libro viventium. Ať jsou vyhlazeni hříšníci z knihy živých. **Convertímini, ut deleántur peccáta vestra.** Obráťte se, aby zničeny byly hříchy vaše (Skut. 3, 19). — **Misereátur nostri omnipotens Deus.** Smilujž se nad námi. — **Dixit Cain: Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear.** Větší je nepravost má, než abych zasloužil odpuštění. — **Pharisaei opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus.** ... aby viděni byli od lidí.

mereor, -éri, -itus sum (nebo též **mereo**) zasluhuji; **venia** -ae, f. odpuštění, prominutí, milost.

III. třída sloves:

1. legar , ať jsem čten	legámur
2. legáris	legémini
3. legátur	legantur

Crucifigátur. Ukřižován buď. — **Imprimátur.** Ať se tiskne. — **Cum stulto ne multum loquáris** (Sir. 22, 14). S hlupcem (ať) mnoho nemluv(iš). — **Lábia tua ne loquántur dolum.** Rtové tvoji ať nemluví lsti. — **dolus**, -i, m. lest, klam, podvod; **imprimo**, -ere, -pressi, -pressum tisknu, vtiskuji, vtlačuji.

IV. třída sloves:

1. audiar , ať jsem slyšen	audiámur
2. audiáris	audiámini
3. audiátur	audiántur

Audiétur et altera pars. Budiž slyšena i druhá strana. — **Moriátur anima mea morte justorum.** Kéž zemře duše má smrtí spravedlivých. — **Moriámur cum eo.** Zemřemež s ním. — **Rorate caeli désuper et nubes pluant justum; aperiátur terra et germinet salvatórem.** Roste nebesa shůry a oblakové deštěte spravedlivého; otevřiž se země a vpuč Spasitele.

roro, -áre rosím, kropím

germino, -áre dávám klíčiti, pučím

désuper (adverb.) shůry

Číselná příslovce (na otázku kolikrát?):

semel, jednou
bis, dvakrát
ter, třikrát
quater, 4krát
quinqüies, 5krát
sexies, 6krát
septies, 7krát
octies, 8krát

novies, 9krát
decies, 10krát
vicies, 20krát
tricies, 30krát
centies, 100krát
milies, 1000krát
quoties, kolikrát
toties, tolikrát

Priusquam gallus bis cantet (konj. praes.), **ter me negábis**. Prve než kohout dvakrát zazpívá, třikrát mne zapřeš. — **Decies milies centéna milia assistébant ei** (Dan. 7, 10). Desetkrát tisíckrát sto tisíc stálo před ním. **Petrus accédens ad Jesum dixit: Dómine, quoties peccábit in me** (zhřeší proti mně) **frater meus, et dimittam** (odpustím) **ei? Usque** (až) **septies? Dicit illi Jesus: Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies** (Mat. 18, 21).

accédo, -ere, accessi, -cessum přistupuji

assisto, -ere, astiti stojím při někom, asistuji

XXXIX.

KONJUNKTIV IMPERFEKTA.

Conjunctivus imperfecti activi (spojovací způsob minulého času trvajícího činného):

I. třída slovesná: **laudárem** chválil bych, **laudáres** chválil bys, **laudáret** chválil by; **laudarémus** chválili bychom, **laudarétiis** chválili byste, **laudárent** chválili by.

II. třída: **delérem** (z)ničil bych, **deléres** zničil bys, **deléret** zničil by; **delerémus** zničili bychom, **delerétiis** zničili byste, **delérent** zničili by.

III. třída: **légerem** četl bych, **légeres**, **legeret**; **legerémus** četli bychom, **legerétiis**, **légerent**.

IV. třída: **audírem** slyšel bych, **audíres**, **audíret**; **audirémus** slyšeli bychom, **audirétiis**, **audírent**.

Od slovesa **esse** býti: **essem** byl bych, **esses** byl bys, **esset** byl by; **essémus** byli bychom, **essétiis** byli byste, **essent** byli by.

Konjunktivu imperfekta se užívá zejména ve větách *účelových*, *přácích* a *snahových*, uváděných

spojkou **ut** aby, nebo **ne** aby ne; ve větách *časových*, uváděných spojkou **cum** když, a *podmínkových* neskutečných, uváděných spojkou **si** kdyby, nebo **nisi** kdyby ne.

Pravidlo pro věty účelové: Je-li v hlavní větě čas přítomný, následuje po **ut** (nebo **ne**) konjunktiv praesentní: **Christus se humiliat, ut nos exaltet.** Je-li v hlavní větě čas minulý (ať imperfektum či perfektum nebo plusquamperf.), následuje konjunktiv imperfekta: **Christus se humiliávit, ut nos exaltáret.** Kristus se ponížil, aby nás vyvýšil. — **Timeo, ne cadam.** Bojím se, abych nepadl. **Timébam ne caderem.** Báł jsem se, abych nepadl.

Ve větách časových bývá **cum** s konjunktivem imperfekta, je-li děj věty vedlejší současný s dějem věty hlavní: **Cum clamarem ad Dóminum, exaudivit me.** Když jsem volal k Hospodinu, vyslyšel mne.

Ve větách podmínkových bývá konj. imperfekta, jde-li o podmínku neuskutečněnou v přítomnosti. **Si peteres, accíperes.** Kdybys žádal, dostal bys. (Praví se tím: Ty nežádáš, proto nedostáváš. Tedy následek se neuskutečňuje, protože podmínka se neuskutečňuje.) **Si diligerétis me, gauderétis, quia vado ad Patrem.** Kdybyste mne milovali, radovali byste se, že jdu k Otci. (Vy však mne náležitě nemilujete, proto se neradujete.)

Cum indúcerent (když uváděli) **puerum Jesum paréntes ejus, ut facerent secúndum consuetúdinem legis pro eo** (aby zaň učinili podle obyčeje zákona). **Simeon accépit eum in ulnas suas.** — **Cum turbae multae irrúcerent in eum, ut audirent verbum Dei, ascéndit in navículam.** — **Cum turba multa esset nec haberent quod manducárent, ait illis: Misereor super turbam.** — **Jesus praecépit apóstolis, ne discéderent, sed exspectárent promissionem Patris.** Prikázal apoštolům, aby neodcházel, nýbrž očekávali zaslíbení Otcovo. — **Tradidit semetípsum pro ecclésia, ut illam sanctificáret.** Vydal sebe sám (samého) za církev, aby ji posvětil.

aió, ais, aít, plur. jen 3. os.

aiunt (v jiných osobách se nevyskytuje)

pravím, dím

indúco, -ere, -xi, -ctum uvádím

irruo, -ere, -ui vtrhuji, vrážím, hrnu se

discédo, -ere, -cessi, -ssum odcházím

ascéndo, -ere, -ndi, -censum vystupuji,
vstupuji

consuetúdo, -nis, f., obyčej, zvyk

promissio, -ónis, f., zaslíbení, slib

ulna, -ae, f., loket

Conjunctivus imperfecti passivi (konj. imperf. rodu trpného);

I. **laudárer** byl bych chválen, **laudaréris**, **laudarétur**; **laudarémur**, **laudarémini**, **laudaréntur**.

II. **delérer** byl bych ničen, **deleréris**, **delerétur**; **delerémur**, **delerémini**, **deleréntur**.

III. **legerer** byl bych čten, **legeréris**, **legerétur**; **legerémur**, **legerémini**, **legeréntur**.

IV. **audírer** byl bych slyšen, **audiréris**, **audirétur**; **audirémur**, **audirémini**, **audiréntur**.

Cum accusarétur, nihil respondit. Když byl žalován, nic neodpověděl. — **Cum complerétur dies Pentecostes, erant omnes in eódem loco.** Když se naplňovaly dni Letnic, byli všichni na témže místě. **Pilátus tradidit Jesum, ut crucifigerétur.** — **Jesus venit ad Joánnem, ut baptizarétur.** — **Judaei, ne remanérent in cruce corpora sabbato, rogáverunt Pilátum, ut frangeréntur ossa eórum.** Židé, aby nezůstala na kříži těla v sobotu, žádali Piláta, aby byly zlámány kosti jejich.

accúso, -áre žalují, obviňují

compleo, -ére, -évi, -étum naplňuji, doplňuji

frango, -ere, frégi, fractum lámu

remáneo, -ére, -nsi, -nsum zůstávám

den, neboť se slavily 50. den po velikonocích). Je to slovo řecké, proto má v accusativu nepravidelnou koncovku: **Pentecosten**.

Pentecostes Letnice (doslovně 50.

Dominica sexta post Pentecosten

= neděle 6. po sv. Duchu

XL.

KONJUNKTIV PERFEKTA.

Konjunktiv **perfecti** shoduje se úplně s futurem II, s jediným rozdílem, že v první osobě jednotného čísla místo **-ero** je **-erim**. Užívá se ho ve větách vedlejších na vyjádření děje nejistého, neskutečného, ve vedl. větách tázacích, vztažných, výsledkových a pod., a podle toho se též různě překládá.

Aktívum: **laudáverim**, ať (že) jsem (po)chválil, **-eris**, **-erit**, **-erimus**, **-eritis**, **-erint**.

Podobně: **deléverim**, **légerim**, **audí(v)erim**.

Od slovesa **esse** býti: **fuérim** ať (že) jsem byl, **fueris**, **fuerit**, **fuérimus**, **fuéritis**, **fuerint**.

Passivum: **laudátus**, **delétus**, **lectus**, **audítus** **sim**, **sis**, **sit**, **laudáti** **simus**, **sitis**, **sint**. V církevní latine častěji: **laudátus fuerim**, **fueris**, **fuerit**, **laudáti fuérimus**, **fuéritis**, **fúerint**.

Ego scio, quos elégerim. Já vím, které jsem vyvolil. **Qui scandalizáverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendátur mola asinária in collo ejus et demergátur in profúndum maris**. Kdo by pohoršil jednoho z maličkých těchto, kteří ve mne věří, přísluší mu, aby byl zavěšen žernov osličí na hrdlo jeho a on potopen byl do hlubiny mořské. — **Cognovérunt, quod ad ipsos dixerit similitúdinem hanc** (Luk. 20, 19). Poznali, že k nim pověděl podobenství to. — **Hic est panis de caelo descéndens, ut si quis ex ipso manducáverit, non moriátur**. Tento jest chléb s nebe sestupující, aby kdo by z něho pojedl, nezemřel. — **Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit?** Kterak tento zná písma, když (ač) se neučil? **Scitis, quid fécerim vobis**. Víte, co jsem učinil vám. — **Omnis homo primum bonum vinum ponit, et cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est**. Každý člověk nejdříve dobré víno předkládá, a když by se opili, tehdy to, které je horší. **Qui maledíxerit patri vel matri, morte moriátur**. Kdo by zlořečil otcí neb matce, ať smrtí zemře.

Konjunktiv plusquamperfecti:

Aktivum: **laudavissem** byl bych chválil, **laudavisses** byl bys chv., **laudavisset** byl by chv.; **laudavissémus** byli bychom chválili, **laudavissétis** byli byste chv., **laudavissent** byli by chválili.

delevíssem byl bych zničil, **delevisses**, **delevisset**; **delevissémus**, **delevissétis**, **delevissent**.

legíssem byl bych čtl, **legísses**, **legíisset**; **legissémus**, **legissétis**, **legissent**.

audivíssem byl bych slyšel, **audivisses**, **audivisset**; **audivissémus**, **audivissétis**, **audivissent**.

Passivum: **laudátus essem** byl bych býval (po)chválen, l. **esses**, l. **esset**; **laudáti essémus**, l. **essétis**, l. **essent**.

Podobně: **delétus**, **lectus**, **audítus essem** byl bych býval zničen, čten, slyšen atd.

Konj. plusquamperf. slovesa **esse** býti: **fuíssem** byl bych býval, **fuísses** byl bys býval, **fuíisset** byl by býval; **fuissémus**, **fuissétis**, **fuíssent**.

Často se tvary stahují tím, že **-vi-** se vypouští: **laudássem**, **audíisset** (místo **audivisset**).

Konj. plusquamperf. se užívá zejména:

1. ve větách *podmínkových* při podmínce neskutečné v minulosti, na př. **Si habuíssem, donavíssem**. Kdybych byl měl, byl bych daroval. (Kdežto je-li podmínka neskutečná v přítomnosti, klade se konj. imperfecti. **Si habérem, donárem**. Kdybych měl, daroval bych.

2. ve větách *časových* uvedených spojkou **cum** (když), jde-li o děj v minulosti dokonaný: **Cum intravísset, vidit**. Když vešel, uviděl. (Jde-li o děj minulý, trvající, klade se konj. imperfecti: **Cum intráret, vidit**. Když vcházel, uviděl.)

Cum recessissent magi, angelus apparuit Josepho. Když odešli mudrci, anděl se ukázal Josefovi. — **Cum jejunavisset quadraginta diébus, postea esuriit**. Když se byl postil 40 dní, potom zlačněl. — **Cum appropinquássent Jerosolymis et venissent Bethphage, misit duos discipulos in castéllum**. Když se přiblížil k J. a přišli k B., poslal dva učedníky do městečka, — **Cum audíisset, turbata est et cogitábat, qualis esset ista salutatio**. Když uslyšela, znepokojila se a přemýšlela, jaké by to bylo pozdravení. — **Dómine, si fuísses hic, frater meus non fuíisset mortuus**. Pane, kdybys býval byl zde, bratr můj nebyl by umřel. **Si cognovissétis me, et Patrem meum cognovissétis**. Kdybyste byli mne poznali, i Otce mého byli byste poznali. — **Si non venissem et locutus fuíssem eis, peccátum non habérent**. Kdybych byl nepřišel a nebyl k nim mluvil, hříchu by neměli. — **Cum ejecta esset turba, intrávit**. Když byl vyhnán zástup, vstoupil.

appáreo, -ére, -ui zjevují se

appropínquo, -áre přibližují se

demérgo, -ere, -rsi, -rsum potopuji

disco, -ere, didici učím se

ejicio, -ere, ejéci, ejéctum vyháním,

vyvrhuji

inébrio, -áre opájím

recédo, -ere, -cessi, -ssum odstupuji,

odcházím

scandalizo, -áre pohoršuji

suspéndo, -ere, -endi, -sum věším

turbo, -áre matu, kalím, znepokojuji,

bouřím

asinárius, -a, -um osličí

collum, -i, n. krk, hrdlo

littera, -ae, f. pism(en)o

mola, -ae, f. mlýn, žernov

salutatio, -ónis, f. pozdrav(ení)

similitúdo, -inis, f. podobnost, podobenství

detérior, stf. deterius horší, špatnějí

pusillus, -a, -um maličký

expedit (neosobní) sluší se, prospívá

PARTICIPIUM BUDOUČÍHO ČASU.
GERUNDIUM A GERUNDIVUM.

Zvláštností latiny jest **participium budoucího času**. Tvoří se tím, že do participia pasivního se vsune před koncovku slabika **-ur-**, tedy z *laudat-us* bude **laudatúrus**, z *delétus* **deletúrus**, podobně **lectúrus**, **auditúrus**. V češtině nemajíce participia budoucího, opisujeme je; *laudatúrus* = ten, jenž hodlá chváliti; **ventúrus** (od slovesa *venire*) = ten, jenž hodlá (má) přijíti.

Připojením tvarů slovesa **esse** vzniká budoucí čas, zvaný **conjugatio periphrastica activa**. **Laudaturus sum** = hodlám chváliti. **Venturus est** = hodlá přijíti, má přijíti. Někdy překládáme jen prostým budoucím časem. **Venturus est judicare vivos et mortuos** = přijde soudit živé i mrtvé.

Tu es qui venturus est, an alium expectamus? Ty jsi (ten), jenž přijíti má, či jiného očekáváme? **Mitte, quem missurus es**. Pošli (toho), jehož poslati hodláš. **Ipsesciebat, quid esset facturus** (konjunktiv, poněvadž je to nepřímá věta). On sám věděl, co hodlal učiniti. — **Rogo pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me**. Prosím za ty, kteří uvěří skrze slovo jejich ve mne (Jan 17, 20). — **Virgini pariturae**. Panně, jež porodí. — **Ave Caesar, imperator, morituri te salutant**. Zdráv bud císaři, vládce, ti, kteří jdou na smrt, pozdravují tě. — **Hoc dixit significans, qua morte (Petrus) clarificaturus esset Deum**. To řekl naznačuje, jakou smrtí Petr oslaví Boha. — **Audituri estis praelia**. Slyšeti budete o bojích. — **Scio, quod Redemptor meus vivit et in novissimo die de terra surrecturus sum**. Víím, že Vykupitel můj žije a v poslední (nejnovější) den ze země vstanu. — **Quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt**. Kteréhož uzříti mám (uzřím) já sám, a oči mé mají ho spatřiti (spatří ho). Job. 19, 25, 27. — **Quae ventura sunt, indicat nobis**. (Věci), které přijíti mají, oznamte nám (Isai. 41, 22).

Od slovesa **esse** participium budoucí jest:

futurus, -a, -um ten, který býti má, budoucí.

Futura (množ. stř. rodu) = budoucí věci.

V češtině od sloves tvoříme podstatná jména slovesná, na př. od děliti — dělení. Totéž má latina: **dividere** —

divísio, -onis, f. dělení; audíre — **audítio**, -ónis, f. slyšení; **laudátio** chválení.

Latina však tvoří též od infinitivu zvláštní tvary, zvané **gerundium**, jichž užívá jako slovesného substantiva a je skloňuje. Tvoří je od infinitivního kmene odvržením přípony **-re** a připojením **-ndi** pro genitiv, **-ndo** pro dativ a ablativ, **-ndum** pro akkusativ. Tedy:

laudándi, deléndi, legéndi, audiéndi;

laudándo, deléndo, legéndo, audiéndo;

laudandum, delendum, legendum, audiendum.

Bene vivere = dobře žítí. „Umění dobře žítí“ neřekne se latinsky „ars bene vivere“, nýbrž **ars bene vivendi**, tedy genitiv gerundia. Gerundium překládáme buď infinitivem — **ars vivendi** umění žítí — nebo podst. jménem slovesným — **tempus tacendi** čas mlčení — nebo celou větou — **veni ad liberandum nos** přijď k vysvobození nás, přijď, abys nás vysvobodil, přijď a vysvobod' nás.

Elisabeth implétum est tempus pariéndi. Alžbětě naplnil se čas porodu (aby porodila). — **Tempus tacéndi et tempus loquéndi.** Čas mlčeti a čas mluvití = čas k mlčení a čas k řeči. — **Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum** (Jak. 1, 19). Budiž každý člověk hbitý k slyšení, zdlouhavý však k mluvení (k řeči). — **Tradent eum gentibus ad illudéndum et flagellándum et crucifigéndum** (Mat. 20, 19). Vydají ho pohanům, aby byl posmíván a bičován a ukřižován. — **Qui habet aures audiéndi, audiat.** Kdo má uši k slyšení, (ať) slyš(i). — **Errando díscimus.** Chybováním (chybami) se učíme. — **Deus, qui omnipoténtiam tuam parcéndo máxime et miserándo maniféostas, múltiplica super nos misericórdiam tuam.** Bože, jenž všemohoucnost svou projevuješ nejvíce tím, že odpouštíš a se slitováváš, rozhojň nad námi milosrdenství své.

pário, párere, peperer, partum rodím

imperátor, -óris, m. císař, vládce

signífico, -áre naznačuji, dávám znamení

clarífico, -áre oslavuji

praelium, -i, n. bitva, boj

conspício, -ere, -spexi, -clum spatřuji

velox, -ócis rychlý, hbitý

erro, -áre bloudím, chybuji

parco, -ere, peperci (s dativem)

šetřím někoho, odpouštím

parce mihi = ušetř mne

parce nobis, Dómine = ušetř nás,

odpusť nám, Pane

múltiplico, -áre rozmnožuji, rozhojňuji

Gerundiu podobno jest **gerundivum**, což jest přídavné jméno slovesné, jež vyjadřuje děj pasivní (trpný), jenž se má nebo musí státi.

laudándus, -a, -um, chválen býti mající = ten, jenž má (musí) býti chválen = chvályhodný.

deléndus, -a, -um, zničen býti mající = zničení zasluhující.

legéndus, -a, -um, čten býti mající = jenž má býti čten.

audiéndus, -a, -um, slyšen býti mající = ten, jehož sluší (dlužno) slyšeti.

Ve středním rodu, zejména v množném čísle, nabývá gerundivum významu podstatného jména:

Memorandum = věc, kterou třeba připomenouti. **Agenda** = věci, které třeba vykonati. **Notanda** = věci, jež třeba poznamenati.

Corrigenda = věci (slova), jež dlužno opravit.

Legenda = věci, jež dlužno čísti, spisy četby hodné, doporučující se k četbě. **Credénda** = věci, jež dlužno věřiti.

Spojením gerundiva se slovesem **esse** tvoří se *opisné časování trpné* — **conjugatio periphraistica passiva** — jež má všechny časy a způsoby. V češtině nemajíce pro ně vlastních tvarů, opisujeme je jinými přiměřenými vazbami.

Deus amándus est. Bůh má býti milován = Boha dlužno milovati. — **Discípulus diligens laudandus, piger puniendus est.** Žák pilný zasluhuje chvály, lenivý trestu, — **Sancti non solum admirándi, sed etiam imitándi sunt.** Svátí mají býti nejen obdivováni, ale také následováni = svatým nejen třeba se obdivovati, nýbrž také je následovati. — **Homines perversi vitándi sunt.** Lidí zvrácených (zvrhlých, špatných) dlužno se varovati. — **Carthágo erat delénda.** Kartaginu bylo třeba zničiti = K. musila býti zničena. — **Quam metuéndus est locus iste!** Jak bázněhodné (hrozné) je místo toto! — **Si laudándus esses, libenter te laudárem.** Kdybys chvály hoden byl, rád bych tě chválil. — **Virgo veneranda ora pro nobis!** Panno ctihodná pros za nás. — **Virgo praedicanda!** doslovně: Panno zasluhující, abys byla rozhlašována velebena. V litaniích se překládá: „Panno chvalitebná“ nebo „slavná“.

Gerundiva se užívá také místo gerundia, a tu gerundivum, dlužno přizpůsobiti podstatnému jménu, k němuž se odnáší, rodem, číslem i pádem. **Veni ad salvandum nos** = přijď k spasení nás (našemu) = gerendium. Gerundivní vazba: **veni ad salvandas gentes**, přijď k spasení národů.

Ve chvalo zpěvu Zachariášově čteme: **ad faciendam misericordiam cum patribus nostris** = k učinění milosrdenství s našimi otci = abys učinil milosrdenství. **Ad dandam scientiam salutis** = aby dáno bylo vědění spásy (poznání o spáse). **Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis** = ke řízení našich noh na cestu spásy = aby řízeny byly kroky naše na cestu spásy.

Excita Dómine, corda nostra ad praeparandas Unigéniti tui vias. Vzbud', Pane, srdce naše k přípravě cest Jednorozeného svého.

Fides est sperandarum rerum substantia. Víra jest podstata věcí, ve které dlužno doufati.

Semper orandum aut laborandum est. Vždy je třeba se modliti nebo pracovati.

XLII.

SLOŽENINY SLOVESA ESSE.

Gaudéte, amíci, conjugationes verbórum jam finítæ sunt. Zbývá nám už jen probrati některá slovesa, mající tvary odchýlné. To však už vám nebude působiti obtíží. Předně složeniny slovesa **esse**. Časují se jako sloveso **esse**.

adsum jsem zde (přítomen), **ades, adest, adsumus, adéstis, adsunt.**

Imperfectum: **aderam** byl jsem při tom, **aderas, aderat, aderámus, aderátis, aderant.**

Futurum I.: **adéro** budu přítomen (budu tam), **aderis** atd.

Perfectum: **adfui** (též **affui**) byl jsem tam (při tom), **adfuisti, adfuit** atd.

Plusquamperfectum: **adfúeram, adfúeras, adfúerat** atd.

Futurum II.: **adfúero, adfúeris** atd.

Konjunktiv praes.: **adsim** ať sem přítomen (zde), **adsis, adsit** atd.

Konjunktiv imperf.: **adessem** byl bych přítomen, **adesses** atd.

Konj. perf.: **adfuerim** ať jsem byl při tom.

Konj. plusquamperf.: **adfuissem** byl bych býval přítomen.

adfutúrus, -a, -um, ten, který bude přítomen.

Stejně se časuje: **absum** jsem nepřítomen, vzdálen, **abes, abest** atd., **aberam** byl jsem vzdálen. Ve tvarech s perfektním

kmenem místo **ab** bývá dlouhé **a**, tedy **afui** byl jsem vzdálen, **afuturus** sum budu vzdálen.

absens, -ntis vzdálený, nepřítomný.

desum chybím, **deesse** chyběti, **děfui** chyběl jsem, **obsum** překážím, škodím, **obesse** škoditi, **obfui** uškodil jsem, **praesum** stojím v čele (pojí se s dativem: **praest civitáti** stojí v čele obce), **praesse** býti v čele, **praefui** byl jsem v čele.

praesens, -ntis přítomný.

supersum nadbývám, zbývám, **superesse**.

insum jsem v něčem, **inesse** (v perf. se neužívá).

subsum jsem pod něčím, vězím, tajím se v něčem, **subesse**; imperf.: **suberam**. Perf. se neužívá.

prosum prospívám. Kde příslušné tvary slovesa **esse** začínají samohláskou, vkládá se **-d-**. Tedy **prodes** prospíváš, **prodest** prospívá; **prósumus**, **proděstis**, **prosunt**. Infinitiv: **proděsse** prospívati.

Imperfektum: **próderam**, prospíval jsem. Futurum: **pródero**. Perfectum: **profui**. Konjunktiv praes.: **prosim**. **Prosit** ať prospívá, ať slouží (ke zdraví). Konj. imperf.: **proděssem**. Konj. plusquamperf.: **profúissem**. Participium futuri: **profutúrus** který prospěje.

Abraham respondit: Adsum. Abraham odpověděl: Tu jsem. — **Stellae vocatae sunt et dixerunt: Adsumus** (Baruch 3, 35). Hvězdy zavalány byly a řekly: Zde jsme. — **Quando praeparabat caelos, aderam**. Když připravoval nebesa, byla jsem při tom. — **Si descédero in inférnum, ades**. Sestoupím-li do pekla, jsi tam (Žalm 138, 8).

Absit a nobis hoc scelus, ut relinquamus Dóminum. Budiž vzdálen od nás. (Budiž nás dalek) ten zločin, abychom opustili Hospodina (Josue 22, 29). — **Mihi absit gloriári, nisi in cruce Dómini nostri Jesu Christi**. Mne budiž vzdáleno chlubití se, leč v kříži Pána našeho. — **Absit** užívá se též na znamení odmítnutí, záporu. **Numquid iniquitas apud Deum? Absit**. Zdaž (jest) nepravost u Boha? Nikoli (nikdy, ani pomyšlení).

Omnia haec custodívi a juventúte mea; quid adhuc mihi deest? Všecko to jsem zachovával od mladosti své; co ještě mi chybí? — **Dóminus regit me, et nihil mihi deerit**. Hospodin spravuje mne, nic mi nebude chyběti (Žalm 22, 1). — **Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas**. Ač se nedostává sil, přece vůle je chvályhodna.

Diligite lumen sapientiae, qui praeestis. Milujte světlo moudrosti (vy), kteří stojíte v čele (Moudr. 6, 23). — **Judicium durissimum his, qui praesunt.** Soud nejtvrďší těm, kteří jsou v čele (vládnou). — **Fecit Deus luminare majus, ut praeesset (konj. imperf.) diei, et luminare minus, ut praeesset nocti.** Učinil Bůh světelné těleso větší, aby vládlo dni a těl. menší, aby vládlo noci. — **Absens corpore, praesens autem spiritu.** Vzdálen jsa tělem, přítomen však duchem. — **Quod superest, date eleemósynam.** Co zbývá dejte (v) almužnu. — **Vani sunt, in quibus non subest scientia Dei.** Prázdní jsou (ti), v nichž není vědomosti o Bohu. — **Spiritus est, qui vivificat, caro non pródest quidquam.** Duch jest, jenž oživuje, tělo nic neprospívá (Quidquam = cokoliv); latina však nemá dvojí zápor jako čeština).

Quid pródest homini, si mundum univérsum lucrétur, animae vero suae detriméntum patiatúr? Co prospěje (prospívá) člověku, kdyby celý svět získal, na duši své však škodu utrpěl. — **Nihil nobis nasci prófuit, nisi redimi profúisset.** Nic nám neprospělo naroditi se, kdyby nám nebylo prospělo vykoupenu býti.

lucror, -ári získávám

vivifico, -áre oživuji

eleemósyna, -ae, f. almužna

detriméntum, -i, n. škoda

scelus, -eris, n. zločin, hřích

tamen přece

XLIII.

SLOVESO POSSE.

Sloveso **possum** (mohu) tvoří se spojením kmene **pos-** se slovesem **esse**. Ale před samohláskou bývá **pot-**, nikoli **pos-**, kromě infinitivu, který zní **posse** = moci.

Časuje se tedy indikativ:

Praesens: **possum, potes, potest, possumus, potéstis, possunt.**

Imperfectum: **poteram** mohl jsem, **poteras, poterat, poterámus, poterátis, poterant.**

Futurum: **potero** budu moci, **poteris, poterit, potérimus, potéritis, poterunt.**

Perfectum: **potui** mohl jsem, **potuisti, potuit, potuimus, potuistis, potuérunt.**

Plusquamperf.: **potúeram** byl jsem mohl, **potúeras, potúerat, potuerámus, potuerátis, potuerant.**

Futurum II.: **potúero** budu moci, **potúeris**, **potúerit**, **potuérimus**, **potuérítis**, **potuérint**.

Konjunktiv praes.: **possim** at' mohu, **possis**, **possit**, **possimus**, **possítis**, **possint**.

Konj. imperf.: **possem** mohl bych, **posses**, **posset**, **possémus**, **possétis**, **possent**.

Konj. perf.: **potúerim** at' jsem mohl, **potúeris** atd.

Konj. plusquam: **potuíssem** byl bych mohl, **potuísseis** atd.

Potens, -entis mohoucí, mocný.

Omnia possum in eo, qui me confortat. Všecko mohu v tom, jenž mne posiluje (Filip 4, 13). — **Nemo potest duóbus dominis servíre.** Nikdo nemůže dvěma pánům sloužiti. — **Potestis bibere cálicem, quem ego bibitúrus sum? Dicunt ei: Possumus.** Můžete píti kalich, který já píti mám? Řkou jemu: Můžeme (Mat 20, 22). — **Non poterat hic, qui aperuit oculos caeci nati, facere, ut hic non moreretur** (konj. imperf. po spojce **ut**)? Nemohl ten, jenž otevřel oči slepého narozeného (od narození), učiniti, aby tento neumřel? (Jan 11, 37). — **Non poterant resistere sapientiae et Spiritui, qui loquebátur.** Nemohli odolati moudrosti a Duchu, jenž mluvil (Skutk. 6, 10). — **Potuit hoc venundari multo et dari pauperibus.** Mohlo to prodáno býti za mnoho a dáno býti chudým. — **Non potuístis una hora** (ablativ časový) **vigiláre mecum?** Nemohli jste jednu hodinu bdíti se mnou? — **Numquid poterit Deus paráre mensam in desérto?** Zdaž bude moci Bůh připraviti stůl na poušti? (Ž. 77, 19). — **Non est qui possit resistere voluntáti tuae.** Není, kdo by mohl odolati vůli tvé (Ester 13, 9). — **Deus consolátur nos, ut possimus et ipsi consolári eos, qui in omni pressúra sunt.** Bůh nás těší, abychom mohli i my těšiti ty, kteří jsou ve všelikém soužení (II. Kor. 1, 4). — **Accípite armatúram Dei, ut possitis resistere in die malo.** Vezměte zbroj Boží, abyste mohli odolati v den zlý (Efez. 6, 13). — **Ultra posse** (infinitiv) **nemo tenetur.** Nad to, co je možno, nikdo není vázán.

armatúra, -ae, f. (vý)zbroj

mensa, -ae, f. stůl

pressúra, -ae, f. (ú)tlak, tiseň

confórto, -áre posiluji, upevňuji, utvrzuji

resisto, -ere, réstíti odpirám, odolávám

do, dare, dedi, datum dávám

venúndo, -dare, dedi, -datum (složenina slovesa do, dare) prodávám

numquid zdaž, zdalíž

ultra (předl. s akkus.) nad, přes (určitou míru neb vzdálenost)

SLOVESO FERRE A SLOŽENINY.

Sloveso **ferre** nésti, je též nepravidelné.

Indikativ. Praes. činný: **fero** nesu, **fers**, **fert**, **ferimus**, **fertis**, **ferunt**.

Trpný: **feror** jsem nesen, **ferris**, **fertur**, **ferimur**, **ferimini**, **ferúntur**.

Imperf. činné: **ferébam** nesl jsem, **ferébas**, **ferébat**, atd. pravidelně.

Trpné: **ferébar** byl jsem nesen, **ferébáris** atd.

Futurum I. činné: **feram** ponesu, **feres**, **feret** atd.

Trpné: **ferar** budu nesen, **feréris**, **ferétur** atd.

Konjunktiv: Praes. činný: **feram** ať nesu, **feras** atd.

Trpný: **ferar** ať jsem nesen, **feráris**, **ferátur** atd.

Imperf. činný: **ferrem** nesl bych, **ferres**, **ferret**, **ferrémus**, **ferrétis**, **ferrent**.

Trpný: **ferrer** byl bych nesen, **ferréris**, **ferrétur**, **ferrémur**, **ferrémini**, **ferréntur**.

Imperativ: **fer** nes, zasílený **ferto** nesiž, **ferte** neste, zesílený **fertóte** nestež.

Infinitiv aktivní: **ferre** nésti, pasivní **ferrí** nesenu býti.

Ferens nesa, nesoucí. **Ferendus** který má býti nesen.

Tvary perfektní činné se tvoří od kmene **tul-**.

Perfectum: **tuli** přinesl jsem, **tulisti**, **tulit**, **tulimus** atd.

Plusquamperf.: **tuleram** byl jsem přinesl, **tuleras** atd.

Futurum II.: **tulero** (až) přinesu.

Konjunkt. perf.: **tulerim**, *plusquamperf.:* **tulissem** byl bych přinesl.

Tvary perf. trpné se tvoří od kmene **lat-**.

Perf.: **latus sum** byl jsem přinesen. *Konj.:* **latus sim**.

Plusquamperf.: **latus eram**, *konj.:* **latus essem** atd.

Stejně se časují složeniny slovesa **ferre**:

affero, afferre, attuli, allátum přináším.

aufero, auferre, abstuli, ablátum odnáším.

confero, conferre, contuli, collátum, snáším, skládám, srovnávám; uděluji.

differo, differe, distuli, dilatatum odkládám.

differo liším se — v perfektu se neužívá.

effero, effere, extuli, elátum vynáším, povznáším.

infero, inferre, intuli, illátum vnáším.

offero, offerre, obtuli, oblátum přináším, podávám, obětuji.

praefero, praeferre, praetuli, praelátum přednáším, přednost dávám někomu (v lat. akkus.) před někým (v lat. dativ). Praefero honestátem divitiis = Přednost dávám počestnosti před bohatstvím.

profero, proférre, protuli, prolátum vznáším, pronáším, vyslovuji.

refero, referre, rettuli, relatum nesu zpět, vracím, donáším, oznamuji.

suffero, sufferre, sustuli — snáším, trpím.

transfero, transferre, transtuli, translátum přenáším.

Spíritus Dei ferebátur super aquas. Duch Boží vznášel se nad vodami. — **Jesus recéssit ab eis et ferebátur in caelum.** Ježíš odešel (vzdálil se) od nich a vznášel se do nebe. — **Hauríte et ferte architriclino.** Naberte a neste správci svatby. — **Vere languóres nostros tulit et dolóres nostros portávit.** Vpravdě neduhy naše nesl (na se vzal) a bolesti naše snášel (Isai. 53, 4). — **Mulier, quid ploras? Quia tulérunt Dóminum meum.** Ženo, proč (co) pláčeš? Že vzali Pána mého. — **Quam accusatiónem affértis advérsus hóminem hunc?** Jakou žalobu přinášíte (vedete) proti člověku tomuto? — **Audívimus vocem de caelo allátam.** Slyšeli jsme hlas s nebe přinesený (2. Petr. 1, 18). — **Maria optimam partem elégit, quae non auferétur ab ea.** M. nejlepší částku vyvolila, která nebude odňata od ní. — **Nihil intúlimus in hunc mundum, nec auferre quid possumus.** Nic jsme nevnесли na tento svět, aniž co vzítí s sebou (odsud) můžeme. (Moudr. 7, 6). — **Dixit Jesus Thomae: Infer dígitum tuum huc.** Vlož (vnes) prst svůj sem. — **Stella a stella claritáte differt.** Hvězda od hvězdy jasností se liší. — **Haeres parvulus nihil differt a servo.** Dědic maličký nic se neliší od služebníka. — **Totum spiritum suum profert stultus, sapiens differt et reservat in posterum.** Celého ducha svého vynáší blázen, moudrý odkládá a uchovává do budoucna (Přísl. 39, 11). — **Defunctus efferebátur, filius unicus matris suae.** Zemřelý byl vynášen, jediný syn matky své. — **Maria conservábat omnia verba haec, conferens in corde suo.** Maria uchovávala všechna slova ta, skládajíc je v srdci svém. — **Aufer a nobis iniquitátes nostras.** Odejmi od nás nepravosti naše. — **Spiritum sanctum tuum ne auferas (konj. praes.) a me.** Ducha

svatého svého ne odnímej ode mne. — **Sicut umbra, cum declinat, ablatus sum.** Jako stín, když se nachyluje, odňat jsem (Ž. 108). — **Offérimus tibi hostiam laudis.** Přinášíme, obětujeme tobě žertvu chvály. — **Christus oblatus est pro nobis.** Kristus obětován byl za nás. — **Sacrificium, quod obtuli, sit tibi acceptabile.** Oběť, kterou jsem přinesl, budiž ti příjemná. — **Múnera oblata, quae sumus Dómine, sanctifica.** Dary přinesené, prosíme, posvěť. — **Bonus homo de bono thesauro profert bona.** Dobrý člověk z dobrého pokladu vynáší dobré (Mat. 12). — **Judas paenitentia ductus retulit triginta argenteos.** Jidáš lítostí puzen (veden) přinesl zpět (vrátil) 30 stříbrných. — **Beatus vir, qui suffert tentationem.** Blažený muž, jenž snáší pokušení. — **Caritas omnia suffert.** Láska všechno snáší. — **Pater, transfer calicem istum a me.** Otče, přenes tento kalich ode mne. — **Translati sumus de morte ad vitam.** Přeneseni jsme ze smrti k životu (1. Jan. 3, 4).

accusatio, -ónis. f. žaloba

architriclínus, -i, m. pořadatel při svatbě

languor, -óris. m. neduh

haeres, -édis dědic

huc sem

defúnctus, -a, -um zemřelý

únicus, -a, -um jediný

consérvo, -áre uchovávám

resérvo, -áre schovávám, schraňuji

XLV.

SLOVESO ÍRE A SLOŽENINY.

Sloveso **ire** jíti se časuje:

Praesens. Indikativ: **eo** jdu, **is** jdeš, **it** jde, **imus** jdeme, **itis** jdete, **eunt** jdou.

Konjunktiv: **eam** ať jdu, **eas**, **eat**, **eámus**, **eátis**, **eant**.

Imperfectum. Indik.: **ibam** šel jsem, **ibas**, **ibat**, **ibámus**, **ibátis**, **ibant**.

Konj.: **irem** šel bych, **ires**, **iret**, **irémus**, **irétis**, **irent**.

Futurum I.: **ibo** půjdu, **ibis**, **ibit**, **ibimus**, **ibitis**, **ibunt**.

Imperativ: **í** jdi, zesílené **ito** jdiž; **ite** jděte, **itóte** jdětež.

Partic.: **iens** jda, jdoucí, gen. **euntis**.

Gerundium: **eundi**, **eundo** atd.

Part. fut.: **itúrus**, -a, -um.

Perfectum. Ind.: **ii** neb **ivi**, **í(v)isti**, **i(v)it**, **í(v)imus**, **í(v)istis**, **iérunť**.

Konj.: **ferim** at' jsem šel, **ieris, ierit** atd.

Plusquamperf. Indik.: **feram** byl jsem šel, **feras** atd.

Konj.: **i(i)ssem** byl bych šel, **i(i)sses, i(i)sset** atd.

Fut. II.: **iero** at' (až) přijdu, **ieris, ierit** atd.

Stejně se časují složeniny slovesa **ire**:

abeo, abíre, abii, odcházím

adeo, přicházím

circúmeo, circu(m)íre,

circu(m)ii neb circuívi,

obcházím, obkličuji

exeo, exíre, vycházím

ineo, vcházím

intereo, zacházím, hynu

introeo, vcházím, vstupuji

obeo, obcházím, umírám

pereo, hynu

praetéreo, pomímím

redeo, jdu zpět, vracím se

subeo, podstupuji

transeo, přecházím, pomímím

veneo, jsem na prodej, jsem

prodáván

Surgam et ibo ad patrem. Vstanu a půjdu k otci. — **In domum Dómini íbimus.** Do domu Hospodinova půjdeme. — **Dómine, ad quem íbimus?** — **Sequar te, quocúmque ieris** (fut. II.). Budu tě následovati, kamkoli půjdeš. — **Ite et vos in vineam meam.** — **Ite, missa est.** Jděte, jest rozpuštění. — **Surgite, eámus.** Vstaňte, pojd' me. — **Éúntes docéte omnes gentes.** Jdouce učte všechny národy. — **Melius est íre in domum luctus quam in domum convívii.** Lepší jest jíti do domu žalu, než do domu hodování. (Kaz. 7, 3). — **Hiems transiit, imber abiit.** Zima přešla, dešť odešel. — **Magi cum audissent regem, abiérunt.** Mudrci, když byli vyslechli krále, odešli. — **Si non abiero** (fut. II.). **Paráclitus non véniet.** Neodejdu-li, Utěšitel nepřijde. — **Si me quaeritis, sinite hos abíre.** Hledáte-li mne, nechte tyto odejítí — **Adeámus cum fidúcia ad thrónum grátiae.** Přistupme s důvěrou k trůnu milosti (Žid. 4, 16). — **Surgam et circuibo civitátem.** Vstanu a obcházeti budu město. — **Exívi a Patere et veni in mundum.** Vyšel jsem od Otce a přišel jsem na svět. — **Quid exístis in desértum vidére?** Co jste vyšli na poušť viděti? — **Exi, spíritus immunde!** Vyjdi, duchu nečistý! — **Intereant peccatores.** At' zhytnou hříšníci. — **Homo, cum interierit** (fut. II.), **non sumet omnia.** Člověk, když zahyne (zemře), nevezme (s sebou) všechny věci (Ž. 48, 18). — **Invidia** (ablativ) **diáboli mors introívit in orbem terrárum.** Závistí d'áblou smrt vešla na okrsek zemský. — **Introibo ad altáre Dei.** Vejdu k oltáři Božímu. — **Propter crapulam multi obiérunt.** Pro

obžerství mnozí zhynuli (Sir. 37, 34). — **Ite ad oves, quae perierunt.** Jděte k ovcím, jež zahynuly. — **Venit Fílius hominis salváre, quod perierat** (plusquamperf.). Přišel Syn člověka spasit, co bylo zahynulo. — **Qui amat periculum, in illo peribit.** Kdo miluje nebezpečí, zahyne v něm (Sir. 3, 27). — **Colligite fragmenta, ne pereant.** Seberte drobtý, ať nezhydou (nepřijdou na zmar). — **Praeterit figúra hujus mundi.** Pomíjí tvárnost tohoto světa. — **Verba mea non praeteribunt.** Slova má nepominou. — **Praetereúntes blasphemábant eum.** Přecházejíce rouhali se mu.

O vos omnes, qui transítis per viam, atténdite et vidéte, si est dolor sicut dolor meus. Ó vy všichni, kteří přecházíte cestou, pozorujte a vizte, je-li bolest, jako bolest má. — **Si possibile es, tránseat a me cálix iste.** Je-li možno, ať přejde (odejde) ode mne kalich tento. **Caelum et terra transíbunt, verba autem mea non transíbunt.** Nebe a země pomínou, slova má však nepominou. — **Nonne duo passeress asse veneunt?** Zdaž dva vrabci nejsou za penízek na prodej?

convívium, -i, n. hostina, hod

hiems, hiemis, f. zima

paráclitus, -i, m. (řecké) zastance, (u)těšitel

fidúcia, -ae, f. důvěra

thronus, -i, m. trůn

invidia, -ae, f. závist

crápula, -ae, f. opojení, opilství

cólligo, -ere, -légi, -lectum sbírám

fragmémentum, -i, n. zlomek, drobet

figúra, -ae, f. postava, podoba, tvar, vzezření

atténdo, -ere, -di, -tum napínám, pozoruji

possibilis, -e možný

as, assis, m. penízek

passer, -is, m. vrabec, ptáče

XLVI.

SLOVESO VELLE A NOLLE.

Sloveso **velle** chtíti, **nolle** nechtíti.

Ind. praes.: **voló** chci, **vis** chceš, **vult** chce; **volumus** chceme, **vultis** chcete, **volunt** chtějí;

noló nechci, **non vis** nechceš, **non vult** nechce; **nolumus** nechceme, **non vultis** nechcete, **nolunt** nechtějí.

Imperf.: **volébam** chtěl jsem, **volébas**, **volébat** atd.;

nolébam nechtěl jsem, **nolébas** atd.

Futurum I.: **volam** budu chtíti, **voles** budeš chtíti, **volet**, **volémus**, **volétis**, **volent**;

nolam nebudu chtíti, **noles**, **nolet** atd.

Perfektum: **volui** chtěl jsem, **voluísti**, **voluit**, **volúimus**, **voluísti**, **voluérunt**;

nolui nechtěl jsem, **noluísti** atd.

Plusquamperf.: **volueram** byl jsem chtěl atd. pravidelně. Podobně **nolúeram** atd.

Futurum II.: **valuero** atd., **nolueró**.

Imperativ jen: **noli** nechtěj! **nolíte** nechtějte! Užívá se ho jako zesíleného záporu: **noli timére** neboj se (doslova: nechtěj se báti), **nolíte timére** nebojte se.

Particip.: **volens** chtěje, **nolens** nechtěje.

Konjunktiv praes.: **velim** ať chci, **velis**, **velit** atd.;

nolim ať nechci, **nolis**, **nolit** atd.

Imperf.: **vellem** chtěl bych, **velles** atd.;

nollem nechtěl bych, **nolles**, **nollet** atd.

Perf.: **volúerim** ať jsem chtěl, **nolúerim**.

Plusquemperf.: **voluíssem** byl bych chtěl, **noluissem** byl bych nechtěl atd. pravidelně.

Misericordiam volo et non sacrificium. — **Non sicut ego volo sed sicut tu.** Ne jak já chci, nýbrž jak ty. — **Si vis, potes me mundáre.** Chceš-li, můžeš mne očistiti. — **Spiritus ubi vult spirat.** Duch vane, kde chce. — **Si quis vult post me veníre, abneget** (konj. praes.) **seípsum.** Chce-li kdo za mnou přijíti, ať zapře (zapři) sebe sama. — **Magíster, volumus a te signum vidére.** Mistře, chceme od tebe viděti znamení. — **Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam.** Co mi chcete dáti, a já vám ho zradím. — **Díssipa gentes, quae bella volunt.** Rozptyl národy, kteří chtějí války (Žalm 67, 31). — **Quoties volui congregáre filios tuos, et nolúísti.** Kolikrát jsem chtěl shromážďiti syny tvé, a nechtěl jsi. — **Oblátus est, quia ipse voluit.** Obětován jest, protože sám chtěl. (oblátus perf. od slovesa offero). — **Multi reges voluérunt vidére quae vos vidétis et non vidérunt.** Mnozí králové chtěli (přáli si) viděti, co vy vidíte, a neuviděli. — **Beátus vir, qui timet Dóminum: in mandátis ejus volet nimis.** Blažený muž, jenž se bojí Hospodina; v přikázáních jeho bude míti zalíbení (doslova: bude chtíti) velmi. — **Miserébor, cui voluero** (fut. II.). Slituji se, nad kým budu chtíti. — **Si voluisses sacrificium, dedíssem útique.** Kdybys byl chtěl obět, byl bych ji dal ovšem. — **Vanitatí subjecta est creatúra non volens.** Marnosti poddáno je tvorstvo nechtějíc. (Řím. 8, 20). **Nolumus hunc regnáre super nos.** Nechceme tohoto, aby

kraloval nad námi. **Rachel noluit consolari.** Nechtěla (nedala) se utěšiti. — **Noli esse incredulus, sed fidelis.** Nebud' (nechtěj býti) nevěřící, nýbrž věřící. — **Noli me tangere.** Nedotýkej se mne. — **Nolite sanctum dare canibus.** Nedávejte svatého psům. — **Nolite corformari huic saeculo.** Nepřipodobňujte se tomuto věku (světu). — **Idem velle et idem nolle, ea est demum vera amicitia.** Totéž chtíti a totéž nechtíti, to je teprve pravé přátelství.

abnego, -áre zapírám

confórmo, -áre spodobuji, připodobňuji

cóngrego, -áre shromažďuji

díssipo, -áre rozptyluji, rozmetávám,

promarňuji

spíro, -áre dýchám, vanu

subjicio, -ere, -jéci, -jectum podrobuji,

poddávám

tango, -ere, tetigi, tactum (s akkus.)

dotýkám se

vanitas, -átis, f. marnost

incredulus, -a, -um nevěřící

demum teprve, konečně

nimis velmi, příliš

utique ovšem, zajisté

XLVII.

POSLEDNÍ NEPRAVIDELNÁ SLOVESA.

Trpné tvary slovesa **facere** (činiti) nahrazují se tvary slovesa **fi** stávám se, infinitiv **fieri**, stávati se, díti se.

Indik. praes.: **fi** stávám se, **fis** stáváš se, **fit** stává se.

V množ. čísle jen 3. osoba: **fiunt** stávají se.

Imperf.: **fiébam** stával jsem se, **fiébas** atd.

Futurum: **fiam** stanu se, **fies**, **fiet** atd.

Konj. praes.: **fiam** ať se stanu, **fias**, **fiat** atd.

Imperf.: **fierem** stal bych se, **fieres**, **fieret** atd.

Participium jen budoucí: **futurus**, -a, -um, budoucí (jenž se stane).

Infinitiv budoucí: **futúrum esse** nebo **fore**.

Dixit Deus: Fiat lux. Et facta est lux. Řekl Bůh: Ať jest (učiněno) světlo. I učiněno jest (stalo se) světlo. — **Fiat voluntas tua.** Děj se (staň se, buď) vůle tvá. — **Fiat mihi secúndum verbum tuum.** Staniž se mi podle slova tvého. — **Antequam Abraham fieret, ego sum.** Dříve než Abraham byl, já jsem. — **Nolite fieri servi hominum.** Nestávejte se otroky lidí. — **Non in die festo, ne tumultus fieret in populo.** Ne v den sváteční, aby nenastal rozbroy v lidu.

Slovesa složená z **facere**, na př. **afficis**, -ere, -féci, -fectum působím, **conficio** sdělávám, zhotovuji, **efficio** činím, působím, **interficio** zabíjím, **perficio** dokonávám, zdokonaluji, vykonávám

— mají passivum pravidelné: **efficior, perficior**, konj. praes. **efficiar** atd.

Amicus stultorum similis efficietur. Přítel hloupých podobný se stane (Přísl. 13, 20). — **Ora pro nobis sancta Dei Génatrix, ut digni efficiámur promissionibus Christi.** Oroduj za nás ... abychom hodni učinění byli zaslíbení Kristových. — **Nisi efficiámini** (konj. praes.) **sicut parvuli, non intrábitis in regnum caelorum.** Nestanete-li se (nebudete-li) jako maličcí (dítky), nevejdete do království nebeského. — **Virtus in infirmitate perficitur.** Moc v nemoci se zdokonaluje. — **Perficiéntur ea, quae dicta sunt tibi a Dómino.** Dokonají se (stanou se) ty věci, jež ti byly pověděny od Pána.

Avšak slovesa **calefácio** zahřívám, **patefácio** otvírám a **assuefácio** navykám (někoho) mají passivum: **calefio, patefio, assuefio.**

Calefacta est caro pueri. Zahřálo se tělo chlapce. — **Erat cum eis Petrus calefáciens se.** Byl s nimi Petr ohřívaje se.

Následující slovesa vyskytují se jen ve tvarech perfektních: **coepi** počal jsem, **memini** pamatuji (ač perfektum má význam přítomný!), **odi** nenávidím (rovněž ve významu praesentním!)

Indik. perf.: **coepi** počal jsem, **coepísti, coepit, coepimus, coepístis, coepérunt.**

memini pamatuji, **memínísti** pamatuješ, **meminit** atd.

odi nenávidím, **odísti** nenávidíš, **odit, odimus, odístis, odérunt.**

Plusquam perf.: **coeperam** byl jsem počal, **coeperas** atd.

memíneram pamatoval jsem, **memíneras** atd.

oderam nenáviděl jsem, **oderas, oderat** atd.

Futurum II.: **coepero** (až) počnu, **memínero** budu pamatovati, **odero** budu nenáviděti.

Konjunktiv perf.: **coeperim, memínerim, oderim** pravidelně.

Plusquamperf: **coepissem, meminissem, odíssem.**

Imperativ: **meménto** pamatuj, pomni, **mementóte** pamatujte, pomněte. Sloveso **odi** nemá imperativu. Při slovese **coepi** se nahrazuje tvary slovesa **incipio** počínám. Počni = incipe.

Hic coepit aedificáre et non potuit consummáre. Tento počal stavěti a nemohl dokončiti (dostavěti). — **Apóstoli**

coepérunt loqui variis linguis. A. počali mluvíti rozličnými jazyky. — **Mulier cum pepérerit** (konj. perf. od pario) **puerum, jam non meminit pressurae propter gaudium.** Žena když porodila (porodí) hochá, již nepamatuje na tíseň pro radost (Jan 16, 21). — **Meménto homo, quia pulvis es et in pulverem revertéris.** Pomni, člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš. — **Mementóte praepositorum vestrorum.** Pamětlivi buďte představených svých. — **Dómine, ne memíneris** (konj. perf.) **iniquitátum nostrárum.** Pane, nevzpomínej na naše nepravosti. — **Qui odit me, et Patrem meum odit.** Kdo nenávidí mne, nenávidí i Otce mého. — **Oderat Esau Jacob.** Nenáviděl Esau Jakoba. — **Libera me ab iis, qui odérunt me.** Vysvoboď mne od těch, kteří nenávidí mne. — **Beáti eritis, cum vos oderint** (fut. II.) **homines.** Blaženi budete, když vás budou nenáviděti lidé.

V Písmě svatém se vyskytuje též perfectum **odívi, odísti, odívit** ve významu minulého času. **Odívi omnem viam iniquitátis.** Nenáviděl jsem všelikou cestu nepravosti. — **Dilexísti justitiam et odísti iniquitátem.** Miloval jsi spravedlnost a nenáviděl jsi nepravost.

infirmítas, -átis, f. slabost, nemoc

praepósitus, -a, -um představený

tumúltus, -ūs, m. hluk, vřava, rozbroj

festus, -a, -um, nebo **festivus** sváteční

Také perfektních tvarů slovesa **nosco, nóscere, nóvi, notum** se užívá ve významu přítomného času, plusquamperfekta ve významu imperfekta. Tedy **novi** znám, **nóvisti** neb **nosti** znáš, **novit** zná, **nóvimus** známe, **no(vi)stis,** znáte, **novérunt** neb **norunt** znají. *Plusquamperf.:* **nóveram** znal jsem. *Fut. II.:* **nóvero** poznám. *Konj. perf.:* **nó(ve)rim** ať znám. *Konj. plusquamperf.:* **no(vi)ssem.** *Infinitiv minulý:* **novisse** neb **nosse** znáti.

Petrus negávit dicens: Non novi hominem illum. Petr zapřel řka: Neznám člověka toho. — **Tu Dómine nosti** (znáš) **corda hominum.** — **Qui non diligit, non novit Deum.** — **Vobis datum est nosse mysterium regni Dei.** Vám dáno jest znáti tajemství království Božího. — **Dómine Jesu, nóverim me, nóverim Te.** Pane Ježíši, ať (po)znám sebe, ať (po)znám Tebe. (Modl. sv. Augustina.)

XLVIII.

VAZBA AKUSATIVU A NOMINATIVU S INFINITIVEM.

Vypovídáme-li něco vedlejší větou, uvedenou spojkou „že“, můžeme „že“ přeložiti **quod** neb **quia** a stavba věty se nemění. Na př.: Víím, že Vykupitel můj žije = **Scio quod Redemptor meus vivit**. Tento způsob je obvyklý v pozdní latině a také v Bibli. Ale klasická latina vyjadřuje výpovědi, jež my uvádíme spojkou „že“, zvláštní vazbou. Je to vazba akusativu s infinitivem.

Deus est justus = Bůh je spravedlivý. Chci-li však říci; Věřím, že Bůh je spravedlivý, nedám v latině místo „že“ spojku **quod** aniž jakoukoli jinou, nýbrž podmět s doplňkem (**Deus — justus**) se obrátí do akusativu a přísudek (sloveso) do infinitivu: **Credo Deum esse justum**. — **Amicus meus aegrotat** = Můj přítel churaví. Slyším, že můj přítel churaví = **Audio amicum meum aegrotare**. — I když v přímé větě podmět není vyjádřen (na př. **Contentus es** = jsi spokojen), v závislé větě musí býti uveden. Myslím, že jsi spokojen = **Puto te esse contentum**. — Má-li býti akusativ vyjádřen zájmenem třetí osoby a toto zájmeno se vztahuje k podnětu věty řídící, jenž je rovněž v třetí osobě, klade se akusativ zájmena zvratného se. — Bratr píše, že již je zdráv. = **Frater scribit se jam sanum esse**. — **Qui dicit se habere lucem, et fratrem suum odit, in ténebris est**. Kdo praví, že má světlo, a bratra svého nenávidí, ve tmě jest (1. Jan. 2, 9).

Scimus oratiónes nostras a Deo audiri (inf. pasivní). Vííme, že modlitby naše jsou od Boha slyšeny (že Bůh slyší naše modlitby). — **Credendum est peccatóres inpaenitentes in aetérnum damnári**. Věřiti jest, že hříšníci nekající na věky bývají zavrženi.

Je-li děj podřízené věty minulý, klade se sloveso v infinitivu minulého času. O tomto infinitivu min. času jsme dosud nejednali, neboť nebylo dosud příležitosti použití ho. Vyskytují se hlavně ve vazbách akusativu s infinitivem. V češtině ho není; vyjadřuje se spojkou že s minulým časem. Tvoří se od první osoby perfecta připojením přípony **-sse**; **laudavisse, delevisse, monuisse, legisse, audivisse**. Od slovesa **esse** je infinitiv minulý **fuisse**.

Audio te multum laboravísse. Slyším, že jsi mnoho pracoval. — **Scimus Christum surrexísse a mortuis vere.** Víme, že Kristus vstal z mrtvých vpravdě. — **Paulus narrat se visiões habuísse et arcána verba audivísse.** P. vypravuje, že měl vidění a slyšel tajná slova. — **Gaudeo vos semper diligentes fuísse.** Raduji se, že jste byli vždy pilní.

Infinitiv minulý pasivní se tvoří z akusativu přičestí minulého trpného a pomocného slovesa **esse**.

laudátum, -am, -um esse, delétum esse atd.

Credimus hominem a Deo creatum esse. Věříme, že člověk byl stvořen od Boha. — **Legimus in Evangélio multos infirmos a Christo sanátos esse.** Čteme v Ev., že mnozí nemocní byli od Krista uzdravení. — **Apóstolus dicit se lapidátum esse, ter naufrágium fecísse, nocte et die in profúndo maris fuísse.** A. praví, že byl kamenován, třikrát ztroskotal, noc a den byl v hlubině mořské.

Infinitiv budoucí činný se tvoří z akusativu participia budoucího a pomocného infinitivu **esse**.

laudatúrum -am, -um esse, auditúrum esse atd. (Někdy se pomocné sloveso **esse** vypouští.)

Affirmábat rex se dívitem et beátum eum factúrum (esse). Tvrdil král, že ho učiní bohatým a blaženým. — **Jurávit Dóminus ad Abraham daturum se nobis, ut sine tímóre de manu inimicórum nostrórum liberáti serviámus illi.** Přisáhl Hospodin (k) Abrahamovi, že dá nám, abychom beze strachu, z rukou nepřátel svých vysvobozeni jsouce, sloužili jemu. — **Jesus promísit se iterum ventúrum esse.** J. slíbil, že opět přijde.

Při slovese **videor, vidéri, visus sum, zdám se, bývá nominativ** s infinitivem.

Vidéris esse aegrótus. Zdáš se býti nemocen. **Frater tristis esse vidétur.** Bratr zdá se býti smuten. — **Qui tacet, consentíre vidétur.** Kdo mlčí, zdá se souhlasiti. — **Civitas derelicta esse videbátur.** Město zdálo se opuštěné.

Obdobně se může dáti místo vazby akusativu s infinitivem *nominativ* s infinitivem při některých slovesech prohlášovacích jako **dicere, putáre, narráre, tradere** (sdělovati, povídati) a j. Při tom sloveso řídící se dá do pasiva odpovídajícího osobě podnětu. Tedy místo **dicitur me esse dívitem** (praví se, že jsem bohat) možno dáti *nominativ* s infinitivem, při čemž místo 3. osoby (**dicitur**) bude 1. osoba (**dicor**):

dives esse dicor. Praví se, že jsi bohat = **díceris esse dives.** — Vypravuje se o Kroisovi, že byl velmi bohat = **Croesus valde dives fuisse traditur.**

aegróto, -áre churavím, stůňu

aegrótus, -a, -um chorý

conséntio, -íre, -ívi souhlasím

affirmo, -áre tvrdím

promitto, -ere, -mísi, -ssum slibuji

puto, -áre domnívám se, myslím

taceo, -ére. -ui, -itum mlčím

arcánus, -a, -um taj(em)ný

conténtus, -a, -um spokojený

(de)relinquo, -ere, -liqui, -lictum

opouštím

diligens, -ntis pilný

inpaenitens, -ntis nekající

naufrágium, -i, n. ztroskotání

sanus, -a, -um zdravý

iterum opět, znovu, zase

LIX.

ABLATIV ABSOLUTNÍ.

Věty příslovečné (časové, příčinné, připouštěcí, podmínkové) zkracujeme v latině jako v češtině participiem. **Paráclitus, cum vénerit docébit vos.** Když (až) přijde Utěšitel, naučí nás — zkráceno vazbou participiální: **Paráclitus veniens docébit vos.** Přijda naučí vás. Ale latina zkracuje takové věty, když podmět věty vedlejší je jiný než ve větě hlavní též zvláštní vazbou, jež se nazývá *ablativus absolutus* (ablativ absolutní). Děje se to tím způsobem, že podmět věty vedlejší se položí do ablativu a příslušné sloveso do ablativu participia téhož rodu a čísla.

Cenántibus illis (abl. absol.) **accépit Jesus panem.** Když oni večeřeli, vzal J. chléb. — **Deficiénte vino dicit mater Jesu ad eum: Vinum non habent.** Když docházelo víno. — **Loquénte Jesu ad turbas mulier quaedam extóllens vocem suam dixit: Beatus venter, qui te portávit.** Když mluvil J. k zástupům žena jedna (kterási) pozdvihši hlas, řekla: Blažený život, který tě nosil. — **Cantántibus organis Caecilia Dómino decantábat.** Zatím co pěly (hrály) varhany, Cecílie Pánu prozpěvovala.

Participiem přítomným se vyjadřuje děj současný s dějem věty hlavní, ať hlavní věta je v čase přítomném či minulém nebo budoucím. Má-li se ablativem absolutním vyjádřiti děj *předčasný*, klade se participium *minulé trpné* v ablativu s příslušným substantivem.

Apértis thesáuris suis Magi obtulérunt munera. Otevřevše poklady své, mudrci obětovali dary. — **Et responso accepto in somnis, ne redírent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regiónem suam.** A odpověď dostavše ve

snách, aby se nevraceli k H., jinou cestou se vrátili do krajiny své. — **Discípuli relictis retibus, secuti sunt Jesum.** Učedníci zanechavše sítí, následovali Ježíše. — **Jesus sublevátis oculis in caelum dixit: Pater, venit hora, clarifica Fílium tuum, ut Fílius tuus claríficet te.** J. pozdvihnuv oči k nebi řekl: Otče, přišla hodina. Oslav Syna svého, aby Syn tvůj oslavil tebe. — **Tu devícto mortis acúleo aperuísti credéntibus regna caelórum.** Ty zdolav osten smrti, otevřel jsi věřícím říše nebeské.

Ablativ absolutní bývá i bez slovesa, je-li doplňkem pouhé substantivum neb adjektivum:

me puero za mého chlapectví, **stella duce** za vedení hvězdy, **teste David cum Sybilla** dle svědectví Davida se Sybilou (jakož svědčí D. a S.). — **Anno quinto decimo impérii Tiberii Caesaris, procuránte Pontio Piláto Judaéam, tetrárcha autem Galilaéae Heróde, Philíppo autem fratre ejus tetrárcha Ituraéae et Trachonítidis regiónis, et Lysánia Abilínae tetrárcha, sub princípibus sacerdotum Anna et Caipha: factum est verbum Dómini super Joánnem, Zacharíaе fílium, in desérto.** (Samé ablativy absolutní: Herode tetrarcha Galilaeae = když byl Herodes tetrarchou galilejským. — Toto místo, počátek 3. kap. evangelia sv. Lukáše, čte se v neděli 4. adventní.)

ceno, -áre večeřím

deficio, -ere, -fěci, -fectum ubývám,

hynu, nedostávám se

devinco, -ere, -víci, victum přemáhám,

porážím, zdolávám

extóllo, -ere, extuli, elátum pozdvihuji

procúro, -áre spravuji

sublevo, -áre pozvedám

acúleus, -i, m. bodec, osten

impérium, -i, n. vláda, panování, říše

órganum, -i, n. nástroj (zvláště hudební),

varhany

respónsum, -i, n. odpověď

somnus, -i, n. spánek, sen

testis, -is svědek

tetrárcha, -ae, m. správce čtvrti říše,

tetrarcha

Po inperativech **fac** učiň, **da** dej bývá infinitiv s akusativem, ale v češtině uvádí se příslušná věta spojkou „ať“, „aby“. V „Stabat Mater“ pějeme: **Fac me tecum pie flere, Crucifixo condolére, donec ego víxero** (fut. II. slovesa vivo, žiji) = Učiň, ať s tebou zbožně lkám, s Ukřižovaným soustrast cítím, dokud budu živ. — **Christe cum sit hinc exíre, da per Mátrem me veníre ad palmam victóriae** = Kriste, až (mi) bude odsud vyjítí, dej, abych skrze Matku dospěl k palmě vítězství (vítězný). — **Fac nos amáre, quod praecipis.** Učiň (Dej), ať milujeme, co přikazuješ.

L.

NEOSOBNÁ SLOVESA A ZDVOJKY
V PERFEKTU.

Neosobná slovesa jsou ta, kterých se užívá jen ve třetí osobě jednotného čísla.

decet, inf. **decére**, perf. **decuit** (s akus.) sluší.

dédecet, inf. **-ére**, perf. **dedécuit** = non decet, nesluší.

libet, **libére**, **libuit** líbí se, libo jest, milé jest.

licet, **-ére**, **licuit** je dovoleno, volno.

miseret (s akus.) líto mi jest (**tui** tebe).

opórtet, **-ére**, **opórtuit** (s akus.) vhodné, dlužno.

paenitet, **-ére**, **paenítuit** (s akus.) líto mi.

piget me, **pigére**, **piguit** mrzí mne.

pudet me, **pudere**, **puduit** stydno mi, stydím se (facti, za skutek).

taedet me, **taedére** hnuší se mi (avaritiae tuae, tvá lakota).

refert, **reférre**, **retulit** záleží na tom.

Slovesa zjevů přírodních:

lucet, **lucére**, **luxit** dní se.

lucescit, **lucescere**, **luxit** svítá.

(ad)vesperáscit, **-ere**, **-ávit** šepí se, připozdívá se.

pluit, **-ere**, **pluit** prší.

Te decet hymnus Deus in Sion. Tobě sluší chvalozpěv, Bože na Sionu. — **Sic decet nos implére omnem justítiam.** Tak sluší nám naplniti všecku spravedlnost. — **Non licet tibi habére uxorem fratris tui.** Není tobě dovoleno míti manželku bratra tvého. — **In his quae Patris mei sunt, oportet me esse.** V těch věcech, jež jsou Otce mého, dlužno mi (musím) býti. — **Obedíre oportet Deo magis quam hominibus.** Poslouchati dlužno více Boha než lidí. — **Etiam si oportúerit** (konj. perf.) **me mori tecum, non te negábo.** I kdyby mi bylo (dlužno) umřítí s tebou, nezapru tebe. — **Nonne haec oportuit Christum pati et ita intráre in gloriam suam?** Zdaž nebylo třeba, aby Kristus ty věci trpěl a tak vešel do slávy své? — **Jurávit Dóminus et non paenitébit eum: Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech.** Přisálhl Hospodin a nebude toho želeť: Ty jsi knězem na věky podle řádu M. — **Non te pigeat** (konj. praes.) **visitáre infirmum.** Ať tě nemrzí navštěvovati nemocného (Sir. 7, 39).

— **Taedet me vitae meae** (gen.). Mrzí mne život můj. — **Et coepit Jesus pavére et taedére**. I počal Ježíš hroziti se a odpor cítiti. — **Mane nobiscum Dómine, quoniam advesperáscit**. Pane, zůstaň s námi, neboť se připozdívá (šerí).

Též některá slovesa, vyskytující se ve všech tvarech, nabývají ve 3. osobě jednotného čísla významu neosobního, na př.:

appáret (od appáreo, -ére, -ui) je zřejmo, na bíle dni.

patet (od pateo, -ére) je na jevě, zjevno, na bíle dni.

expedit (od expedio, -ire, vybavuji) je prospěšno.

constat (od consto, -áre, constiti) je známo.

placet (od placeo, -ére, placui) líbí se.

accidit (od accido, -ere, -idi) přihází se, stává se.

Expedit vobis, ut ego vadam. Je vám na prospěch, abych (já) odešel. — **Expedit unum hominem mori** (infin.) **pro populo**. Jest užitečné, aby jeden člověk umřel za lid. — **Quod verébar, accidit**. Čeho jsem se obával, přihodilo se. — **Sicut Dómino placuit, ita lactum est**. Jak se Bohu líbilo, tak se stálo.

Některá slovesa, jak jste si snad již všimli v dřívějších lekcích, v perfektu zdvojují kmenovou slabiku. Příklady takových zdvojek:

pendeo, -ére visím, **pepéndi**, pensum.

spondeo, -ére slibuji, **spopóndi**, sponsum.

tango, -ere dotýkám se, **tetigi**, tactum.

tendo, -ere napínám, **teténdi**, tentum.

pario, -ere rodím, **péperi**, partum.

curro, -ere běžím, **cucúrri**, cursum.

caedo, -ere porážím, zabíjím, **cecídi**, caesum.

parco, -ere šetřím, **pepérci** (s dativem).

cano, -ere zpívám, **cecíni**, cantátum.

Ecce lignum crucis, in quo salus mundi pepéndit. Ejhle, dřevo kříže, na němž pněla spása světa. — **Quis est qui me tetigit?** Kdo jest (to), jenž se mne dotkl? — **Proprio Filio suo non pepercit Deus**. Vlastního Syna svého neušetřil Bůh. — **Petrus surgens cucurrit ad monumentum**. Petr vstav běžel ke hrobu. — **Cecinít Moyses carmen Dómino**. Zapěl Mojžíš chvalozpěv Hospodinu.

Skončeme modlitbou sv. Bernarda, v níž je dvojitě závislá vazba akusativu s infinitivem.

Slovička k ní:

animo, -áre oduševňuji, oživuji

gemo, -ere, -ui, -itum lkám

confidéntia, -ae, f. důvěra

praesídium, -i, n. ochrana

auxílium, -i, n. pomoc

suffrágium, -i, n. hlas (při hlasování),

přímluva

despíció, -ere, -exi, -ctum (s akkus.)
pohrdám

derelínquo, -ere, -liqui, -ctum opouštím

propítius, -a, -um milostivý

(propítia = ty milostivá = milostivě)

Memoráre, o piíssima Virgo María, non esse audítum a saeculo, quemquam ad tua curréntem praesídia, tua implorántem auxília, tua peténtem suffrágia esse derelíctum. Ego tali animátus confidéntia, ad te, Virgo virginum, Mater, curro; ad te venio; coram te gemens peccátor assísto. Noli, Mater Verbi, verba mea despícere, sed audi propítia et exaudi. Amen.

DOSLOV.

V 50 lekcích jsme podali základy jazyka latinského do té míry, že si žáci osvojili nejdůležitější pravidla tvarosloví i skladby a poznali, že naučiti se latině není tak obtížné, jak si myslí.

Na tomto základě může se nyní již každý sám vzdělávati dále. Jakým způsobem? Opatřiti si latinsko-český slovník a čísti latinské testy, k nímž je poruce překlad, a srovnávati.

Doporučujeme k tomu zejména Písmo sv. Nového zákona, rovněž se dobře hodí „Následování Krista od ctih. Tomáše Kempenského“, latinsky „De imitatione Christi“.

Také ovšem na textech latinsko-českého Misálu možno se cvičiti. Tu však třeba na něco upozorniti, zvláště při žalmech: Hebrejská slovesa nemají časů jako naše jazyky, nýbrž jen způsoby vyjadřující buď dokonání děje nebo trvání, ať v minulosti či v přítomnosti nebo v budoucnosti. V latinském překladu, zvaném Vulgata, ježž Církev přijala za svůj, bývá brzy perfectum, brzy futurum v případech, kde zcela dobře může býti nebo kde lépe se hodí přítomný čas. V českých překladech, zvláště novějších, často se klade tudíž sloveso, jež v latinském textu je v perfektu, v čase přítomném. Na př.: *De p r o f u n d i s c l a m á v i a d t e*, *D ó m i n e*, doslovně: (z)volal j s e m , podle smyslu však: volám. *Ad t e l e v á v i á n i m a m m e a m* = K tobě jsem pozdvihl (= pozdvihuji) duši svou. — To třeba mítí na paměti, abyste rozuměli nesrovnalostem v překladu slovesných časů.

Ovšem bude třeba, abyste si všechny lekce ještě důkladně zopakovali a občas se k nim vraceli a chcete-li pokročiti, také sáhli k obšírnější latinské mluvnici. Po tomto „kursu latiny“ nebude vám to působiti potíží. Jistě máte mezi známými latináře, který vám vyloží záhady, vyskytující se v textech.

Valéte in Dómino! Zdrávi buďte v Pánu! **Grátia Dómini nostri Jesu Christi, et caritas Dei, et comunicátio Sancti Spíritus sit cum ómnibus vobis. Amen.**

Klíč k překladům do češtiny.

Protože latinský slovosled je jiný než český, snažili jsme se zvláště v úvodních lekcích zachovávat co nejpřesněji pořádek slov ve větě, aby to studujícím umožnilo snadnější kontrolu správnosti překladu. V pozdějších lekcích je slovosled překladu přizpůsoben zvyklostem češtiny. Právě tak později již vynecháváme doslovné překlady v závorce u jevů, které se již víckrát opakovaly, a ponecháváme pouze překlad volnější, bližší duchu češtiny.

Lekce III., str. 9, 10.

Není žák nad učitele, ani sluha nad pána svého. - Chvalte, hoši, Pána. - Andělé zpívají chvalozpěvy Bohu. - Tebe Boha chválíme. - Klaníme se ti, Kriste. - Žáku, miluješ svého (tvého) učitele? - My se modlíme, vy pracujete. - Modli se a pracuj! - Zpívejte Pánu. - Kristus miluje své učedníky. - Žádáme tě, Pane Bože, zachraň své (tvé) služebníky. - Bděte a modlete se. - K tobě voláme, k tobě vzdycháme. - Můj Bože, já tě miluji.

Lekce IV., str. 11.

Hle, služebnice Páně. - Hvězda ukazuje mudrcům cestu ke Kristu. - Milost posvěcuje duši. - Koruna hvězd Marii zdobí. - Kristus duše korunuje slávou. - Hvězdy vyprávějí o slávě Boží (Boha). Ježíš osvobozuje duše od trestů. - V duši Marie není skvrna. - Pohané se klanějí měsíci a hvězdám. - Já jsem cesta a život. - Očistěte skvrny duše. - Historie je učitelka života. - Plesej, dcero Sionu (Sionská)! - Milost uděluje život duši. - Připravujte cesty Pána. - Bůh připravuje zemi déšť. - Královna dává pokrm svým služebnicím. - Žádáme tě, Pane, dej duši své (tvé) služebnice Terezy korunu slávy. - Kde (je) Petr, tam (je) církev.

Lekce IV., str. 12.

Na počátku bylo Slovo, a Slovo bylo u Boha, a Bůh byl Slovo. - Chrám Boží (Boha) jste vy. - V Bohu není hřích, ani stín hříchu. - Údy Kristovy jsme. - Spravedlnost je základem (lat. l. pád) říší. - Kristus slovem a příkladem ukazuje cestu. - Osvobod', Bože, duši mou od pouta provinění (2. p. mn. č.). - Očekáváme království Boží (Boha).

Lekce V., str. 12.

Jan Křtitel byl synem (v lat. l. pád) Zachariáše a Alžběty. - Proroci vyprávějí o slávě Mesiáše. - Královna proroků. - Básníci milují hvězdy.

Lekce VI., str. 15.

Bud' zdráva, Marie, milosti plná, Pán s tebou. - Pán s vámi. - Synu, ty jsi vždy se mnou. - Já jsem s vámi. - Velebte Pána se mnou.

Lekce VI., str. 16.

Vzýval jsem Pána. - Jan kázal pokání na poušti. - Ježíš uzdravoval nemocné a očišťoval malomocné. - Hebrejští hoši nesli ratolesti palem a volali: Hosanna synu Davidovu. - Pane, ty ses pro mne modlil a plakal jsi. - Zpívali jste, a nyní pláčete.

Lekce VII., str. 16, 17.

Budu tě vyvyšovat, Bože, a budu chválit tvé milosrdenství. - Budeš ke mně volat, a já tě uzdravím. - Pán bude soudit národy ve spravedlnosti. - Pod stínem křídel tvých budu doufat. - Budete mě vzývat, a osvobodím vás. - Nevíme a nebudeme vědět. - Pane, kdo bude přebývat ve tvém stánku? - Budou plesat svatí ve slávě. - Pyšní nevejdou do království nebes.

Lekce VII., str. 17 dole.

Denně jsem byl v chrámě. - I ty jsi byl s Ježíšem Galilejským. - Jako bylo na počátku, i nyní i vždycky. - Jidáš byl lakomý. - Byli jsme otroky

(v lat. l. pád) hříchu, nyní jsme svobodní. - Nebyli jste vždy spravedliví. - Temnota byla nad zemí. Já vždy budu s tebou. - Dnes se mnou budeš v ráji. - Ve věčné paměti bude spravedlivý. - Jestliže budeme pracovat pro Krista, budeme blažení. - Budou znamení na měsíci a na hvězdách. - Budete jako bozi.

Lekce VIII. str. 18.

Pavel v Damašku rozmlouval se Židy. - Kázal evangelium v Efezu, v Korintě, v Athénách, v Římě. - - V Římě byl s učedníkem Lukášem.

Lekce IX., str. 19.

Chval, Sione, Spasitele, chval vůdce i pastýře v chvalozpěvech a písních. - Modlete se s láskou a vroucností. - Očekáváme Spasitele.

Náš Spasitel je hoden lásky a cti. - S hříšníky jí váš učitel. - Ježíš volal hříšníky k pokání. - Pros za nás, hříšníky. Duše má je plná bolesti. - Našemu Vykupiteli čest a sláva.

K tobě volali naši otcové. - Kdo miluje otce nebo matku více než mne, není mě hoden. - Otcům na poušti dal Bůh pokrm z nebe. - Josef s otcem a bratry bydlel v Egyptě.

Lekce X., str. 20.

Michael bojoval s drakem. - Osvobod' duši mou od lvů. - Dám vám přímou řeč. - Lotr (lépe: zločinec, podle L 23,40) volal k lotru. - Boží řeči obveselují duši. - Mojžíš rozmlouval s faraónem. - Doupe lupičů.

Syn člověka bude soudit hříšné i spravedlivé. - Milost Spasitele posvěcuje člověka. - Ježíš se dává lidem v pokrm.

Lekce X., str. 21.

Král králů. - Dobrý pastýř dává duši za své stádo. - Pastýři bděli nad svými stády. - Ježíš na kříži se modlil za lotry. - Prostřednictvím kříže (skrže kříž) k světlu. - Zachovávejte otcovské zákony. -

Prosbami dosáhneš milosti. - Daruj nám pokoj. - Na zemi pokoj lidem. - Zákony lidí jsou vždy opačné zákonům Božím. - Já jsem světlo světa. - Jako synové světla kráčejte. - Apoštolové byli hlasatelé Krále, pastýři stáda, vůdcové ke světlu. - Vzývej rodičku Boží. - Modli se za nás, svatá Boží rodičko. - Židé byli lidé tvrdé šíje. - Hoši v peci zpívali. - Ježíš volal velkým hlasem. - Zvedni svůj hlas.

Vojáci bičovali Ježíše. - Dej mi číši studené vody. - Pavel rozmlouval s knížaty a soudci. - Spasitel vyprávěl učedníkům podobenství o fíkovém stromě. - Umělci zdobí chrámy drahými kameny. - Ty mi myješ nohy? - Abraham myl nohy hostů. - Země je podnoží tvých nohou. - Hlas krve tvého bratra křičí ke mně. - Náš Vykupitel nás očišťuje svou krví. - Krvi Kristova, napoj mě!

Lekce XI., str. 23.

Já jsem pastýř ovcí. - Dobrý pastýř miluje své ovce a dává také život pro své ovce. - Chléb náš denní (vezdejší) dej nám dnes. - Hojná žeň, málo dělníků (málokterí dělníci). - Pán kázal z lodi. - Lod' byla plná ryb. - Jedli chleby a ryby. - Kristus bude kralovat bez konce. - Nakloň ucho své k prosbě mé. - Pozorujte ptáky nebeské (nebe). - Zákon (je) vůdcem (vůdce) občanů. - Orli bydlí na vrcholcích hor a pahorků. - Městu a světu! - Proč jsou spory mezi vámi? - Mladíci v bílých šatech stáli na hoře. - V tebe národy budou doufat. - Zachovávej příkazy rodičů.

Vesuv je hora u Neapole. - V Labi jsou mnohé ryby. - Pyšní lidé stavěli věž. - Voda sněhů a dešťů neutišuje žízeň. - Nepřátelé silou útočili na město.

Lekce XII., str. 25.

Zachovávejte lásku, která je poutem (pouto) jednoty. - Pokoj lidem dobré vůle. - Omyj mě od nepravosti mé. - V člověčenství Kristově zjevuje Bůh svou dobrotu a líbeznost. - Při narození Marie andělé plesali. - Plná jsou nebesa i země ve-

lebnosti tvé slávy. - v obci Boží kraluje nejvyšší štěstí. - Pro krutost a bezbožnost mnozí jsou ve společnosti zlých duchů. - Klaníme se jednomu Bohu v Trojici a trojímu v jednotě. - Básník Ovidius vypravuje o zlatém věku, v kterém kralovala spravedlnost a rovnost. - Lidé byli v zajetí d'ábla, ale Kristus nám daroval svobodu.

Lekce XII., str. 26.

v kříži (je) spása. - K Bohu, který obveseluje mou mladost. - Spasitel nás osvobodil od otroctví hříchu. - Od mladosti až do stáří kráčeť po cestě ctnosti. - Miluj vědění, ale ctnost více. - Blaženost nebes je odměnou (odměna) ctností.

Lekce XIII., str. 26.

Ó hloubko bohatství Boží moudrosti. - - Hořkosti plná je má duše. - Choutky připravují hořkost. - Ty jsi Bůh, má síla. - Buď nám, Pane, věží (věž) síly.

Lekce XIII., str. 27.

Pomáhejte nám svými (vašimi) modlitbami. - Zachovávejte stará podání. - Stvoření (tvorstvo) očekává zjevení synů Božích. - Jan kázal v krajině Jordánu. - Ve viděních a zjeveních Bůh někdy svým svatým vyjevuje svou vůli. - V modlitbě žádáme (vyprošujeme) od Boha odpuštění hříchů a požehnání. Ve vykoupení člověka ukázal Bůh své slitování.

Svatá Panno panen, pros za nás. - Neposkvrněné početí Panny Marie uctíváme příslušnými chválami.

Ty jsi kněz na věky podle řádu Melchisedecha.

Lekce XIV., str. 28.

Buď zdráva, hvězdo mořská (moře), vznešená Boží Matko a vždy Panno, šťastná bráno nebe. - Bůh stvořil na obloze velká světla. - Rozestřete síť. - Bude jeden ovčinec a jeden pastýř. - K Božímu ol-táři!

Můj čas je blízko. - Toto je mé tělo. - Těla svatých jsou v pokoji. - Svátost těla Kristova je zástava našeho vykoupení. - Ježíš se procházel na břehu moře. - Mudrci nesli dary: zlato, kadidlo a myrhu. - Velká jsou díla Pána. - Bůh je svatý ve svých dílech. - Vodo Kristova boku, omyj mne. - Duha v oblacích (nubes, -is, ž. r. - oblak, mrak) bude znamením mé smlouvy s vámi.

Lekce XIV., str. 29.

Dobré sémě jsi zasel na svém poli. - Ve jménu Pána. - Světlo ze světla. - Ne nám, Pane, ale svému jménu dej slávu. - Moře a řeky, chvalte Boha. - Na vrcholku hory Sinai zjevil Bůh svou vznešenost. Nakrmil jsem vás mlékem a medem. - Jedním srdcem a ústy chválili Pána. - Nosil na hlavě trnovou korunu. - Osvět' naše srdce. - Budou plesat Pánu ponížené kosti. - Chrám Spasitele v Lateranu v Římě je "matka a hlava chrámů města a světa". - Srdce Ježíše je příkladem (příklad) ctností. Znamenám tě znamením kříže a utvrzují tě křížem spásy ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.

Lekce XV., str. 31.

Znič mou nepravost. - Zničím člověka, kterého jsem stvořil, i živočichy. - Napomínám vás, mládenci: Bojte se Boha. - Blažený muž, který se bojí Pána. - (Ti) kteří se tě bojí, budou velcí u tebe. - Pravda Pána zůstává na věky. - Kolik chlebů máte? - Zůstaňte ve mně, a já ve vás. - Víno nemají. - - Pane, nauč nás modlit se. - Viz mé soužení. - - Uvidí mnozí a budou se bát a budou doufat v Pánu. - Běda vám, kteří se nyní smějete, neboť budete plakat. - Blažení, kteří nyní pláčete, neboť se budete smát. - Každodenně jsem u vás sedal v chrámě, a nezadrželi jste mě. - Ježíš z lodi učil zástupy. - Lid, který sedal v temnotách, uviděl velké světlo. - Bože, ty jsi mě vyučil od mé mladosti. - Bál jsem se tě, protože jsi člověk přísný. - Pán (je) osvícení mé a spása má, koho se budu

bát? - Nad Babylonskými řekami jsme usedli a zaplakali. - Řeč Josefova se zalíbila faraonovi. - Samuel se líbil Bohu i lidem. - Lvi Danielovi neuškodili.

Lekce XVII., str. 35.

Čti Písmo svaté každodenně. - Židé četli prorocství o Mesiáši, ale nerozuměli. - Budeš milovat svého bližního. - Věříš v Syna Božího? Věřím, Pane. - Kdo žije a věří ve mne, má život věčný. - Kdo jí mé tělo a pije mou krev, bude žít na věky. - Pijte z toho všichni. - Synu, zachovávej má přikázání a budeš žít. - Nežiji však už já, ale žije ve mně Kristus. - Já vás posílám jako beránky mezi vlky. - Pošlu svého anděla před tebou. - Budu tě milovat, Pane, má sílo.

Lekce XVIII., str. 38, poslední věta.

Uviděl jsem svatou obec, nový Jeruzalém, sestupující z nebe od Boha, připravenou jako nevěsta ozdobená pro svého muže.

Lekce XIX., str. 40.

Duch Pána naplnil svět. - Sláva Otci i Synu i Duchu svatému. - Jak líbezný je, Pane, duch tvůj. - Duch je sice ochotný, ale tělo slabé. - Učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. - V ruce tvé poručím ducha svého (mého). Kamenovali Štěpána, který se modlil a říkal (modlíciho se a řkoucího): Pane Ježíši, přijmi ducha mého. - I s duchem tvým. - Blahoslavení chudí v duchu. - Ježíš rozkazoval nečistým (immundus - nečistý) duchům. - Vozy faraonovy a jeho vojsko svrhl Bůh do moře. - Dobrý zápas jsem vybojoval, běh jsem dokončil. - Je však v Jeruzalémě ovčí rybník, mající pět sloupořadí. - Dej mi rozum a budu žít. - Dům můj je dům modlitby. - Ustanovil ho pánem (v lat. 4. p.) svého domu a vladařem všeho svého statku. - Pán požehnal domu Izraelovu. - Blažení, kteří bydlí v tvém domě, pane. - Požehnání otce upevňuje domy synů. - Po-

žehnaný plod tvého lůna (venter, -tris - břicho, lůno, "život"). - - Tělo mé vskutku je pokrm a krev má vskutku je nápoj. - Podle plodů poznáte proroxy. - Dobrý strom dělá dobré plody. - Samuel obdržel roh oleje a pomazal Davida.

Mraze a zimo, dobrořečte Pánu.

Lekce XX., str. 42.

Kdo vás slyší, mne slyší, a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá. - Co slyšíte v uchu (= soukromě), kažte na střeších. - Blažení, kteří slyší slovo Boží a střeží (je). - Bože, uslyšeli jsme našima ušima: Otcové naši nám oznámili. Hlas tvůj jsem uslyšel v ráji a obával jsem se. - Slyš, dcero, a viz a nakloň své ucho. - Přijďte, synové, poslouvejte mě, naučím vás bázni (z) Pána. - Tobiáš v noci pohrbíval mrtvé. - Hlas v Rámě bylo slyšet: pláč a kvílení mnohé. - - Voják kopím otevřel Ježíšův bok. - Pane, otevřeš mé rty a ústa má budou oznamovat tvou chválu. - Pane, otevři nám. Neznám vás. - Ježíš otevíraje svá ústa učil zástupy. - Kriste, slyš nás, Kriste, vyslyš nás. - Volej ke mně, a já tě vyslyším. - Pane, vyslyš mou modlitbu. - Přijď, Svatý Duchu. - Požehnaný, kdo přichází ve jménu Pána. - Příteli, proč (k čemu) jsi přišel? - Přijďte ke mně všichni, kdo strádáte a jste obtíženi, a já vás občerstvím. - Služte Pánu v bázni. - Nebudu sloužit. - Služebníci, poslouvejte pány. - Vojáci střežili žalář. - Ne všichni poslouchají evangelium. - Budete čerpat vody z pramenů Spasitele. - Přišla žena ze Samaří čerpat vodu. - Blažení, kteří lační a žízní po spravedlnosti (4. p.). - Žíznila duše má po Bohu silném, živém. - Kdo mě jedí, dosud budou lačnit, a kdo mě pije, dosud budou žíznit. - Všichni žíznící, přijďte k vodám. - Noe našel milost před Bohem. - Ženu statečnou kdo nalezne? - Ježíš našel učedníky spící a řekl: Šimone, spíš? - Víme, že hříšníky Bůh neslyší. - Pane, ty víš, miluji tě. - Budete jako bohové, znájíce dobré a zlé.

Lekce XXI., str. 43, 44.

Ve dni soužení mého volal jsem k tobě, a vyslyšel jsi mne. - - Mnohé dny budou sedět synové Izraele bez oltáře. - Dobrořečte, noci i dny, Pánu. - Já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa. - Hlas tvůj sladký a tvář tvá půvabná. - Odvrať svou tvář od mých hříchů. - Nyní vidíme (jako) skrze zrcadlo, v hádance, potom však tváří v tvář. - Když se postíš, pomaz svou hlavu a svou tvář omyj. - Ó ženo, velká je tvá víra. - Víra (je) ze slyšení, slyšení však skrze slovo Kristovo. - Jestliže Kristus nevstal (z mrtvých), marná je vaše víra. - Jeden Bůh, jedna víra, jeden křest. - - Nenalezl jsem takovou víru v Izraeli. - Pane, rozmnož nám víru. - Spravedlivý z víry žije. - Pane, naděje má od mladosti mé. - Já matka krásné lásky a svaté naděje. - Bůh je stvořitelem všech věcí. - Teologové rozmlouvají o božských věcech.

Nyní propouštíš služebníka svého, Pane, podle slova svého v pokoji. Protože uviděly oči mé spasení tvé, které jsi připravil před tváří všech národů. Světlo k osvícení národů (pohanů) a slávu lidu tvého Izraelského.

Lekce XXII., str. 45, 46.

Já Pán se neměním. - - Blažení pokojní, neboť budou nazýváni synové Boží. - Kdo zhřešili v zákoně, zákonem byli souzeni. - Malomocní jsou očišťováni, hluchí slyší, mrtví vstávají. - Pokropíš mě yzopem, a budu očištěn, omyješ mě, a zbělím nad sním. - Svět se bude radovat, vy však se budete rmoutit. - Uzdrav mě, Pane, a budu uzdraven. - Přijď, milá má, z Libanonu, budeš korunována. - - (Ty) kdo sedíš nad cheruby, zjev se. - - Kdož byli trápeni od nečistých duchů, byli léčeni. - Nejsem hoden být nazýván tvým synem (tvůj syn, v lat. 1. p.). - Na Sionu jsem byla upevněna. - Byla mi dána všechna moc na nebi i na zemi. Chlapec byl nazván Ježíš.

Bůh nás těší v každém soužení. - Muži Galilejští, co se divíte? Budu vždy rozjímat v tvém zákoně. - Budu se chlubit v mých slabostech. - Raduj se, Jeruzaléme. - Královno nebe, raduj se. - Zástupy se divily. - Zaradují se a budu plesat v tobě, Pane. - Radujte se, spravedliví, v Pánu.

Lekce XXIII., str. 47.

Jméno bezbožných bude zničeno. - V Bohu žijeme a pohybujeme se. - Každé údolí bude naplněno a každý pahorek bude snižen. - - Země byla naplněna bezbožností. - - Vidělo se Svatému Duchu a nám. - Bude viděn Bůh na Sionu.

Lekce XXIII., str. 48.

Vyznávám se Bohu všemohoucímu. - Tebe, Boha, chválíme, tebe, Boha vyznáváme. - Vyznám se ti, Bože, a budu chválit tvé jméno. - - Vyznejte se Pánu a vzývejte jeho jméno. - Vyznávali své hříchy a byli křtěni. - Jan vyznal a nezapřel. - Smiluj se nade mnou, Bože. - - Chraň, Pane, své služebníky. - Bůh se nad námi smiloval a požehnal nám. - Požehnaný jsi, Pane, jenž pohlížíš do propastí.

Lekce XXIV., str. 49.

Ke králům budete vedeni pro mne. - Ježíš byl vyveden od Ducha na poušť. - Anděl byl poslán k Marii. - Strom se poznává podle svého ovoce. - - Ejhle, zanechá se vám váš dům opuštěný.

Lekce XXIV., str.49, 50.

Kdo následuje spravedlnost, je milován od Boha. Petr následoval Ježíše. - - Velká sláva je následovat Pána. - Království nebes trpí násilí. - - Kristus trpěl pro nás. - Saule, co (proč) mě pronásleduješ? - Prach jsi a v prach se obrátíš. - Obráťte se ke mně a já se obrátím k vám. - Slunce bude obráceno v temnotu a měsíc v krev. - Jeruzaléme, obrať se k Pánu Bohu svému. - Mluvím k vám, a nevěříte. - Ne vy jste (ti), kdo mluvíte, ale Duch vašeho Otce mluví ve vás. - Mluvíme o Boží mou-

drosti v tajemství. - Apoštolové mluvili různými jazyky. - Mluv, Pane, protože tvůj služebník slyší. - Poslouchej, lide můj, a budu mluvit. - Vyjde výhonek z kořene Jesse. - Petr vyšel ven a plakal. - Každodenně umírám. - Nezemřu, ale budu žít a chválit díla Pána. - Kdo věří ve mne, nezemře na věky. - Člověk se rodí k práci a pták k létání. - Maličký se nám narodil, Syn nám byl dán. - Co svatého se zrodí z tebe, bude nazváno Syn Boží. - Rozpomenou se a obrátí k Bohu všechny končiny země. - Rozpomeň se na svá milosrdenství, Pane. - Já jsem mluvil veřejně.

Lekce XXV., str. 51.

Modlitba spravedlivého je vždy slyšena od Boha. - Spravedlivá přání jsou vyslyšena. - Hlas hrdličky byl slyšen v naší zemi. - Hříšník bude prosit a nebude vyslyšen. - Tvá modlitba byla vyslyšena. - Tlučte a bude vám otevřeno. - Tehdy se otevřou oči slepých. - Efeta, což je: Otevři se. - Otevřela se ústa Zachariášova a prorokoval. - - Daniel byl živen na královském dvoře. - - Náš život v krátkém čase skončí. - - Blažený muž, který byl nalezen bez poskvrny.

Lekce XXV., str. 51, 52.

Bůh nám každodenně uštědřuje mnohá dobrodiní. - Uděl nám, Pane, spásu a pokoj. - Proč vznikají mezi vámi hádky? - Vzejde hvězda z Jakuba. - Sláva Pána nad tebou vzešla. - Bůh ví, že nelžu. - - Nelhal jsi lidem, ale Bohu. - - Šťastná jsi, svatá Panno Maria, protože z tebe vzešlo slunce spravedlnosti, Kristus, náš Bůh, který nám udělil život věčný.

Lekce XXVI., str. 52.

Sláva na výšinách Bohu. - Hosana na výšinách. - Z hlubin volal jsem k tobě, Pane.

Lekce XXVII., str. 55.

Vytrhl mě od mých nejsilnějších nepřátel. - Ó převaťatá, přezbožná, sladká Panno Maria.

Lekce XXVIII., str. 56.

Modli se důstojně, pozorně a zbožně. - Střízlivě, spravedlivě a zbožně žijte. - Juda Makabejský dobře a zbožně smýšlel o vzkříšení. - - Kdo jí a pije nehodně, (sám) sobě jí a pije soud, nerozsuzuje tělo Pána.

Lekce XXVIII., str. 57.

Vstaň rychle. - David jednal opatrně a Pán byl s ním - - Poníženě vzýváme tvou dobrotivost, Pane.

Lekce XXVIII., str. 58, poslední věta.

Konečně přišly i ostatní panny řkouce: Pane, Pane, otevři nám.

Lekce XXIX., str. 58.

Kdo nás oddělí od lásky Kristovy? - - Koho hledáte? - Příteli, k čemu jsi přišel?

Lekce XXIX., str. 59.

Kdo není se mnou, je proti mně. - Blažený muž, který se bojí Pána. - (Ti) kteří sejí v slzách, budou žnout v plesání. - - Co vám říkám v temnotě, řekněte na světle. - Chléb, který já dám, je moje tělo.

Lekce XXX., str. 60, 61.

Toto je mé tělo. To čiňte na mou památku. - - Ty jsi Petr (tj. skála) a na této skále vystavím svou církev. - Hledejte nejprve království Boží a jeho spravedlnost a toto všechno vám bude přidáno. - V této noci mě třikrát zapřeš. - Pijte z toho všichni. Toto je totiž moje krev nového zákona, která pro mnohé bude vylita na odpuštění hříchů. - Kdo jí tento chléb, bude žít na věky. - Království mé není z tohoto světa.

Lekce XXXI., str. 61, 62.

Strašné je tohle místo.

Amen, říkám vám, přijdou všechna tato zla na tohle pokolení. - Navštiv, prosíme, Pane, tenhle příbytek a všechny nástrahy nepřítelů od něj daleko odežň. - To je onen učedník, který vydává svědectví o těch věcech a napsal tyto věci, a víme, že pravdivé je svědectví jeho. - Služka řekla: Tento je z oněch. Avšak on(en) (to) popřel. A maličko potom (ti), kteří stáli u toho, řekli Petrovi: Ty jsi opravdu z oněch. On(en) však přísahal řka: Neznám toho člověka. A ihned kohout zazpíval. Blažení tiší, neboť oni budou mít v držení zemi. Všechny věci byly učiněny skrze něho a bez něho nebylo učiněno nic (z toho), co bylo učiněno. Jako Otec má život v sobě samém, tak dal i Synovi mít život v sobě samém.

Lekce XXXIII. str. 66.

Kdo uvěří a bude pokřtěn, bude spasen. Kdo mě vyzná před lidmi, i Syn člověka ho vyzná před anděly Božími (Boha).

Lekce XXXV., str. 70.

Ty jediný (jsi) svatý, ty jediný (jsi) nejvyšší (svrchovaný), Ježíši Kriste. - - Tobě samému jsem zhřešil a zlo jsem před tebou učinil. - - Já a Otec jedno jsme.

Lekce XXXVI., str. 72.

Ejhle, Beránek stál na hoře Sion a s ním 44 000, majíce jméno jeho a jméno Otce jeho napsané na svých čelech.

Lekce XXXVI., str. 73.

Narození Pána se slaví dne 25. měsíce prosince, Obřezání Pána dne 1. ledna, Zjevení dne 6. téhož měsíce, Nanebevstoupení Pána pátý den po páté neděli velikonoční.

Lekce XXXVII., str. 74.

Pán ať nám dá svůj mír.

Věčné odpočinutí dej jim, Pane, a světlo věčné ať jim svítí.

Lekce XXXVIII., str.78, posl. věta.

Petr přistupuje k Ježíši řekl: Pane, kolikrát zhřeší proti mně bratr můj, a odpustím mu? Až sedmkrát? Říká mu Ježíš: Neříkám tobě sedmkrát, ale až sedmdesátkrát sedmkrát.

Lekce XXXIX., str. 79.

Když uváděli chlapce Ježíše rodiče jeho, aby za něj učinili podle obyčeje zákona, Simeon ho přijal do svých loktů. - Když se mnohé zástupy hrnuly na něho, aby slyšely slovo Boží, vstoupil na loďku. - Když (protože) byl zástup mnohý (velký) a neměli, co by jedli, řekl jim: Je mi líto zástupu.

Lekce XXXIX. str. 80.

Pilát vydal Ježíše, aby byl ukřižován. - Ježíš přišel k Janovi, aby byl pokřtěn.

Lekce XLVI., str. 95, první věta.

Chci milosrdenství, a ne oběť.

Lekce XLVII., str. 98, dole.

Ty, Pane, znáš srdce lidí. - Kdo nemiluje, nezná Boha.

Pomni, ó přesvatá Panno Maria, že nebylo slyšeno od věků, že byl opuštěn někdo, kdo se utíká k tvé ochraně, vyprošuje tvou pomoc a žádá tvou přímluvu. Já, oživen tak velkou důvěrou, se utíkám k tobě, Panno panen; k tobě přicházím, před tebou (jako) lkající hříšník stojím. Matko Slova, nepohrdej mými slovy (doslova: nechtěj p.), ale slyš milostivě a vyslyš. Amen.

OBSAH:

I. Výslovnost a přízvuk.....	5
II. První skloňování	7
III. Časování sloves I. třídy.....	9
IV. Podstatná jména ženského a středního rodu	10
V. Zvláštnosti: První přídavná jména.....	12
VI. Osobní zájmena. Minulý čas.....	14
VII. Budoucí čas	16
VIII. Určení místa.....	17
IX. Podstatná jména třetí deklinace	18
X. Další vzory třetí deklinace.....	20
XI. Další skupiny podstatných jmen třetí deklinace	22
XII. Minulý čas dokonalý. Ženské vzory třetí deklinace	24
XIII. Další ženské vzory.....	26
XIV. Vzory středního rodu třetí deklinace ...	27
XV. Druhá třída sloves.....	30
XVI. Přídavná jména podle třetí deklinace ...	32
XVII. Třetí třída slovesná.....	34
XVIII. Příčestí činné a trpné.....	36
XIX. čtvrtá deklinace podstatných jmen.....	39
XX. Čtvrtá třída slovesná.....	41
XXI. Pátá deklinace podstatných jmen.....	43
XXII. Trpný rod první třídy slovesné.....	44
XXIII. Passivum (trpný rod) druhé třídy slovesné	46
XXIV. Trpný rod třetí třídy slovesné.....	48
XXV. Passivum čtvrté třídy slovesné	50
XXVI. Zpodstatnělá přídavná jména	52
XXVII. Druhý a třetí stupeň přídavných jmen	54
XXVIII. Příslovce (adverbia).....	56
XXIX. Zájmena tázací.....	58
XXX. Zájmena ukazovací	60
XXXI. Další zájmena ukazovací	61
XXXII. Předminulý čas. Zájmeno idem.....	63
XXXIII. Futurum exactum.....	65
XXXIV. Zájmena neurčitá.....	66
XXXV. Nepravidelná zájmena	69
XXXVI. Číslovky	71
XXXVII. Spojovací způsob přítomný.....	73

XXXVIII. Spojovací způsob přítomný trpný.....	76
XXXIX. Konjunktiv imperfekta	78
XL. Konjunktiv perfekta.....	80
XLI. Participium budoucího času. Gerundium a gerundivum	83
XLII. Složeniny sloves esse.....	86
XLIII. Sloveso posse.....	88
XLIV. Sloveso ferre a složeniny.....	90
XLV. Sloveso velle a nolle.....	94
XLVI. Poslední nepravidelná slovesa.....	96
XLVII. Vazba akusativu a nominativu s infinitivem	99
XLVIII. Ablativ absolutní.....	101
XLIX. Neosobná slovesa a zdvojký v perfektu	103
L. Doslov.....	107

Dr. Antonín Stříž

Kurs latiny pro samouky

2. fototypické vydání, dle vydání z roku 1944
doplněné Klíčem k překladům do češtiny

Vydalo SCRIPTUM, Bartolomějská 9, Praha 1
v roce 1993 jako svou 34. publikaci

Náklad 3000 výtisků

Cena 44,-Kč